

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

# TURİZM OLGUSUNUN SOSYAL YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

107234

HAZIRLAYAN

Ünal BOZYER

107234

DANIŞMANLAR

Yrd.Doç.Dr.Suavi TUNCAY

Yrd.Doç.Dr.Nurgün OKTİK

HAZİRAN 2001  
MUĞLA

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU  
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

# TURİZM OLGUSUNUN SOSYAL YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ünal BOZYER

Sosyal Bilimler Enstitüsünce

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :

Tezin Sözlü Savunma Tarihi :

Tezin danışmanları : Yrd.Doç.Dr.Suavi TUNCAY

Yrd.Doç.Dr.Nurgün OKTİK

Jüri üyesi : Prof.Dr. Ercan TATLIDİL

Jüri üyesi : Doç.Dr. Neşe ÖZGEN

Jüri üyesi : Doç.Dr. Nasır NİRAY

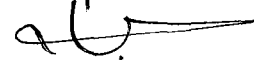
Enstitü müdürü : Prof.Dr.Ömer GÜRKAN

HAZİRAN 2001  
MUĞLA

## YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Turizm Olgusunun Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08/06/ 2001

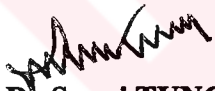


Ünal BOZYER


## TUTANAK

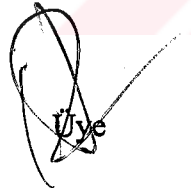
Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün *20/08/01.* tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin .... maddesine göre, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi **Ünal BOZYER**'in “Turizm Olgusunun Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri” adlı tezini incelemiş ve aday *20.08.* tarihinde saat *10.20*'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.


Adayın kişisel çalışmaya dayanan savunmasından sonra *.45..* dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin *başarılı..* olduğuna *oybirliği* ile karar verildi.

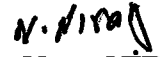
  
Yrd.Doç.Dr.Suavi TUNCAY

Tez Danışmanları

  
Yrd.Doç.Dr.Nurgün OKTİK

  
Üye  
Doç Dr. Neşe ÖZGEN

  
Üye  
Prof.Dr. Ercan TATLIDİL

Üye  
  
Doç.Dr. Nasır NİRAY

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ  
TEZ VERİ FORMU

Tez No :                      Konu :                      Üniv. Kodu :

Not : Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin yazarının

Soyadı : BOZYER

Adı : Ünal

Tezin Türkçe Adı : Turizm Olgusunun Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri

Tezin Yabancı Adı : Effects Of Tourism On The Social Structure

Tezin Yapıldığı

Üniversite : Muğla

Enstitü : Sosyal Bilimler

Yılı: 2001

Diğer Kuruluşlar

Tezin Türü: 1- Yüksek Lisans ●

Dili : Türkçe

Sayfa Sayısı : 134

2- Doktora

3- Tıpta Uzm.

4- Sanatta Yeterlilik

Tez Danışmanlarının

Ünvanı : Yrd.Doç.Dr.

Adı : Suavi

Soyadı : TUNCAY

Ünvanı : Yrd.Doç.Dr.

Adı : Nurgün

Soyadı : OKTİK

Türkçe Anahtar Kelimeler

İngilizce Anahtar Kelimeler

1- Turizm

2. Sosyal Yapı

3. Sosyal Değişme

4. Modernleşme

5. Sürdürülebilir Turizm

1. Tourism

2. Social Structure

3. Social Change

4. Modernization

5. Sustainable Tourism

Tarih :

İmza :

## ÖZET

Turizm olgusunun, toplumsal yapıda yarattığı değişim küresel boyutlarda ve hızlı bir biçimde gerçekleşmektedir. Turizm olgusu hem turist hem de turistik yörenin halkı için değişime yol açabilmektedir. Bu çalışmada, turizmdeki tarihsel gelişim incelenerek toplumsal yapıda meydana getirdiğı değişim ele alınmaktadır. Değişik kültürlerden insanların etkileşimine imkan sağlanması, ekonomik hareketlilik yaratması, kapalı toplumların dışa açılmalarına olanak sağlanması, dünya barışına katkı sağlanması gibi turizmin olumlu etkileri yanında; yabancılaşmaya yol açması, çarpık kentleşmeye yol açarak doğal güzelliklere ve çevreye zarar vermesi, mevsimlik işsizliğe yol açması gibi olumsuz sonuçları bulunmaktadır.

Turizm olgusunun toplumsal yapıda yarattığı değişim turizm beldesi olan Akyaka örneğinde açıklanmaktadır. Bu beldede turizmin, nüfus ve gelir yapısı, bireyler arası ilişkiler ile çevreye karşı tutumlarda değişime yol açtığı gözlenmektedir. Bu değişimlerin yanında doğal yapısını bir ölçüde koruduğı ve yeni özellikler kazandığı gözlenmektedir. Alanda uygulanan anket çalışması ve mülakatlarla değişimde etkili olan faktörler açıklanarak irdelenmektedir.

## **ABSTRACT**

The rapid change in social structure caused by tourism is occurring globally. Tourism may cause change both tourists themselves and in the habitants of touristic place. In this study, historical development of tourism and changes in the social structure caused by tourism are analyzed. Tourism has positive effects, such as facilitating, interaction between individuals from different cultures, creating economic vitality, opening closed societies to the outside world, contributing to the world peace. It has also negative effects such as causing environmental damage due to rapid and uncontrolled urbanization and creating seasonal unemployment.

The change in the social structure caused by tourism is explained with reference to the case of Akyaka town. In this town, it can be observed that tourism has caused changes in the demographic and income structures, relations between individuals and attitudes towards the environment. Despite these changes, it is observed that natural environment and elements of local culture like architectural peculiarities are maintained and protected to a certain extent in Akyaka. Questionnaires and interviews are conducted to explain the factors effective in these changes.

## ÖNSÖZ

Ülkemizde ve en uzun kıyı şeridine sahip ilimiz Muğla'da turizm, 80'li yıllardan itibaren hızlı bir gelişme göstermiştir. Turizm, Muğla ilinin ekonomisine katkı sağladığı kadar ülke ekonomisi içinde önemli bir sektör haline gelmiştir. Kitle turizminde yaşanan gelişmeler sürecin oluşumunda etkili olmuştur. Turizmde yaşanan gelişmeler sosyal yapıyı pek çok açıdan etkilemekte ve değiştirmektedir.

Muğla'nın turizm potansiyeli yüksek olan, Marmaris, Bodrum, Fethiye gibi ilçeleri kısa zamanda kitle turizmine hizmet verir hale getirilmiştir. Özellikle turizmle tanıştığı dönemlerde küçük birer ilçe olan Marmaris ve Bodrum, hızlı bir kentleşme süreciyle birlikte, genel nüfusunu dört, beş kat arttırarak belli dönemlerde bir milyona kadar çıkan nüfusa hizmet verir hale gelmişlerdir. Kitle turizmine hizmet veren diğer yörelerde de turizm benzer sonuçlara yol açmış, sosyal yapı pek çok yönden değişime uğramıştır.

Araştırmamıza konu olan Akyaka Beldesi de, turizmden etkilenen ve değişen yörelerdendir. Turizm yörenin toplumsal yapısında benzer değişimlere yol açmakla birlikte diğer yörelerden farklı sonuçlar yarattığı da gözlenmektedir. Muğla ilindeki diğer turizm yörelerinden daha sağlıklı geliştiği gözlenen bu beldenin değişmesinde etkili olan faktörlerin ortaya çıkarılması, turizmin toplumsal yapıya etkileri açısından önem kazanmaktadır.

Bu çalışma, yörenin turizm yoluyla toplumsal yapısında meydana gelen değişimlerin tespitinin yanında farklı değişimleri ve bu değişimde etkili olan faktörleri belirlemeye yönelik bir incelemedir. Bu faktörlerin tespitinin, sürdürülebilir turizm gelişmesi çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, yardımlarını ve değerli katkılarını esirgemeyen tez danışmanlarım Yrd.Doç.Dr.Suavi TUNCAY ile Yrd.Doç.Dr.Nurgün OKTİK'e, Bölüm Hocalarım Yrd.Doç.Dr.Koşar HIZ ve Yrd.Doç.Dr.Muammer TUNA'ya teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmanın yürütülmesinde fedakarlık gösteren, manevi desteğini esirgemeyen eşim Figen BOZYER'e ve aileme, anketin uygulanması esnasında yardımcı olan, Arş.Gör.Zafer DURDU, Arş.Gör.Hasan ŞEN, Arş.Gör.Füsün KÖKALAN, Bülent ÖNGÖREN, S.Murat YILDIZ'a ve Nuray



KAÇAR'a, katkıları ve yardımları için Arş.Gör.Halil APAYDIN'a ve bölüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Mülakata katılan gazeteci-yazar Oktay AKBAL'a, Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Ali ŞAHİN'e, Zeki DÜLGEROĞLU'na, Halise AKINCI'ya, Avukat Çağrı ALPER'e, Şehir Plancısı Ali Özden GÜRBÜZ'e, verdikleri bilgiler ve yardımlar için Akyaka Belediye Başkanı İsmail AKKAYA'ya, Belediye Personeline ve Akyaka halkına da ayrıca teşekkür ederim.

**Haziran-2001**

**Ünal BOZYER**

**MUĞLA**



## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ .....	I
İÇİNDEKİLER .....	III
TABLO LİSTESİ .....	VI
KISALTMALAR .....	IX
GİRİŞ .....	1

### 1.KISIM. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

<b>I.BÖLÜM. TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL DEĞİŞME .....</b>	<b>4</b>
1.1. Toplumsal Yapı .....	4
1.1.1. Yapı Nedir ? .....	4
1.1.2. Sosyal Yapı .....	5
1.1.3. Toplumsal Yapı .....	6
1.2. TOPLUMSAL YAPIYA FARKLI YAKLAŞIMLAR .....	9
1.2.1. Yapısalcılık .....	10
1.2.2. Çatışma Kuramı .....	11
1.2.3. Yapısal-Fonksiyonalizm .....	11
1.3. TOPLUMSAL YAPININ ÖĞELERİ .....	12
1.4. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL YAPI ÇALIŞMALARI .....	14
1.5. TOPLUMSAL DEĞİŞME .....	17
1.5.1. Yapısalcı Yaklaşım .....	18
1.5.2. Çatışmacı Yaklaşım .....	19
1.5.3. Yapısal-Fonksiyonalist Yaklaşım .....	19
1.5.4. Toplumsal Değişmenin Öğeleri .....	20
<b>II.BÖLÜM. TURİZM OLGUSU .....</b>	<b>22</b>
2.1. TURİZM .....	22
2.1.1. İç ve Dış Turizm .....	24
2.1.2. Turistin Tanımı .....	25
2.1.3. Turizm Politikası .....	26

2.1.4. Turizm Planlaması .....	27
2.1.5. Turizm Ürünü (Turistik Ürün) .....	27
2.1.6. Turizm Ekonomisi .....	27
2.2. TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ .....	28
2.2.1. Dünyada Turizmin Gelişimi .....	28
2.2.2. Türkiye’de Turizmin Gelişimi .....	33
2.3. TURİZMİN YERİ VE ÖNEMİ .....	40
2.4. KALKINMA PLANLARINDA TURİZM POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI .....	48
2.4.1. Planlı Dönem Öncesi Turizm .....	48
2.4.2. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) .....	48
2.4.3. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) .....	49
2.4.4. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) .....	49
2.4.5. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978-1983) .....	49
2.4.6. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1984-1989) .....	50
2.4.7. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) .....	50
2.4.8. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1995-2000) .....	51
2.4.9. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) .....	51
<b>III.BÖLÜM. TURİZM OLGUSUNUN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ .</b>	<b>55</b>
3.1. TOPLUMSAL DEĞİŞME VE TURİZM .....	55
3.2. MODERNLEŞME VE TURİZM .....	57
3.3. TOPLUMSAL YAPI ARAŞTIRMALARINDA TURİZMİN ETKİLERİ .....	60
3.3.1. Turizmin Toplumsal Yapıya Olumlu Etkileri .....	63
3.3.2. Turizmin Toplumsal Yapıya Olumsuz Etkileri .....	64
3.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN ÖNEMİ .....	65

**2.KISIM. ARAŞTIRMA ALANI VE ALAN VERİLERİNİN ANALİZİ**

<b>I.BÖLÜM. ARAŞTIRMA ALANI</b> .....	69
1.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ VE HİPOTEZLERİ .....	69
1.1.1. Sayıltılar .....	69
1.1.2. Hipotezler .....	69
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI .....	70
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ .....	71
1.4. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ .....	71
1.5. MUĞLA İLİ .....	71
1.6. ULA İLÇESİ .....	76
1.7. AKYAKA BELDESİ .....	76
1.7.1. Tarihçesi .....	77
1.7.2. Nüfusu .....	77
1.7.3. Sosyo-Kültürel Yapı .....	78
<b>II.BÖLÜM. ALAN VERİLERİNİN ANALİZİ</b> .....	80
2.1. NÜFUS YAPISI .....	80
2.2. GELİR VE MESLEK YAPISI .....	83
2.3. AİLE YAPISI .....	86
2.4. YAŞADIĞI YER İLE İLGİLİ TUTUMLAR .....	86
2.5. KONUT BİÇİMLERİNİN YÖRENİN TURİZMİNE KATKISI .....	89
2.6. ÇEVREYE KARŞI TUTUMLAR .....	91
2.7. AKYAKA'DA TURİZMİN GELECEĞİ .....	95
2.8. İNSAN İLİŞKİLERİ İLE TURİSTE KARŞI TUTUMLAR .....	97
<b>III. BÖLÜM</b> .....	115
3.1. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME .....	115
3.2. ÖNERİLER .....	121
<b>KAYNAKÇA</b> .....	123
EK-1. ANKET SORU FORMU .....	131

## TABLO LİSTESİ

Tablo 1	Bazı Ülke Gruplarının Toplam Turist Sayısındaki Payları .....	36
Tablo 2	Ülkelere Göre Gelen Turist .....	37
Tablo 3	Turistlerin Ülkemizi Ziyaret Amacı .....	38
Tablo 4	Turistlerin Ülkemizi Tercih Nedenleri .....	39
Tablo 5	Yıllara Göre Tesis ve Yatak Sayısı .....	39
Tablo 6	Dünyadaki Çeşitli Bölgelerin Turizm Gelirlerinin Karşılaştırılması ..	42
Tablo 7	Yıllara Göre Gelen-Giden Turist Sayısı-Turizm Gelir ve Gideri .....	45
Tablo 8	Avrupa Ülkeleri Arasında Türkiye'nin Yeri .....	46
Tablo 9	Turizm Gelirlerinin GSMH ve İhracat İçindeki Payı .....	47
Tablo 10	Kalkınma Planlarının Gerçekleşme Oranları .....	52
Tablo 11	VII. ve VIII. Plan Hedeflerinin Karşılaştırılması .....	53
Tablo 12	Yatırımlar İçinde Turizm Yatırımlarının Oranları .....	53
Tablo 13	Muğla'ya Gelen Yabancı Turist Sayısı .....	73
Tablo 14	Muğla'ya Gelen Yabancı Turistlerin Milliyetleri .....	74
Tablo 15	Muğla İli Turizm Tesisleri .....	75
Tablo 16	Akyaka Beldesinin Nüfusu .....	77
Tablo 17	Cinsiyet .....	80
Tablo 18	Yaş .....	80
Tablo 19	Doğum Yeri .....	81
Tablo 20	Sürekli İkamet Yeri .....	81
Tablo 21	Ne Zamandan Beri Akyaka'da Yaşıyorsunuz? .....	82
Tablo 22	Öğrenim .....	82
Tablo 23	Doğum Yeri ile Öğrenim Durumu .....	83
Tablo 24	Tarımsal Gelir .....	83
Tablo 25	Meslek .....	84
Tablo 26	Aylık Gelir .....	84
Tablo 27	Mesleklere Göre Aylık Gelir (Milyon TL) .....	85
Tablo 28	Turizmin Gelişmesi ile Birlikte Gelirlerinizde Artış Oldu mu? .....	85
Tablo 29	Medeni Durum .....	86
Tablo 30	Aynı Evde Oturan Kişi Sayısı .....	86

Tablo 31	Akyaka'nın Turizm Beldesi Olarak Farklılıkları Olduğuna İnanıyor musunuz? .....	86
Tablo 32	Akyaka'nın Farklılıkları nelerdir? .....	87
Tablo 33	Yerleşme Ya Da Yazlık Sahibi Olmak İçin Akyaka'yı Tercih Sebebiniz nedir? .....	87
Tablo 34	Sizce, Yerleşme ya da Turizm Amacıyla Akyaka niçin Tercih Edilir? .....	88
Tablo 35	Evinizin Biçimi; .....	89
Tablo 36	Akyaka'da Geleneksel Mimari Tarzında Ev İnşası neden Yaygınlaşmıştır? .....	89
Tablo 37	Geleneksel Mimari Tarzda Yapılan Bu Evlerin Yörenin Kültürünü Yansıttığına İnanıyor musunuz? .....	89
Tablo 38	Bu Evlerin Akyaka Turizmine Katkı Sağladığına İnanıyor musunuz? .....	90
Tablo 39	Akyaka'nın Çevre Sorunları Hakkında Yeterince Bilgi Sahibi Olduğunuzu Düşünüyor musunuz? .....	91
Tablo 40	Akyaka'nın Geleceğini Sizce neler Tehdit Ediyor? .....	91
Tablo 41	Akyaka'nın Değişmesi, Konutların Artması Sizi Rahatsız Ediyor mu? .....	92
Tablo 42	Sivil Toplum Kuruluşunun (Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneğinin) Çalışmaları Hakkında Bilginiz var mı? .....	93
Tablo 43	Akyaka'nın Korunup, Güzelleşmesi İçin Maddi Bedel İstense, nasıl Karşılırsınız? .....	93
Tablo 44	Yerel Yönetimin Çalışmalarını nasıl Değerlendirirsiniz? .....	94
Tablo 45	Turizm Ekonomik Açıdan Akyaka'yı ve Türkiye'yi Kalkındırabilir ..	95
Tablo 46	Akyaka'nın Yeterince Tanıtıldığına İnanıyor musunuz? .....	95
Tablo 47	Akyaka'ya Gelen Turist Sayısının Artmasını İster misiniz? .....	96
Tablo 48	Akyaka'daki Turistik Tesislerin Çoğalmasını İster misiniz? .....	96
Tablo 49	Beldenizde Turizmin Gelişmesiyle Birlikte, İnsanlar Arası İlişkinin Bozulduğu, Yardımlaşma ve Dayanışmanın Kaybolduğu Fikrine Katılırmısınız? .....	97
Tablo 50	Genel Olarak Yerli Turistlerin Tutumlarından Memnun musunuz? ...	98
Tablo 51	Genel Olarak Yabancı Turistlerin Tutumlarından Memnun musunuz? ..	98
Tablo 52	Turizmin Akyaka'ya Etkileri Hakkında Siz neler Düşünüyorsunuz? ..	99
Tablo 53	Akyaka'nın Geleceği ile İlgili Sizce neler Yapılmalı? .....	100

Tablo 54	Meslekler Akyaka'nın Değişmesi, Konutların Artması Sizi Rahatsız Ediyor mu? .....	101
Tablo 55	Öğrenim Durumuna göre Akyaka'nın Değişmesi .....	101
Tablo 56	Yaş Grubu ile Akyaka'nın Değişmesi .....	102
Tablo 57	Öğrenim Durumuna Göre Turist Sayısının Artmasını İstemek.....	102
Tablo 58	Doğum Yerine Göre Turist Sayısının Artmasını İstemek .....	103
Tablo 59	Yaş Grubu ile Yerli Turistlerin Tutumlarından Memnuniyet .....	103
Tablo 60	Yaş Grubu ile Yabancı Turistlerin Tutumlarından Memnuniyet .....	104
Tablo 61	Yaş Grubu ile İnsanlar Arası İlişki .....	104
Tablo 62	Aylık Gelir ile Akyaka'nın Çevre Sorunları .....	105
Tablo 63	Öğrenim Durumu ile Akyaka'nın Çevre Sorunları .....	105
Tablo 64	Cinsiyet ile Akyaka'nın Korunup Güzelleşmesi .....	106
Tablo 65	Aylık Gelir ile Akyaka'nın Korunup Güzelleşmesi .....	106
Tablo 66	Evinizin Biçimi ile Akyaka'nın Korunup Güzelleşmesi .....	107
Tablo 67	Öğrenim Durumu ile Evlerin Biçimi .....	107
Tablo 68	Mesleklere Göre Evlerin Biçimi .....	108
Tablo 69	Aylık Gelire Göre Evlerin Biçimi .....	108
Tablo 70	Tarımsal Gelire Göre Evlerin Biçimi .....	109
Tablo 71	Doğum Yerine Göre Evlerin Biçimi .....	109
Tablo 72	İkamet Yerine Göre Evlerin Biçimi .....	109
Tablo 73	Akyaka'da Yaşama Süresine Göre Evlerin Biçimi .....	110
Tablo 74	Yaş Grubuna Göre Turizm Gelirlerinde Artış .....	111
Tablo 75	Mesleklere Göre Turizm Gelirlerinde Artış .....	111
Tablo 76	İkamet Yerine Göre Turizm Gelirlerinde Artış .....	112
Tablo 77	Doğum Yeri ile Daha Çok Turistin Gelmesini İstemek .....	112
Tablo 78	Öğrenim Durumu ile Turistik Tesislerin Çoğalmasını İstemek .....	113
Tablo 79	Doğum Yerine Göre Turistik Tesislerin Çoğalmasını İstemek .....	113
Tablo 80	Akyaka'da Yaşama Süresine Göre Turistik Tesislerin Çoğalmasını İstemek .....	114
Tablo 81	Akyaka'da Yaşama Süresine Göre Geleneksel Evlerin Yörenin Kültürüne Uygunluğu .....	114

**KISALTMALAR**

AIEST	Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Derneği
ATAK	Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi
ATM	Automatic Teller Machine
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GSMH	Gayri safi Milli Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
IUOTO	Uluslararası Resmi Seyahat Acentaları Birliği
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
MÖ	Milattan Önce
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
ÖÇKB	Özel Çevre Koruma Bölgeleri
ÖİK	Özel İhtisas Komisyonu
TUSAP	Turizm Sektörü Ana Plânı.
TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
UÇEP	Ulusal Çevre Eylem Planı
USTTA	Amerikan Seyahat ve Turizm İdaresi
WTO	Dünya Turizm Örgütü
WTTC	Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi



## GİRİŞ

Turizm, toplumsal değişimin en etkili ve en önemli araçlarından biri olarak, toplumların etkileşimlerinde önemli rol oynamaktadır. Sanayileşme ile beraber teknoloji ve üretimde yaşanan gelişmeler, günlük çalışma hayatının kısılmasını, serbest zaman kavramının oluşmasını; ulaşım, iletişim alanındaki gelişmeler de seyahat etme isteğini arttırmıştır. Bireysel bir olay olarak başlayan turizm, kitle turizmine dönüşmesiyle toplumsal bir olgu haline gelmiştir. Turizme katılan insan sayısında ve gelirlerde her yıl artış kaydedilmekte, turizm böylelikle dünyanın en önemli sektörü olma yolunda hızla ilerlemektedir.

Sanayileşmiş, gelişmiş ülkelerin bireyleri, turizm amacıyla, kendileri için egzotik, ilginç, doğal güzelliklerin olduğu gelişmekte olan ülkeleri tercih etmektedirler. Bu yönüyle turizm, özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler için “Bacasız Endüstri” olarak adlandırılmaktadır.

Turizm sürecinde hem turist, hem de ev sahibi toplumun etkileşimi söz konusu olsa da, genellikle ev sahibi toplumların değişimi ile ilgili araştırmaların yoğunluğu dikkat çekmektedir. Ev sahibi toplumun değişiminin daha gözlenebilir olması araştırmacıları bu alana yöneltmektedir. Turistler kendi toplumlarının değerlerinin taşıyıcısı olarak, diğer toplumları etkilemektedirler. Aynı zamanda gelişmekte olan toplumlar, dünya turizm gelirlerinden pay alabilmek için önemli yatırımlar planlamakta, turizm potansiyeline sahip, kırsal alanları turizme hizmet edebilir hale getirmektedirler. Kitle turizmine hizmet vermesi planlanan bu yörelerde, kısa zamanda tesisleşme, yatak kapasitesini artırma, eğlence merkezleri oluşturma yoluna gidilmiştir.

Bu hızlı gelişim süreci, turizm alanlarının tahrip olmasına, turizmin kaynağını oluşturan doğal çevrenin hızla kirlenmesine yol açmaktadır. Turist için çekim alanını oluşturan mekanların yok olması, turizm sektörünü sekteye uğratmaktadır. Bu gelişmeler turizm politikalarında yeni arayışları gündeme getirmiştir. Doğal ve kültürel çevreyle uyumlu gelişmeyi hedefleyen sürdürülebilir turizm gelişmesi bu arayışlardan biridir. Bu yaklaşımın uygulanabilirliği ile toplumsal yapının ve doğal çevrenin korunmasında çözüm olup olmadığı konusu tartışılmaktadır.

Türkiye'deki turizm gelişmesine paralel olarak, en uzun kıyı şeridinde sahip, coğrafyasının %67'si ormanlarla kaplı, doğal, tarihi, kültürel yönlerden önemli bir potansiyeli olan Muğla'da turizm 1980'lerden sonra ivme kazanmıştır. Turizm potansiyeli yüksek olan yöreler hızla kitle turizmine açılarak, turizm gelirlerinin arttırılması hedeflenmiştir. Bu alanda yaşanan gelişmeler başta inşaat sektörü olmak üzere pek çok sektörü etkilemiş, göç veren yöreler hızla göç alarak, kentleşme sürecine girmiştir.

Genellikle Muğla'nın turizm yöreleri benzer gelişim süreci izlemekle birlikte, Akyaka Beldesi toplumsal yapısını korumaya çalışarak değişmektedir. Özel Çevre Koruma kapsamına alınması, geleneksel evlerin yeniden inşa edilmesi, yörenin korunması için sivil toplum kuruluşunun faaliyet göstermesi, yöreyi ilginç hale getirmektedir.

Akyaka Beldesinde gözlenen değişimde toplumsal yapısının etkili olduğu düşünülerek, yörenin değişiminde etkili olan faktörlerin tespit edilmesi için yapısal analiz modeli tercih edilmiştir.

Bu amaçla, araştırma iki ana kısımdan oluşmaktadır. Kavramsal çerçevenin oluşturulduğu birinci kısmın ilk bölümünde sosyal yapı, toplumsal yapı, toplumsal değişim kavramları irdelenerek toplumsal yapı araştırması için bir çerçeve oluşturulmak istenmektedir. Bu bölümde toplumsal yapıya farklı yaklaşımlar değerlendirilerek, toplumsal yapı çalışmalarından örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde, turizm kavramları tanımlanmakta, turizmin tarihsel gelişimi ile dünya ve Türkiye ekonomilerindeki yeri ve önemi işlenmektedir. Planlı dönem öncesi ve planlı dönemde Türkiye'nin turizm politikası rakamlarla irdelenmektedir.

Üçüncü bölümde, turizmin toplumsal yapıya etkileri incelenerek, toplumsal değişim yönünden turizmin oynadığı rol tartışılmaktadır. Toplumsal yapıya olumlu ve olumsuz etkileri ile olumsuz etkilerine karşı geliştirilen sürdürülebilir turizm gelişmesi kavramlarına yer verilmektedir.

Araştırmanın ikinci kısmının ilk bölümünde, araştırmanın amacı, modeli, hipotezleri oluşturulmuştur. Araştırmaya uygun yöntem ve teknikler belirlenerek, araştırma evreni tanıtılmaktadır.

İkinci bölümde, anketlerden elde edilen veriler istatistiksel tekniklerle analiz edilmektedir. Beldenin ileri gelenleriyle yapılan mülakatlar da dikkate alınarak hipotezlerin gerçekliği sınanmaktadır.

Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde ise genel değerlendirmenin yapıldığı, çözüm önerilerinin tartışıldığı, sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.



## 1. KISIM - KAVRAMSAL ÇERÇEVE

### I.BÖLÜM

#### TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

##### 1.1. TOPLUMSAL YAPI

###### 1.1.1. Yapı Nedir ?

Temelde bilimin amacı doğayı ve toplumu belli bir sistemle gruplandırıp, ayrıştırarak, anlama ve açıklama yapabilmektir. Bu süreçte en önemli kavramlardan biri de yapı kavramıdır. Bu yüzden, yapı kavramının bilimsel literatüre girişi oldukça eskidir.

Bottomore, “idea” kelimesinin Yunanca anlamından hareket edildiğinde, örüntü, biçimlenme ya da yapı kavramlarını içerdiğine işaret ederek; Platon’un İdealar doktrininden bahsederken, aslında Form’lar (Biçimler) doktrininden bahsedildiğini, Platon’un kozmolojisinde, gerçeğin birbiriyle ilişkisiz verilerden değil, matematiksel şekil ve formlardan oluştuğu düşüncesi mevcut olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Platon’un öğrencisi olan Aristoteles’in de yapılarla en az Platon kadar ilgili olduğunu, organizma ve gelişme kavramlarının, Aristoteles’in kafasındaki temel yapısal modeli oluşturduğunu vurgulamaktadır (Bottomore, Nisbet, 1990; 572-573).

İlk filozofların, evrenin yapısını ortaya çıkarmak istemelerini, en eski metafizikten en yeni bilimlere kadar pek çok teorik sorunun yapı sözcüğü ile dile getirilmesini dayanak olarak gösteren Kızılcılık, kavramın felsefeyle yaşıt olabileceğini belirtmektedir (Kızılcılık, 1994; 206). Kavramın bu denli eski olması, insanoglunun doğayı, evreni tanıma ve hakim olma isteğiyle doğru orantılıdır.

Yapı, sözlüklerde dengeli, düzenli ve uyumlu ilişkilerle birbirine bağlı öğelerden meydana gelmiş bütün olarak tanımlanmaktadır (Demir, Acar, 1992; 379).

Diğer bir tanıma göre yapı, bir bütünü oluşturan parçaların veya unsurların birbirleri ile ve bütün ile olan etki-tepki ilişkileri, karşılıklı bağıntıları yani etkileşimleridir (Dikeçligil, 1997; 652).

Bir başka tanıma göre; yapı genel olarak, parçaları ve unsurları arasında yasaya uygunluk, düzgün bağlantılar ve karşılıklı ilişkiler bulunan bütün; veya bir bütünü meydana getiren çeşitli parça ya da bölümlerin birbiriyle olan ilişkilerinin ve

bütün içinde yerine getirdikleri fonksiyonların sonucu olan düzendir (Cevizci, 1999; 913).

Yapı kavramı, her bilim dalının ilgilendiği alanın özelliğine göre, değişik tanımları yapılabilen bir kavramdır. Felsefede, yapı öğeleri birbirlerine karşılıklı olarak bağımlı olan ve bağıntıları birtakım yasalara uyan düzenli ve özerk bütün iken, sosyolojide, toplumsal yapı anlamında, toplumsal kurumların karşılıklı ilişkilerinden meydana gelen bütünlük; toplumsal ilişkilerin istikrar sergileyen bütünsel düzeni olarak kabul edilmektedir.

Psikolojide, bir bireyin mizacını veya hangi tipten olduğunu belirlemeyi mümkün kılan fizyolojik ve psikolojik özellikler toplamı olarak betimlenen yapı, antropolojide, kendisinin çok çeşitli unsurlarını birleştiren ilişkiler bütünü olarak, ampirik gerçeklikten geliştirilen açıklayıcı soyut modeldir.

Dilbilimde, disiplinin en temel kavramı olarak yapı, dilsel unsur ya da birimlerin meydana getirdiği eşzamanlı iç bağıntılardan ve birimlerin fonksiyonlarından kaynaklanan özerk bütündür (Cevizci, 1999; 913).

Aynı zamanda yapı kavramı günlük dilde de sık sık kullanılmaktadır. Sanat eserinin yapısından, hücrenin yapısından, futbol takımının yapısından vb. söz edildiğinde yine düzenlilik, sistemlilik anlatılmak istenir.

Ayrıca, psikologlara göre de yapı kavramı zihnimizde baştan vardır ve olayları, olguları belirli sistemle algılamamıza yol açmaktadır (Kızılcıkelik, 1994; 454).

Her bilim dalı farklı tanımlar yapsa da, bu tanımların ortak noktaları yapı kavramının, düzenlilik, bütünsellik aynı zamanda, aralarında karşılıklı ilişki ve etkileşim bulunan değişik pek çok öğelerden meydana gelerek, bu öğelerin toplamından daha kompleks bir anlam taşıdığı noktasında birleşmektedir.

Marshall'a göre ise yapının kavram olmadığını bu yüzden kesin bir şekilde tanımlanamayacağını, sosyal bilim söyleminde daha çok bir metafor işlevi gördüğünü savunan bilim adamları da vardır (Marshall, 1999; 805).

### 1.1.2. Sosyal Yapı

Yapı kavramının genel tanımlarından sonra, sosyal-toplumsal yapı kavramının anlamını ve kapsamını belirlememiz gerekmektedir. Yapı kavramının tanımlanmasında güçlük çekildiği kadar sosyal yapı, toplumsal yapı kavramlarının

kullanımında da benzer sorun yaşanmaktadır. Toplumsal yapı ya da sosyal yapı kavramlarının tanımlarından çeşitli örnekler verilerek kavramın içeriği netleştirilmeye çalışılacaktır.

Nirun, sosyal yapıyı bireylerin tecrübelerine ve yaşantılarına dayandırarak insanlar arası ilişkilerin bütünü, fertlerin bir kompozisyonu şeklinde tanımlamaktadır (Nirun, 1969; 74). İnsanların aynı yerde, aynı zamanda sosyal faaliyetlerini sürdürmelerinde bütünlük oluşturduğundan hareket eden Özdemir, irili ufaklı binlerce bütünlüklerin her birine sosyal yapı derken, hepsinin cemiyet denilen en büyük sosyal yapıyı meydana getirdiğini ileri sürmektedir (Özdemir, 1993; 11).

Boran sosyal yapıyı, müesseselerin bütünleşme derecesinin cemiyetten cemiyete farklılık gösterebileceğine dikkat çekerek, bu müesseselerin az çok bütünleşerek teşkil ettiği sosyal düzen olarak tanımlamaktadır (Boran, 1945; 2).

Bu tanımlamaların ışığında, toplumsal yapı ile farklı anlam taşıyıp taşımadıklarını anlamak için toplumsal yapı kavramına yer vermemiz gerekmektedir.

### 1.1.3. Toplumsal Yapı

Kavramı ilk açıklayanlardan biri olan Radcliff Brown, toplumsal yapının birimlerini yapı içinde belli bir yer işgal eden kişiler olarak belirledikten sonra toplumsal yapı kavramını, kısımlar ve parçalar arasında bir tür düzenli sıralanış olarak tanımlamaktadır (Bozkurt, 1972; 20).

Nadel, yapıyı değiştirilebilir olarak kabul edilen parçaların, düzenli bir tertibi şeklinde tanımlayarak, parçaları değişebilirken kendisinin görelilik olarak sabit kaldığını belirtmektedir (Bozkurt, 1972; 24). Nadel'e göre toplumun pozisyonlara dayalı resmini çizmemiz gerekmektedir. Somut realiteden soyutlanarak elde edilen pozisyonel resimde, insan davranışında yer etmiş olan hedef, gereksinme, fikir ve duyguları toplayarak, insanlar arasındaki ilişkileri tanıyabiliriz. Ancak bu soyutlamaya rağmen, somut realite yine mevcut olduğundan yapısal analiz açıklayıcı değil, betimleme aracı olmaktadır (Keat, Urry, 1994; 147). Toplumsal yapıyı belirlememizde gözlemi yeterli gören bu yaklaşımlarla paralellik gösteren tanımların örnekleri sosyoloji literatüründe de mevcuttur.

Yapı konusunda en köklü açıklamalardan birini yapan Antropolog Levi Strauss'un tanımı sosyolojide önemli bir yere sahiptir. Strauss'a göre yapı, düzenler

düzenidir. Yapı ampirik gerçeğe değil bundan kurulan modellere dayanmaktadır (Bozkurt, 1972; 27-28).

“Toplumsal yapı, değiştirilebilir olarak kabul edilen unsurların, sistemli bir tertibini ifade eder” (Toku, 1999; 73). Bu somut verilerden hareket eden tanımları yetersiz görerek ilişkileri ve ilişkilerin kuruluş biçimlerini esas alan yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

İkinci yaklaşım olarak, “Ampirizme karşı ilk eleştiriyi geliştiren Marx için yapı kavramı: varlıkların toplumsal üretiminde, insanlar aralarında zorunlu, kendi iradelerine bağlı olmayan belirli ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların madde üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesine tekabül eden bir hukuki ve siyasal üst yapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur” (Ercan, 1993; 21). Bu manada Hançerlioğlu, toplumbilim sözlüğünde, “bir toplumun insanları arasında çok ve çeşitli ilişkiler vardır, bu ilişkiler bütünü o toplumun yapısını meydana getirir” şeklinde tanımlamaktadır (Hançerlioğlu, 1986; 427). Kızılçelik daha ayrıntılı olarak, ekonomi, eğitim, aile, din, siyaset gibi temel sosyal kurumların karşılıklı ilişkilerinde oluşan bir bütünlük olarak tanımladığı toplumsal yapıda esas olan unsurun karşılıklı ilişkiler olduğunu vurgulamaktadır (Kızılçelik, 1994; 419).

Üçüncü yaklaşım; “ampirik tanımlamaları eleştirerek ele alan Levi-Strauss ve çevresi, toplumsal yapıyı dolaysızca görünen ve gözlemlenebilen gerçeklikler değil, insanlar arasındaki bağıntılar ötesinde varolan gerçeklikler düzeyi” olarak tanımlamaktadır (Ercan, 1993; 22). Bu anlamda Gurvitch, toplumsal yapıyı, “her toplumsal yapının, makro-sosyolojik nitelikte tümü kapsayıcı bir toplumsal olgunun içerdiği hiyerarşiler arasında, durmaksızın yeniden oluşan ve tümü kapsayıcı olayın, yalnızca bir görünümünü, kesimini ya da kesitini yansıtabilen eğreti, zayıf ve kararsız bir denge” olarak tanımlamakta, “kavramın kaderini matematiksel istatistiklerin değil; sosyoloji, tarih, etnoloji ve ekonomi arasındaki işbirliğinin belirleyeceğini” savunmaktadır (Cangızbay, 1999; 292). Yasa ise, “toplumsal yapıyı bir topluluğun toplumsal düzeni, kuruluşu, kuruluşun işleyişi ve bir takım görevleri yerine getiriş yolu” biçiminde tanımlayarak, “toplumsal yapının derecelendirilmiş mevki ve saygınlıklar düzeni içinde bireylerin sınıflar halinde kaynaşması, kendi içlerinde ve aralarındaki örgütlenme sonucundan ortaya çıkan bir olgu” olduğuna dikkat çekmektedir (Yasa, 1970; 1-9).

Bir başka tanıma göre de yapı, toplum sisteminin birimi olan aktörlerin toplum münasebetlerinin nispeten istikrarlı, kalıplaşmış bir sistemi halinde ortaya çıkmaktadır (Şener, 1998; 33). Aynı zamanda, “yapıyı oluşturan unsurlar arasında sınırlar vardır ve bu sınırlar fonksiyonel olarak bütünü(yapıyı) tamamlayıcı parçaların ayrı ayrı özelliklerini göstermekten başka bir değer taşımaz” (Erkal, 1987; 162).

Cangızbay, toplumsal yapı konusunda temel hareket noktasını egemenlik ilişkileri üzerine temellendirerek, “hiçbir toplumsal yapı insana beşer-dışından ya da tarih-ötesinden verilmiş olmayıp, o gün için toplumda yürürlükte olan belirleyicilikler (determinizmler) hiyerarşisine tekabül eder; söz konusu hiyerarşi ise, ister istemez, toplumdaki güç dengeleriyle egemenlik ilişkileri temelinde kurulmuş bir hiyerarşidir” biçiminde açıklamaktadır (Cangızbay, 2001; 142).

Bir toplumdaki toplumsal yapıyı, bir binanın temelinde yer alan ve onu bir arada tutan iskelete benzeten Giddens’a göre, toplum yaşamı rastlantısal bir biçimde yürümekte, etkinliklerin büyük bölümü yapılaşarak, düzenli ve yinelenir bir biçimde örgütlenmektedir (Giddens, 2000; 622).

Toplumsal yapı kavramı, toplumu tanıyabilmemiz ve kuramlar geliştirebilmemiz için hayati önem taşımaya rağmen, Batı sosyolojisinde, her bir teorinin kendi bakış açısına göre, bir analitik araç olarak kullanılacak kadar netleşmiş olan yapı kavramı, bize gelindiğinde laf kalabalıklarının tozu dumanı içinde belirsizleşmiş bir kelime halinde sosyolojik düşüncenin sis katmanlarından biri olmuştur”. Öyle ki, yapı kavramı bazen sosyal yapı bazen de toplumsal yapı şeklinde ifade edilmektedir. Bununla beraber, “yapı sözcüğü, araştırmalarımızda “yapısal işlevselci” yaklaşımın “yapı” anlayışının gerektirdiği kadar bile işlev kazanmadığına” dikkat çeken Dikeçligil, sorunun Türkçeleştirmeden kaynaklandığını, ince ayrımların kaybolduğunu vurgulayarak, sosyal yapı ile toplumsal yapı arasındaki ince ayrımı şu şekilde açıklamaktadır; “sosyal (social) yapı analizinde mikro bir araya gelişlerde davranışsal boyut önem taşırken, toplumsal (societal) yapıda bilişsel boyutta yer alan kurumsal fonksiyonlar önem kazanır. Sosyo-kültürel yapı ise, makro-mikro bütün etkileşim düzlemlerinde aslında davranışsal ve bilişsel boyutların birbirinden ayrılmazlığı düşüncesini ifade eder. Sosyal yapı ve toplumsal yapı kavramları, bunlar arasındaki ilişkiyi koparmadıkça



(yani her ikisinin de aslında sosyo-kültürel nitelikte olduğu unutulmadıkça), bağlamlarına göre kullanılmalıdır” (Dikeçligil, 1997; 651).

Bu tanımları toparlayacak olursak, “toplum yaşamı, ortak gereksinimleri karşılamak üzere, belli temel işlevleri yerine getiren belirli yapılarla olanaklıdır (Ozankaya, 1996; 173). Bu yüzden, “toplumsal yapı makro sosyolojik alanda topyekün toplumların sınıflamasına götüren bir ölçütler dizgesinin yardımıyla kurulan bir modeldir ve tarih içinde toplumların kendi kendini düzenleyen dönüşümlerini formüle edebilir” (Bozkurt, 1972; 116).

Bununla beraber, toplumsal yapı, kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür. Yapıyı meydana getiren öğeler arasında, sistemli ve uyumlu birliktelik, belirli bir istikrar vardır. Aynı zamanda öğelerden birinde meydana gelen değişme diğer öğeleri de etkilemektedir. Toplumsal yapı, bununla beraber bir soyutlamadır ve her toplumun yapısının kendine özgü farklılıkları gözden kaçırılmamalıdır. Toplumsal yapı, toplumun geneli hakkında fikir edinmemizi, değişimi algıyabilmemizi sağlar.

## 1.2. TOPLUMSAL YAPIYA FARKLI YAKLAŞIMLAR

Bottomore, yapı kavramının 19. ve 20. yüzyıl sosyal bilimlerinde farklı ve değişik bakış açısından ele alındığını belirterek, Sosyolojik yapısalcılığın Fransa’da Auguste Comte ve Almanya’da Karl Marx’ın çalışmalarıyla ortaya çıktığını, en önemli çalışmaların ise Emile Durkheim tarafından yapıldığını ileri sürmektedir (Bottomore, Nisbet, 1990; 573).

Toplumsal yapıya bakışta gözlenen farklılıkları ve gelişmeleri genel olarak değerlendirirsek;

Özellikle Comte ve Spencer’in öncülüğünü yaptığı Sosyolojinin kuruluş yıllarında, biyolojideki gelişmelerin etkisinde kalınarak, toplum organizma gibi görülmüş, Durkheim ile beraber sosyal yapıda ortaya çıkan sorunların sosyolojik analizleri yapılmaya başlanmıştır. Toplumsal yapı, çatışmacı ekolde çatışma, sosyal davranışçı ekolde ise etkileşim temelinde değerlendirilmiştir (Özdemir, 1992;54).

Bununla beraber, “yapı kavramının sosyolojide yaygın bir kullanıma kavuşması, 1950’lerde ve 1960’ların başlarında Amerikan sosyolojisine hakim olan fonksiyonalist yaklaşım ile olmuştur”. Bu yaklaşımın en önemli temsilcisi “Parsons için sosyal yapı ve sosyal sistem kavramları büyük önem taşıırken, aynı paradigma

içinde R.Merton fonksiyon kavramını yapısal analizlere kazandırmıştır” (Dikeçligil, 1997; 652).

“Yapının sosyolojideki kullanımlarında görülen başlıca ayrılık, yapının toplumsal sistemleri ya da toplumları oluşturan, gözlemlenebilir kalıplaşmış toplumsal pratikleri (roller, normlar ve benzeri) gösterdiğini düşünenler ile yapının bu apaçık pratikleri kalıplaştıran temel ilkeleri (örneğin, üretim araçları karşısındaki ilişkileri) temsil ettiğini savunanlar arasındadır. Marshall’a göre, yapısal işlevselciler birinci görüşün örneğini meydana getirirken, yapısalcılar (yapısal Marksistler gibi) ikinci görüşün iyi bir örneğidir” (Marshall, 1999; 805).

Toplumsal yapı kavramı bakış açılarına göre farklılık göstermektedir. Sosyal bilimcilerin üzerinde net bir biçimde uzlaştıkları tanımı olmamakta birlikte temelde belirli noktalarda anlaşıldığı da gerçektir. Yapısalcılık, yapısal-işlevselcilik ve çatışma kuramlarının kavrama yaklaşımları daha iyi fikir verecektir.

### **1.2.1. Yapısalcılık**

Genel olarak yapısalcılığın, bir öğretiy ya da felsefe olmadığı yalnızca bir yöntem olduğunda birleşen yapısalcı araştırmacılar; incelenen objenin ya da nesnenin yapısını, yüzeydeki bir takım fenomenlerin altında, derinde yatan bazı kuralların veya yasaların oluşturduğu bir sistemde aramaktadırlar (Kızılcelik, 1994; 206-207). Böylece yapısalcılık ile nedensellik arasında bağlantı kurmak istemektedirler (Giddens, 1999; 62).

Bu yaklaşıma göre, toplumsal yapı bağımsız birimlerden değil aralarında nedensellik bağı bulunan, bu bakımdan organik bir bütünlüğe sahip öğelerden oluşmaktadır. Yani toplumsal yapı, çeşitli birimlerin karşılıklı ilişkilerinin bir işlevi değil, biri ötekine göre biçimlenmiş öğelerin sentetik bir birliğidir. Bu durumda toplumsal yapı tek tek öğeleri aşan onların üstünde bir birliğin ifadesi olmaktadır, öğeler toplumsal yapının türevi olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre, önceliğe sahip öğeler diğer öğeleri belirlemektedir. Böylece toplumsal yapıyı belirlemesi sonucunu da çıkarabiliriz. Kocacık’a göre, bu yaklaşımın ilk belirtileri Kant’ta görülmüş, Marx’da tipik örneğini bulmuş, Strauss geliştirmiştir (Kocacık, 2000; 126-128).

### 1.2.2. Çatışma Kuramı

Bu kuramın en önemli temsilcisi olan Marx, toplumda altyapı ile üstyapıyı birbirinden ayırarak toplumsal yapıyı açıklamaktadır. Diğer bir deyişle Marx, toplumsal kuruluşun bütün elemanlarını, başlıca iki ana grupta toplamaktadır. Ekonomik ilişkiler ve bunlar etrafında şekillenen üretim ilişkilerini oluşturan maddi unsurlar grubu “altyapı”yı, toplumun, manevi, siyasi, düşünsel olaylarının ve kurumlarının oluşturduğu grupta “üstyapı”yı oluşturmaktadır (Kızılcelik, 1994; 207). Marx, toplumsal yapıyı oluşturan bu iki grubun sürekli çatışma halinde olduklarını, bu çatışmaların toplumsal değişimi meydana getirdiğini ve sonunda altyapının toplumsal yapıyı belirleyeceğini savunmaktadır.

Çağdaş çatışmacı ekolün temsilcilerinden olan Coser’e göre de, toplumsal yapı çeşitli yönlerden birbiriyle ilişkili parçalardan oluşan bir sistemdir. Bütün sosyal sistemlerde bu parçalar arasında dengesizlikler, gerilimler ve menfaat çatışmaları mevcuttur. Sistemi meydana getiren bu parçaların aralarındaki ve içindeki süreçler sistemin devamlılığını, değişmesini, sistemin bütünleşmesini ve uyumunu sağlarlar. Coser, “kapalı” ve “açık” olmak üzere iki tür sosyal yapı belirlemiş ve bu yapılarda çatışmanın süresini, yoğunluğunu, fonksiyonlarını açıklamaya çalışmıştır (Pamir, 1997; 58-59).

### 1.2.3. Yapısal-Fonksiyonalizm

Bu yaklaşıma göre, toplumsal yapı, aralarında ilişki bulunan ayrı ayrı ve bağımsız olguların bir işlevidir. Spencer ve Weber’e göre toplumsal yapıdaki öğelerin her biri diğerini dolayısıyla da toplumsal yapıyı etkilemektedir. Yine bu yaklaşımın önemli temsilcileri olan Malinowski ve Parsons’a göre, toplumsal yapının öğeleri arasında karşılıklı işlevsel ilişki vardır ve bu öğeler arasında bir öncelik ve ağırlık yoktur. Aynı zamanda öğelerin birinde meydana gelen değişme diğer öğeleri ve bütün olarak toplumsal yapıyı etkilemektedir (Kocacık, 2000; 126-128).

Çağdaş yapısal-fonksiyonalizmin temsilcisi olan Parsons’ın sistem analizine temel teşkil eden varsayımlar incelendiğinde, sosyal yapının temel özelliklerinden bazıları şunlardır;

- 1- Sosyal sistem emsalsiz olarak vardır.
- 2- Yapı fonksiyonlarla açıklanır.
- 3- Sosyal sistem alt sistemleri ihtiva eder.

4- Sosyal sistemlerde bir devamlılık mevcuttur.

5- Toplum denge halindedir.

6- Toplumun evrim potansiyeli vardır

Parsons, sosyal sistemlerin ve bunların alt sistemlerinin (kişilik sistemi, kültür sistemi) bir uçta “koşulların”, bir uçta da “kontrolün” yer aldığı bir siberetik hiyerarşi içinde yer aldığına dikkat çekmektedir (Özdemir, 1992; 54).

### 1.3. TOPLUMSAL YAPININ ÖĞELERİ

Toplumsal yaşamın varlığı ve sürekliliği için yerine getirilmesi zorunlu olan, neslin sürdürülmesi, yeni üyelerin toplumsallaştırılması, bireylerin yaşama bir anlam ve amaçla bağlanması, mal ve hizmetlerin üretim ve dağılımı ve toplumda düzenin sağlanması gibi temel toplumsal işlevler vardır (Gökçe, 1996; 4). Toplumda bu temel işlevleri yerine getiren öğeler, bir takım mekanizmalar bulunmaktadır. Bu öğelerin birbiriyle ilişkileri, işlevleri, kuruluş biçimleri, toplumların kendi gerçekliklerine göre farklılık göstermektedir. Toplumlar arasında ya da toplumsal yapılar arasındaki bu farklılıkların açıklanabilmesinde öğelerin, grupların ya da kurumların belirlenmesi, yapısal analiz için gerekmektedir (Bottomore, 1977; 122).

Yapısal analiz için, toplumu belirleyen öğelerin, kurumların önemini vurgulayan Bottomore, “Toplumun fonksiyonel ön gereklilikleri” olarak da belirlediği bu öğeleri şu şekilde açıklamaktadır;

- a) Bir haberleşme sistemi,
- b) Üretim dağılımla ilgili bir ekonomik sistem,
- c) Yeni kuşakların sosyalizasyonları için (aile ve eğitim dahil) bir takım düzenlemeler,
- d) Otorite sistemi, erkin (iktidar) bölüşülmesiyle ilgili sistem,
- e) Toplumsal tutumunu oluşturan ya da sürdüren ve doğum, sünnet, evlilik, ölüm gibi kişisel olaylara toplumsal bir değerlilik kazandıran ritüeller sistemi (Bottomore, 1977; 122).

Kıray'göre bir sosyal yapıya şeklini veren değişkenler ve özellikler dört büyük grupta toplanabilir. Her toplum;

- a) Ekolojik bir komünite, mekânda belirli yeri ve biçimi olan bir yerleşme şekli,

- b) Kendine has özellikleri olan bir nüfus kompozisyonu,
- c) Belirli bir sosyal örgüt,
- d) Bunlara bağlı bir değerler sistemi olarak ele alınabilir (Kıray, 1999-2; 96-97).

Sosyal yapıyı oluşturan her unsurun, yerine getirdikleri her fonksiyon ve varlıkları itibariyle sosyal yapıyı tamamlayıcı bir nitelik taşıdığını vurgulayan Erkal, sosyal yapıyı oluşturan unsurları ve fonksiyonları beş ayrı açıdan düşünebileceğimizi belirtmektedir. Bunlar;

- a) Fert yapıyı tamamlayıcı nitelik taşır.
- b) Bir sosyal grup da tamamlayıcı görev yerine getirebilir.
- c) Nüfusun fiziki yapı özellikleri (yerleşme, barınma, iskân) morfolojik (bitki ve hayvanların şekil ve yapılarına benzer) bir tamlama şeklinde alınabilir.
- d) Sosyal rolleri gerektiren farklı faaliyet dalları sistemli tamlamaya yol açabilir.
- e) Yapıyı kültürel tamamlayıcılar olarak paylaşılan ve fertten ferde intikal eden normlar, değer hükümleri, inançlar ve gelenekler yapıyı meydana getirirler.

Sosyal yapının, kültürel yapı özellikleri, fiziki yapı özellikleri ve sosyal tabakalaşma şeklinde ele alınabileceğini belirten Erkal, maddedeki değişmelerin, maddi olmayan düşünce ve fikirde, zihniyette yeşererek ve olgunlaşarak maddeye şekil verdiğini ve madde de müşahhaslaştığını vurgulamaktadır. Böylece, konut tipleri, mimari yapı tarzları, sosyal yapının dinamosu olan kültürden (yaşama tarzı) ayrı ve bağımsız düşünülmemelidir (Erkal, 1997; 264-265).

Bu yaklaşımıyla, yapının yansımalarının daha somut nesnelere, maddede bulunabileceğini, böylelikle toplumsal yapı analizinde somut göstergelerden de yararlanmanın mümkün olduğunu ortaya koymaktadır.

Erkal, toplumsal yapıyla ilgili faktörlerin, doğal çevreden kaynaklanan faktörlerden daha fazla konutların şekillenmesini örnek göstererek şu şekilde açıklamaktadır; nüfusun şehirli veya kır nitelikli olma özelliği, aile yapısının çekirdek veya geniş tipe dayanması, mesleki mevki bakımından nüfusun dağılımı,

iktisadi faaliyet bakımından tarım veya tarım dışı alanlarda faaliyet gösterilmesi, bağımlılık oranları, değer hükümleri gibi faktörler konunun iç ve dış düzenlemesini değiştirmektedir (Erkal, 1997; 264-265).

#### 1.4. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL YAPI ÇALIŞMALARI

Ülkemizde toplumsal yapı ile ilgili çalışmalara baktığımızda, iki isim Behice Boran'la, Mübeccel Kıray öne çıkmaktadır.

Behice Boran'ın 1945 yılında yayınlanan "Toplumsal Yapı Araştırmaları" adlı eserinde; "bir topluluğun sosyal yapısının farklılaştığı fonksiyonel kısımlar arasındaki, bilhassa alt yapı ve üst yapı arasındaki, münasebetleri aydınlatmak" istemiştir (Bozkurt, 1972; 31).

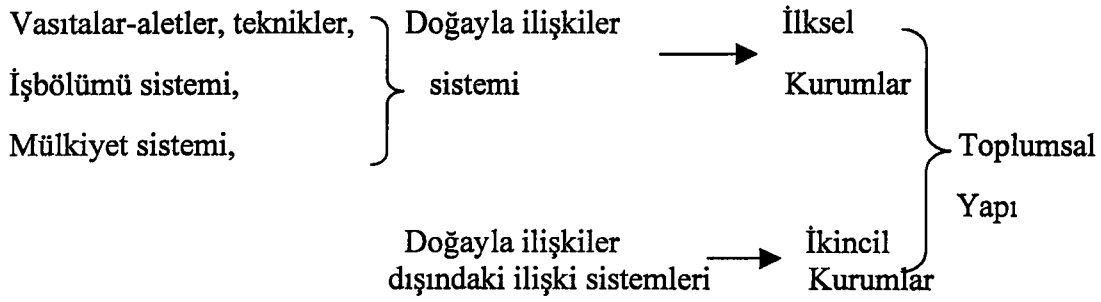
Önceki bölümlerde de toplumsal yapıyla ilgili tanımına yer verdiğimiz gibi, Boran'a göre toplumsal yapı, kurumların meydana getirdiği bütündür. Başka bir deyişle, kurumlar toplumsal yapının kurucu unsurları, parçalarıdır. Bu kurumlar ikiye ayrılmaktadır;

- a) Cemiyet-tabiat çevresi münasebetinin insanlar arasında doğurduğu münasebetler sistemi,
- b) Doğrudan doğruya cemiyet-tabiat münasebetinden doğmayan insanlar arası münasebetler sistemleri.

Bu iki "münasebetler sisteminden" birincisi daha önemlidir, daha köktedir ve bu üç cepheden ele alınabilir;

- a) Tabiatı işleme işinde kullanılan vasıtalar aletler, teknikler, aletlere tatbik edilen enerji çeşidi ve miktarı,
- b) Tabiatı işletme faaliyetlerinin topluluğu teşkil eden insanlar arasında nasıl bölündüğü ve teşkilatlandığı-istihsal organizasyonu şekilleri, iş bölümü sistemi,
- c) Kullanılan tabii kaynakların ve işletme vasıtalarının topluluğu teşkil eden insanlar arasında nasıl dağıldığı-mülkiyet münasebetleri.

O halde toplumsal yapı, iki türden ilişkiler dizgesinin meydana getirdiği iki temel kurumlar kategorisinin bütünüdür.



1968 yılında yayınlanan bir başka eserinde Boran bu görüşlerini muhafaza etmekle birlikte, yine ilksel kurumların toplumsal yapı çözümlerindeki önemlerini vurgulamakta, yalnız bu eserde bir öncekindeki “doğayla münasebetler sistemi” yerine “üretim güçleri ve ilişkileri” deyimini kullanmaktadır (Bozkurt, 1972; 31-32).

Mübeccel Kıray’ın Türk sosyoloji literatüründe özel bir yeri olan “Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası” adlı eserinde, “Ereğli kasabasında sosyal kurumların, insan ilintilerinin ve değerler sisteminin 1962 yılında meydana getirdiği fonksiyonel bütünü ele almaktadır.” Bu araştırmada Kıray’ın, saptamak istediği Ereğli kasabasının toplumsal yapısıdır. “İster ilkel, ister feodal, ister modern yapıda ya da bunların değişim içindeki çeşitlenmeleri halinde olsun, her sosyal yapı, bu yapıyı meydana getiren sosyal kurumların, insan ilintilerinin ve bunların karşılıklı ilişkilerinden doğan sosyal değerlerin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bir bütün” olarak tanımlayan Kıray’a göre, yapı bir bütündür, bir düzendir, bir dizgedir, bir oluş biçimidir, bir toplumdur (Kızılçelik, 1994; 207-208).

“Kıray’ın toplumsal yapı kavramı özet olarak, toplumun belirli bir tarih kesitinde gerçekleşmiş ve ona niteliklerini veren temel yapılar ile bu temel yapı üzerinde yükselen bir sıra toplumsal yapılardan oluşmaktadır. Bu değişkenler şematik olarak şu şekilde gösterilebilir (Ercan, 1993; 27);

**Temel Yapılar**

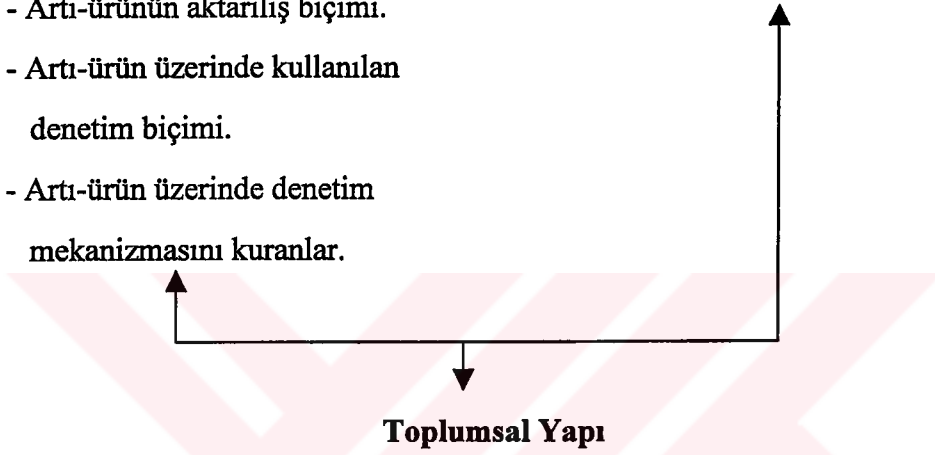
(Feodal, Modern, Geçiş halinde)

**Cözümsel Boyut**

- Kullanılan Doğal Kaynaklar.
- Doğa ile kurulan ilişkide kullanılan emeğin özellikleri.
- Kullanılan teknoloji.
- Artı-ürünün aktarılış biçimi.
- Artı-ürün üzerinde kullanılan denetim biçimi.
- Artı-ürün üzerinde denetim mekanizmasını kuranlar.

**Temel yapı üzerinde yükselen****Yapılar****Betimsel Boyut**

- Mekana yerleşme şekli.
- Nüfus kompozisyonu.
- Belirli bir sosyal örgüt.
- Sosyal değerler sistemi.

**Toplumsal Yapı**

Toplumsal yapı ile ilgili önemli çalışmalar yapan Prof.Dr.İbrahim Yasa, toplumsal yapı ile kültür ilişkilerini inceleyerek, toplumsal yapı ile kültür arasındaki bağlantı konusunda iki görüşün ileri sürülebileceğini belirtmiştir;

- a) Toplumsal yapıya esas özelliğini kazandıran hakim kültür unsurlardan sadece biridir.
- b) Toplumsal yapıya şeklini veren ve özelliğini kazandıran çeşitli kültür öğeleridir.

Bu açıdan toplumsal yapı öğelerin bütününe etkilerinin değişkenidir. "Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları" adlı eserinde yazar amacını, "çağdaş Türkiye'nin toplumsal yapısı ve temel özelliklerinin saptanması" olarak belirtmekte ve bu kez toplumsal yapıyı şöyle tanımlamaktadır; "sosyolojik açıdan toplumsal yapı, bir topluluğun toplumsal düzeni, kuruluşu, kuruluşun işleyişi ve bir takım görevleri yerine getiriş yoludur" (Kızılcelik, 1994; 208).

Özer Ozankaya'ya göre; toplumsal yapıyı tanımak için yalnızca tek tek öğeleri incelemek yetmez. Bunların oluşturduğu "bütün"ü ve bu bütündeki neden



sonuç ilişkilerini kavramak gerekir. Ozankaya, uygulamalı araştırmalara dayalı olarak yapılan toplumun grup ve kurumlarını içeren bir “toplum modeli”nin toplumsal yapıyı ve bunun tarih içindeki değişim çizgisini belirleyebileceği görüşündedir. Nitekim Ozankaya’nın “Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür” adlı iki köy grubunu karşılaştıran araştırması da toplumsal yapının nesnel gerçekler çerçevesinde incelenmesinin somut bir örneğidir (Gökçe, 1996; 6-7).

Emre Kongar’ın “Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği” ile “Osmanlı İmparatorluğundan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı” adlı eserlerinde toplumsal yapı; tarihsel bir sürecin ürünü olarak ele alınmakta; Bu eserlerinde Kongar, toplumsal yapının üç temel öğesini;

-Etkileşim düzeni,

-Sınıflar arasındaki ilişkiler

-Toplumsal bütünleşmede aramaktadır. Toplumsal yapının temeli teknolojiye dayanan kurumlar, bunların bütünleşmesi ile örgütlenmiş bir takım eylem ve ilişkilerin görel bir düzenidir (Gökçe, 1996; 7).

Toplumsal yapı monografik çalışmalarla da tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de bu yöntemi ilk olarak kullanan Niyazi Berkes’in “Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma” (1942) adlı çalışması, bu konuda çalışmak isteyenlere yol gösterici olmuştur.

Bu alanda yapılan çalışmalara, İsmail Beşikçi’nin 1969 yılında, saha çalışmasına dayanan, “Doğuda Değişim ve Yapısal Sorunlar (Göçebe Alikan Aşireti)”, İbrahim Yasa’nın “Sindel Köyünün Ekonomik ve Toplumsal Yapısı” (1960) ile Mübeccel Kıray’ın “Yedi Yerleşme Noktasında Turizmle İlgili Sosyal Yapı Analizi” (1964) birer örnek teşkil etmektedir.

### **1.5. TOPLUMSAL DEĞİŞME**

Toplumların ortaya çıkışından günümüze tarihsel olarak bakıldığında her toplumun, şekli, hızı farklılık gösterse de değişimi yaşadıkları, değişme içinde oldukları görülmektedir. Her toplum kendi yapısının özelliğine göre değişimi yaşamaktadır. Bazı dönemlerde, değişimin hızı belli faktörlerin tesiri ile artabilmekte dönüşüm daha çabuk gerçekleşebilmektedir.

Değişme sözlüklerde, belirli bir doğrultu ifade etmeyen, olumlu ya da olumsuz yargı içermeyen, aynı zamanda canlı cansız bütün varlıkları kapsayan, bir halden başka bir hale geçişi ya da önceki durum veya davranıştan farklılaşma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Kızılcelik, 1994; 102).

Buna göre toplumsal değişme, bir bütün olan toplumun, kendisini tanımlayan temel özelliklerinden zaman içinde nicelik ve nitelik bakımından farklılaşmasıdır (Ercan, 1993; 34).

Diğer bir tanıma göre, toplumsal değişme, toplumun yapısını oluşturan ilişkiler ağının ve bu ilişkileri standardize eden kurumların (aile, eğitim, ekonomi, siyaset ve din) değişmesidir (Toku, 1999; 81).

Sosyoloji tarihinde, sosyologların üzerinde durduğu temel problemlerden olan toplumsal değişimin tahlilinde bir takım teoriler (pozitivist, evrimci, diyalektik) ortaya çıkmış, bununla birlikte, değişimin temel dinamiği ya da dinamikleri, nasıl gerçekleştiği ve değişimin yönü ortak sorular olmuştur (Toku, 1999; 81).

### 1.5.1. Yapısalcı Yaklaşım

Bu yaklaşımın temsilcileri, toplumsal değişmeyi bireylerin karşılıklı ilişkileri ve etkileşimlerine, tarihsel süreç içinde evrimleşmiş, toplumsal yapıda ortaya çıkan farklılaşmalarla açıklamaktadırlar (Tolan, 1985; 291). Toplumsal değişmeyi açıklamada kullanılan “evrim” kuramına göre, toplum “varolmanın gereksinimlerinin öngördüğü ölçüde değişir ve bu süreklilik olarak ele alınır”, aynı zamanda basitten karmaşığa doğru değiştiği kabul edilmektedir (Ercan, 1993; 29-30). Comte’un üç hal yasası (teolojik, metafizik, pozitivist), Spencer’in toplumu canlı organizmaya (doğar, gelişir, ölür) benzeterek açıkladığı görüşü, kuramın ele alınışı konusunda fikir vermektedir.

Toplumsal yapıyı, statik görünüm arz eden, irrasyonel yapılanma olarak belirlediği geleneksel toplumlar ile bunun karşısında araçlar ile amaçlar arasında akılcı ilişkiler kuran, bunu bürokratik örgütler aracılığıyla sürdüren modern toplumsal yapılar biçiminde açıklayan Weber’ göre, toplumsal değişimi karizmatik hareketler yaratmaktadır (Ercan, 1993; 30).

### 1.5.2. Çatışmacı Yaklaşım

Toplumsal yapının statik olarak değerlendirilemeyeceğini savunan bu yaklaşımın en önemli temsilcisi Marx'a göre, alt yapı ve üst yapı arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşimler, toplumsal yapının bütünlüğünde değişmeyi yaratacaktır (Tolan, 1985; 291).

Bu yaklaşımın temsilcileri genel olarak, toplumsal değişimi, sınıflar, ırklar ya da diğer gruplar arasındaki üstünlük mücadelesine bağlı olarak açıklamaktadırlar. Bununla birlikte, modern dünyadaki değişimi, toplumsal gerçekliğin farklı hedefleri gözeterek farklı işleyen, ekonomik yapı, siyasal yapı ve kültürel sistem arasındaki gerilimden kaynaklandığını savunan görüşlere de rastlanmaktadır (Marshall, 1999; 138).

### 1.5.3. Yapısal-Fonksiyonalist Yaklaşım

Çağdaş yapısal-fonksiyonalist ekolün temsilcisi olan Parsons, toplumsal yapıda dengenin bozulmasına onun muhafazası kadar önem verir ve sosyal sistemlerde mevcut iki tür süreç belirler;

- 1- Sistemin devamlılığını sağlayan süreçler (Sosyalizasyon).
- 2- Sistemi değiştirmeye yönelik süreçler (Özdemir, 1992; 54).

Parsons, toplumsal değişmeyi yapı kavramına dayandırarak açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre yapı doğrudan doğruya modeli çağrıştırmaktadır. İşleyişi gözlenmiş tüm olayları dikkate alarak kurulan model bir sistem niteliği sunar; en başta öğelerden birinde meydana gelen değişme, diğerlerinde de değişmelere yol açar; ikinci olarak, her model bir gruba aittir; üçüncü olarak, öğelerin birinde meydana gelen değişmeye modelin nasıl tepki vereceği, yukarıda belirtilen özellikleri sayesinde, önceden görülebilir (Sayın, 1993; 3).

Yapısal çözümlemenin temel varsayımı, bütün toplumsal öğelerin birbiriyle ilişkili oldukları ve birini bilmeden öbürünün anlaşılamayacağıdır. Bir toplumdaki fonksiyonlar ya da öğeler bütünü bir sistemi, yapıyı oluşturur, aynı zamanda bu sistem, aralarında ilişkiler olan bir öğeler bütünüdür. Böylece bir öğenin değişmesi, diğer öğe ve ilişkilerde değişmeye yol açmakta, giderek bütünü, yani sistemin değişmesine neden olmaktadır (Tolan, 1996; 255).

#### 1.5.4. Toplumsal Değişmenin Ögeleri

Bu noktada Kıray, toplumsal yapıda değişimin tespit edilebilmesi için, toplumsal yapıda izlenmesi gereken farklı derecelenme ve çeşitlenmeleri şöyle özetlemektedir;

- a) Ekolojik ilintilerin şekil ve hacmi,
- b) Kurumların farklılaşma, ihtisaslaşma ve örgütlenme dereceleri,
- c) Toplumda dışarıya açılma, dışarıya ile bağıntı kurma, bütünleşme şekli ve miktarı,
- d) İnsan ilintilerinde herkesin birbirini tanıdığı şahsi, yüz yüze temaslardan, anonim ve gayri şahsi rollere dayanan ilintilere geçiş derecesi,
- e) Mahalli ve dini olma özelliklerinin kaybolma derecesi.

Ona göre bu özellikler, feodal komünitelerin modernleşme ve sınıflaşmasında en belirli oluşumlar halinde ortaya çıkmaktadır (Kıray, 1999-2; 96-97).

Kongar da, toplumsal yapıyı bir bütün olarak ele almakta ve bu bütünlüğün değişme sırasında da devam ettiğini vurgulamaktadır (Kongar, 1972; 220).

Kıray'a göre ise, yapı parçalarını ve bunların birbirine bağımlılığını dönüştürmeye hazır, mükemmel bir denge durumundadır. Bu denge durumu değişmeyi gerçekleştirdiği gibi değişim aşamalarında da belirli mekanizmaların işbirliğiyle bütünlüğü korumaktadır. Yapı, özellikle başka bir yapıyla karşılaştığı durumlarda, değişmeye hazır, statik değil, dinamik bir bütündür ve karşılaşan yapıların her birinin getirdiği süreç ve mekanizmalar, olduğu gibi kalmaktan çok değişmeye eğilimlidir (Kıray, 1999-2; 273).

Coser'e göre sosyal ve kültürel yapı bazı unsurlardan meydana gelir. Bu unsurlardan biri kültürel farklılıklardan ortaya çıkan fikirler, amaçlar, hedefler ve ilgiler; ikincisi bu amaç ve hedeflere ulaşmak için kültürün tayin ettiği meşru yollardır. Toplumda bütün sosyal gruplar her zaman kurallara bağlıdır. Toplumda gelenek, görenek, örf ve adetler kişinin davranışlarını tayin eder ve yönlendirir. Bu öğeler kişiyi kültürün tayin ettiği amaçlar ve hedeflere götürür. Bu amaçlara kültürün tayin ettiği meşru yollarla ulaşamadığında "anomi" ortaya çıkar (Pamir, 1997; 59).

Bu noktada, değişimin buhransız olmasını sağlayan, çözülmenin önüne geçen ve her iki yapıya ait olmayan yeni beliren müesseseler, ilintiler, değerler ve

fonksiyonlar yani “tampon mekanizmalar” devreye girer. Bu “tampon mekanizmalar sayesinde, sosyal yapının çeşitli yönleri birbiri ile bağlanır, fonksiyonel bütünün parçası olmayan taraflar kaybolur. Bu şekilde toplumun orta hızda bir değişme oluşumunda da görece bir denge halinde kalması mümkün olur(Kıray, 1999-2; 96). Böylece Kıray, toplumsal yapıyı dengeli bir bütün olarak işlemektedir.

Sonuç olarak toplumsal yapı, belirli özellikleri üzerinde toplanan, bütünlük arz eden, araştırmacıya, siyasetçiye, ekonomiste, vb., bakış açılarına göre fikir verebilen, aynı zamanda belirli zaman kesitinde, belirli bir toplumda değişmeyi gözleme imkanı verebilen sosyoloji literatürünün en önemli kavramlarından biridir. Toplumların değişim sürecinden geçtikleri, her zaman değişim içinde buldukları göz önünde bulundurulduğunda, değişimin gözlenebilmesi ve tespit edilmesi en önemli problem olmaktadır. Bu bakımdan, toplumsal yapı ve toplumsal değişim kavramlarının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ancak yapısal yaklaşımların, insan eylemlerinin etkinliğini kaybettiği bir nedensel determinizm doğurmaya eğilimli olduğu konusu tartışma yaratmaktadır. Yapılar, değişmez biçimde, güdülenmiş toplumsal eylemden ayrı biçimde ortaya çıkan ama yine de bu eylemleri belirleyen bir etkiye sahip olarak kabul edildiğinde, toplumsal değişimi açıklamanın güçleştiği, çünkü yapıların, örüntülerin (oluş biçimlerinin) zaman içindeki –kalıcılığını değilse bile- istikrarlılığını beraberinde getirdiği ileri sürülmektedir. Ancak bu noktada Giddens, yapıların ikili bir yönü bulunduğunu, diğer bir ifadeyle yapıların “toplumsal sistemleri meydana getiren pratiklerin hem aracı hem de sonucu” işlevi gördüğünü öngören yapılaşırma kuramını ortaya atmıştır (Marshall, 1999; 805). Bu kurama göre insan eylemlerini sınırlayan yapıları yine insan eylemleri şekillendirmekte ve bir anlamda yeniden üretmektedir.

## II. BÖLÜM

### TURİZM OLGUSU

#### 2.1. TURİZM

Turizm kavramının kelime kökeninin Latince, dönmek, etrafını dolaşmak, geri dönmek anlamlarına gelen “tornus” kökünden türetildiği kabul edilmektedir. Türkçe’deki “tornistan” sözcüğü de aynı köke dayanmaktadır. Bilindiği gibi tornistan etmek sözü; geri dönmek, tersyüz etmek, içini dışına çevirmek anlamında kullanılmaktadır (Sezgin, 1995; 3).

Kavramın İngilizce’de kökenini oluşturan, “Tour” ve “Touring” kelimeleri, zevk için yapılan eğitsel ve kültürel özellikler gösteren geziler için kullanılmaktadır (Aldağ, 1992; 1-3). Türkçe’deki “tur” kökü, “Akdeniz turu”, “Türkiye Turu” gibi kullanımlarından da anlaşıldığı gibi, bir hareketi, dolaşmayı ve başlangıç yerine dönüşü ifade etmektedir (Sezgin, 1995; 3).

Bu açıklamalar temelinde Turizm, hareket, gezi, seyahat kavramlarını çağrıştırmaktadır. Kişilerin geçici olarak, çalışma ya da iş yapma amacı gütmeyen, tüketici olarak, sürekli ikamet ettikleri yerin dışına çıkmaları turizm faaliyeti olarak kabul edilmektedir (Sezgin, 1995, 4).

Turizm kavramı, bilim adamlarının ilgisini, XIX. Yüzyılın sonlarından itibaren, turizmin yaygınlaşmasıyla birlikte çekmeye başlamıştır. Bu konuda 1883’te E.Guyer Freuler tarafından Zürih’te yayınlanan makale ilk olma özelliği taşımaktadır. 1884’te Avusturya’da düzenlenen bilimsel toplantıda, turizmin iktisadi bir faaliyet olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu dönemin turizme bakışı hakkında, 1905 yılında E.Guyer Freuler tarafından yapılan tanım fikir vermektedir. Almanca ilk tanım olma özelliği de taşıyan bu tanıma göre, modern anlamda turizm; “ticaret, endüstri ve küçük sanatların gelişmesi ve ulaştırmanın mükemmelleşmesi üzerine özellikle halkların ve toplumsal sınıfların daha çok kaynaşmasının sonucu olarak artan dinlenme, hava değişikliği ihtiyacı ve çevre güzelliğine uyanan eğilim, doğadan zevk almaya dayanan yakın zamanların bir olayıdır” (Toskay, 1989; 20-21-22).

Bu tanım, 1954’te İtalya’nın Palermo kentinde toplanan Aiest kongresinde şu şekilde geliştirilmiştir;

“Turizm, yabancıların sürekli yerleşmeye dönüşmeyecek ve herhangi bir kazanç getirici faaliyetle ilişkili olmayacak şekilde seyahat etmelerinden ve konaklamalarından dolayı ortaya çıkan olayların ve ilişkilerin tümüdür” (Toskay, 1989; 30).

Turizm diğer tanımlamalara göre;

Genel olarak devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil – dinlenme - eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi amacı ile yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketleridir (Bayer, 1992; 3).

Para kazanma amacına dayanmayan ve devamlı kalış şekline dönmemek şartıyla, yer yabancılarının bir yerde konaklamalarından ve bir yere seyahatlerinden doğan olay ve ilişkilerin bütünüdür (Akoğlu, 1979; 2).

İnsanların, devamlı olarak yaşadıkları yerleri, çeşitli amaçlarla terk ederek, seyahat ettikleri yerlerdeki turizm işletmelerinin üretmiş olduğu mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Toskay, 1989; 39).

Turizmin tanımı ve belirleyici özellikleri dikkate alındığında; eğlenme ve dinlenme amacıyla yapılan kısa süreli seyahatler, sağlık ve hava değişimi için yapılan geçici yer değiştirmeler, spor, sanat ve kültür etkinliklerine katılmak veya izlemek amacıyla yönelik seyahatler, inceleme ve araştırma gezileri, dinsel açıdan kutsal sayılan beldeleri ziyaretler, kongre veya bir toplantı nedeniyle toplu veya tek olarak yapılan geziler ve iş seyahatleri turizm olayının içinde sayılmaktadır (Barutçugil, 1989; 15).

Turizmi uzun bir tanımlama ile ifade edecek olursak; kazanç sağlama amacıyla yönelik olmamak koşulu ile ve sürekli yerleşmemek koşulu ile yabancıların bir yere seyahatleri ve konaklamaları sonucunda ortaya çıkan olay ve ilişkilerin bütünüdür. Bu tanımlamadan ortaya çıkan turizme ilişkin belirleyici özellikler ana hatlarıyla şunlardır;

- a) Turizm, sürekli yaşanan, çalışılan ve doğal gereksinimlerin karşılandığı yer dışına yapılan seyahatlerdir. Seyahat ise turizmin dinamik bir elemanıdır.

- b) Turizmde konaklama geçici bir süre içindir. Geçici konaklama ise turizmin statik bir elemanıdır. Seyahat eden ve konaklayan kişiler, genellikle turizm işletmeleri tarafından üretilen mal ve hizmetleri talep eder ve tüketirler.
- c) Turizm liberal bir atmosfer içinde yapılan hareketlerdir.
- d) Turist, turizmin sübjektif bir elemanıdır.
- e) Turizm insanların iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, kültür, snobik amaçlarla, aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle yaptıkları seyahat ve konaklamaları kapsar. Bunlar insanları seyahate yönelten motiflerdir.
- f) Turizm, insanların kişisel veya toplu şekilde yaptıkları seyahat ve konaklamaları kapsar.
- g) Turizm, münhasıran para kazanma amacına, ticari motive dayalı bir olay değil, tüketim amaçlarına dayalı bir faaliyettir.
- h) Turizm, aynı zamanda sosyal bir olaydır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, turizm bir hizmet ve kültür endüstrisidir. Aynı zamanda, entegre olmuş, ağır bir endüstridir. Teknolojinin günlük yaşamımızı hızla etkilediği çağımızda, mesafe anlayışı değişmiş, uluslar arası ekonomik ve kültürel ilişkiler yoğunluk kazanmış, turizmin milli ekonomide oynadığı rol ortaya çıkmıştır (Akçora, 1987: 2).

Bu tanımlamalar ve açıklamalar dikkate alınarak turizm, “insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan gereksinimlerini karşıladıkları yerler dışında yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek koşuluyla dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılma, dini gerekleri yerine getirme vb. nedenlerle kişisel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatlerden ve gittikleri yerlerde en az bir geceleme yaparak turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmelerinden ortaya çıkan iş ve ilişkiler bütünü” olmaktadır (Kozak ve diğ., 1997; 3).

### **2.1.1. İç ve Dış Turizm**

Turistik olay ve ilişkilerin olduğu yere göre turizm ikiye ayrılır;



İç Turizm; Bir ülkede oturan kişilerin kendi ülkesi içinde turizm amacıyla yaptıkları turistik gezilere iç turizm denir.

Dış Turizm; Bir ülkede oturan insanların turizm amacıyla başka bir ülkeye seyahat etmesine dış turizm denir. Bu amaçla seyahat eden kişiye de yabancı turist denir.

### 2.1.2. Turistin Tanımı

Turizmin temelinde, turizm olayının öznesi olan insanın “psikolojik tatmin duygusu” sağlaması yer almaktadır. Turizm olayına yol açan, yön veren ve bu olayın odak noktasını oluşturan insan turist sözcüğü ile tanımlanmaktadır.

Günümüze kadar, turistin çeşitli bilimsel tanımları yapılmış bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları;

“Para kazanmak amacı olmaksızın, dinlenmek ve eğlenmek için ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sağlık ve benzeri nedenlerle devamlı olarak yaşadığı oturduğu yerlerden geçici olarak ayrılan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat edip devamlı kalış şekline dönüşmeyen, kaldığı yerden tekrar ikamet yerine dönen kimseye turist denir” (Sezgin, 1995; 5).

Turist boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla özgür bir ortam içinde, turizm bakımından cazibe arz eden yerlere seyahat eden, orada konaklayan, seyahat ve konaklamadan doğan ihtiyaçlarını mali gücüyle oranlı olarak karşılamaya çalışan, geleneklerine bağlı ve rahatına düşkün insanlardır (Ürger, 1992; 15).

Turizmin öznesini oluşturan turist, para kazanma amacı olmaksızın, dinlenmek eğlenmek ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sağlık ve benzeri nedenlerle, oturduğu yer dışına geçici olarak çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat ettikten sonra, yeniden yerleşim yerine dönen kimseye denir (Toskay, 1989; 40).

Bu tanımları, OECD ve IUOTO tarafından benimsenen tanımlamaların ışığında topladığımızda, turistin nitelikleri şu şekilde belirtilebilir;

a) Turistler, sürekli yerleşme amacı olmaksızın dinsel inançları, sağlık nedenleri, sosyal ve kültürel gereksinimleri, aile bağları, eğlenme ve dinlenme arzuları veya işleri gereği olarak veya boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla başka ülkelere seyahat eden insanlardır.

b) Bilimsel, sportif, politik ve benzeri olaylara veya toplantılara katılmak amacıyla seyahat edenler de turist olarak kabul edilirler.

c) Turist, temel amacı psikolojik tatmin sağlamak olan, seyahati süresince mal veya hizmet üretimi veya satışı yoluyla kazanç elde etmeyi düşünmeyen, ekonomik anlamda tüketici olan ve normal düzeyde bir mali güce sahip bulunan ancak zamanı sınırlı olan bir kişidir.

Bu özellikler dikkate alındığında ‘turist’, sürekli yaşadığı yer dışına geçici (24 saatten az olmayan) bir süre için ve psikolojik tatmin sağlamak amacıyla çıkan ve tüketici olarak seyahat eden, konaklayan ve daha sonra yeniden yaşadığı yere geri dönen insandır (Toskay, 1989; 40-42). Turistlerin amacı, değişik insanlar, adetler, damak tatları ve göz zevkleriyle karşılaşmaktır (Titiz, 1994; 19).

Bu tanımlar ışında, turist eğer yer değiştirmesini kendisi için yabancı bir ülkede gerçekleştiriyorsa “yabancı turist” olarak tanımlanmaktadır (Sezgin, 1995; 7).

Bununla beraber, yerli ya da yabancı turist sayılabilmek için, kişilerin devamlı oturdukları yer dışında en az 24 saat geçirmeleri gerekir. Eğer turizm amacıyla gidilip 24 saatten az kalınıyorsa, bu kişiye turist yerine “günübirlikçi” (Ekskürsiyonist) denilmektedir (Sezgin, 1995; 7). Bu yanında sürekli ikamet ettiği yerin dışında genellikle sayfiye yerlerde, kendilerine ait konutlarda 24’den saatten fazla kaldıkları halde bu kişiler de “turist” yerine, “yazlıkçı” olarak kabul edilmektedir.

Ancak, bir ülkeye farklı nedenlerle gelen, mülteci, göçebe, konsolosluk temsilcisi vb. yabancılar da “turist” kabul edilmemektedir.

### **2.1.3. Turizm Politikası**

Turizm politikası; bir ülkede genel ekonomi politikasına uygun olarak, bir yandan iç ve dış turizmin geliştirilmesi ve yönlendirilmesi, turizmin gelir ve döviz girdisi sağlayıcı, istihdam yaratıcı fonksiyonlarından en rasyonel biçimde yararlanılması gibi ekonomik hedeflere, diğer yandan kültürel, sosyal, sağlık gibi ekonomik nitelik taşımayan meta-ekonomik (iktisat-dışı) hedeflere ulaşmak için kamu yönetimleri tarafından alınan önlemlerin ve yapılan müdahalelerin tümüdür (Olalı, 1990; 30).

#### **2.1.4. Turizm Planlaması**

Turizm planlaması, bir dönemde turizm sektöründe ulaşılmak istenen hedefleri, bu hedeflere varabilmek için yararlanılabilecek araçları, olanakları, yapılacak işleri, iş zamanlamasını ve işlerin sorumlularını gösteren disiplinli bir düzenlemedir.

#### **2.1.5. Turizm Ürünü (Turistik Ürün)**

Turizm arz ve talebinin temel hedefi olan turistik ürün kavramını basit bir şekilde açıklayabilmek için turizm sistemi içerisinde yer alan turistik bölgeleri ve bunların sunmuş oldukları kaynakların incelenmesi gerekir. Turizm bölgelerinin sunmuş oldukları kaynaklar değişik şekillerde incelenmektedir. Örneğin; bir yaklaşıma göre turizm bölgelerinin temel kaynakları iki başlık altında toplanmaktadır.

Birincil özellikler: İklim, ekoloji, kültür ve geleneksel mimari vb.

İkincil özellikler: Konaklama, yiyecek-içecek, ulaştırma ve eğlence işletmeleri vb.

Bu iki özellik birlikte bir turizm bölgesinin çekiciliğini oluşturmaktadır. İkincil özelliklerin turizm bölgelerinin gelişmesinde birincil özelliklerinden daha etkin ve önemli olduğu da uzmanlar tarafından vurgulanmaktadır.

Bir turist tatil süresince sadece nesnel(fiziksel) ürünler ile ilgilenmemekte, motivasyonun bir gereği olarak öznel(sübjektif) faktörler ile de etkileşimde bulunmaktadır. Bu nedenle, turistik ürünün tanımını yaparken nesnel ve öznel her iki faktörü de dikkate almak gerekir. Sonuç olarak turistik ürün, bir turist'in seyahatinin başlangıcından bitimine kadar geçen zaman dönemi içerisinde gereksinimlerini karşılamak amacıyla elde ettiği ve turizm arzını oluşturan faktörler tarafından sunulan nesnel ve öznel değerlerin bütünü şeklinde tanımlanabilir.

#### **2.1.6. Turizm Ekonomisi**

Ekonomi, insanların isteklerini karşılayan kıt(sınırlı) kaynaklar arasında yaptıkları seçimleri anlamaya çalışan bir bilimdir. Ekonomik seçimlerin araştırılması toplumsal bir ortamda yapılmaktadır. Turizm ekonomisinde de, insanların neden bir bölgeye seyahati diğer bir bölgeye tercih ettikleri, evde kalmak yerine neden seyahat etmeyi tercih ettikleri ya da neden insanların parasını başka alanlara değil seyahat için harcamaya karar verdikleri sorularına yanıt aranır.

Turizm ekonomisi; turistik olayların nedenlerini, kapsamını, gelişme koşullarını, sonuçlarını, bu olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini bilimsel yöntemlerle ekonomik açıdan araştırarak turizm olayının bağlı olduğu kanun ve ilkeleri ortaya koyan disiplindir. Turizm olayının ekonomik anlamı ise, üretilen mal yada hizmetin tüketiciye satılması ve bu satıştan sağlanan fayda ile açıklanır.

## **2.2. TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ**

### **2.2.1. Dünyada Turizmin Gelişimi**

Turizm olgusunu tam anlamıyla kavrayabilmek ve değerlendirebilmek için turizmin geçmiş yüzyıllardaki durumunu ve tarihsel gelişimini bilmek gerekir. Bu gereklilik, turizm olgusunu bugününü anlayabilmek için olduğu kadar geleceğe ilişkin tahminler yapabilmek açısından da geçerlidir.

Turizm olgusunun başlangıcı; yazıyı, parayı ve tekerleği ilk bulan, ticareti başlatan ve ticari ilişkilerde parayı ilk kullanan Sümerlere, yani M.Ö. 4000 yıllarına kadar geriye götürülebilmektedir. Finikelilerin de büyük bir olasılıkla bugünkü anlamda ilk gezginler olduğu söylenmektedir. Çoğunlukla ticaret amacıyla yola çıkan bu denizci insanlar çok ve çeşitli yerler dolaşmışlardır. Benzer şekilde, Çin'de ve Hindistan'da da ilk geziler genellikle ticari amaçlı olmuştur (Evliyaoğlu, 1989; 18).

M.Ö. 3000 yıllarında Mısır, ünlü piramitleri ve tapınakları nedeniyle gezginlerin yoğun ilgisini çeken bir ülke olmuştur. Eski Mısır'da ve Babil Krallığında gezginler için yolların güvenlik altına alındığı, konaklama ve dinlenme amacıyla evlerin ve bahçelerin inşa edildiği bilinmektedir. Kutsal kitaplarda bu dönemlerdeki tüccarlara, gezginlere ve kervanlara ilişkin çeşitli bilgiler bulunmaktadır (Barutçugil, 1989; 39).

Eski Yunan'da M.Ö. 700 yıllarında Olimpiyat oyunlarının başlaması, dünya turizm tarihi içerisinde önemli bir olay olarak kabul edilmektedir. Bu oyunlara katılmak ve izlemek amacıyla yapılan ilk seyahatler sportif turizmin başlangıcı sayılabilir. Anadolu'da Efes Demokratik Şehir Devleti'nin M.Ö. 334 yılında kurulmasından başlayarak yoğun bir ilgi çektiği ve yalnızca tek bir mevsimde 700.000 kişi tarafından ziyaret edildiği bilinmektedir. Bu çağda Efes; tiyatrosu, kütüphanesi, çarşısı, caddeleri ve eğlence yerleri ile eski dünyanın bilinen en önemli

kültür, sanat, ticaret ve uygarlık merkezlerinden biri durumunda idi (Tunç, Saç, 1998; 11).

İsa'nın doğumu çağlarında Japonya ve Çin'de seyahatlerin büyük bir zevk ve inceliğe kavuşturulmuş olduğu bilinmekle beraber genellikle zevk amacıyla ilk seyahatlerin Romalılar tarafından gerçekleştirildiği kabul edilmektedir.

Romalılar, bu çağlarda yollar üzerinde belirli aralıklarla kurulan dinlenme evlerinde atlarını değiştirerek günde ortalama 120-130 km. yol alabiliyorlardı. Romalı gezginler, özellikle Yunanistan, Anadolu ve Doğu Akdeniz bölgelerine ilgi gösteriyorlar ve buralardaki ünlü tapınakları, anıtları ve uygarlık eserlerini görmeye gidiyorlardı. Sağlık veren kaplıca ve şifalı sular, olimpiyat oyunları, festival, panayır ve tiyatro gibi spor, eğlence, ticaret ve sanat etkinlikleri Romalıları çeken yer ve olaylar arasında başta geliyordu (Toskay, 1989; 79).

Beşinci yüzyılda Roma İmparatorluğunun çöküşü, zevk amacıyla seyahatin de çöküşü olmuştur. Ortaçağda, Avrupa'nın karanlık döneminde yalnızca maceracı insanlar seyahat edebilmişlerdir. Seyahatin zevkle herhangi bir ilgisi kalmamıştır. Bu dönemin en önemli seyahatleri Haçlı Seferleri içinde gerçekleşmiştir. Ortaçağın sonlarına doğru, çok sayıda dindar Hıristiyan dinsel amaçlarla Avrupa'daki kutsal yerleri ve emanetleri görmek üzere dolaşmaya başlamışlardır. Seyahatler zevk veren niteliğe giderek yeniden kavuşmuştur.

Ortaçağın bilinen ünlü gezginleri arasında Batıda Marco Polo'nun ve İslam dünyasında da İbn Batuta'nın isimlerini özellikle belirtmek gerekir. Bu çağın Avrupa'sında, Alp dağlarını aşarak hacca gidenlerin konakladıkları tesisler (Hopsisler), turizm sektörünün en önemli araçlarından olan konaklama tesislerinin (Otel, Motel, vb.) ilk örneklerini oluşturmaktadır. Misafirhane anlamına gelen "Hopsis" kelimesi zamanla "Hotel" kelimesine dönüşmüş, Türkçe'ye de okunuşuyla, "Otel" olarak girmiştir (Sezgin, 1995; 18).

Rönesans'la birlikte ortaçağ toplumlarının dar ufuklarının kırılması, Amerika kıtasının bulunması ve dünyanın etrafının dolaşılması, uzak yörelere seyahat konusunda yaygın bir ilgi, merak ve heyecanın uyanmasını sağlamıştır. Bu dönemin ünlü denizcilerinin başarılı gezileri tüm Avrupa'da seyahat arzusunu hızla yaygınlaştırmıştır.

16. yüzyılda Orta Avrupa'dan başlayarak tüm kıta Avrupa'sında kullanımı yaygınlaşan atlı arabalar özellikle varlıklı kişiler arasında seyahatleri daha da yoğunlaştırmıştır. Aynı dönemlerde, İngiltere'de aristokratlar çocuklarını Avrupa'ya yeni düşünceleri öğrenmek ve Avrupa halklarının kültürlerini, politik sistemlerini ve görüşlerini incelemek üzere gönderme konusunda adeta birbirleriyle yarışmışlardır.

Bu dönemdeki bir diğer gelişme de kaplıca turizminin yeniden canlanmasıdır. Gerek İngiltere'de ve gerekse kıta Avrupa'sında kaplıca yöreleri özellikle zengin aristokratların yoğun ilgisini çekmiştir. Bu bölgeler, yalnızca sağlık kaynağı olarak değil; sosyal olaylar, oyunlar, dans ve kumar ile de çekicilik kazanmıştır. Daha sonraları, deniz banyolarının kaplıcalardan daha yararlı olduğu inancının giderek yaygınlaşması sonucu kıyılarıdaki yerleşim bölgeleri de turizme açılmıştır.

1830'larda demiryolu taşımacılığının gelişmesi ve buhar gücü ile çalışan gemilerin hizmete girmesi, zevk amacıyla seyahatin geniş kitleler arasında yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır. Seyahatin ucuzlaması, düşük gelir gruplarının da turizm olayına katılmasına ve büyük bir seyahat talebinin doğmasına yol açmıştır.

1814 yılında İngiltere'de Thomas Cook'un Leicester'den 12 mil uzaklıktaki Loughborough kentinde düzenlenen bir festivale 570 kişilik bir grubu götürmesi, ticari amaçla yapılan ve reklam yoluyla halka duyurulan ilk toplu tren seyahati olarak kabul edilir. Bunun doğal sonucu olarak da Thomas Cook, ilk turizm seyahat organizatörü olarak bilinir. 1865 yılında Londra'da ilk seyahat acentasını açan T. Cook'un firması hızla büyümüş ve günümüzün en büyük turizm örgütlerinden biri olmuştur (Toskay, 1989; 83).

Amerika kıtasındaki ilk seyahatler ise genellikle doğal kaynaklar bakımından zengin yeni yerleşim bölgeleri bulmak amacıyla Doğu'dan Batı'ya doğru at sırtında yapılan yolculuklardır. Bu seyahatler, daha sonraları yolların gelişmesiyle birlikte atlı arabalarla yapılmaya başlanmıştır. 1848'de Amerika'da başlangıçta posta taşımacılığı amacıyla kurulan American Express Company kitle turizminde önemli bir gelişme olarak kabul edilir. Bu kıtadaki önemli bir diğer gelişme, demiryollarının yapılması ve 1869 yılında ülkenin bir uçtan diğerine demiryolu ile bağlanmasıdır. Bu gelişme, seyahati güvenli ve ucuz hale getirmiş ve büyük bir ilginin doğmasına yol

açmıştır. Bu konuda Avrupa'daki en önemli gelişme ise 1876 yılında Belçika'da Wagon-lits firmasının kurulmasıdır (Barutçugil, 1989; 41).

Dünya'da ilk düzenli gemi işletmeciliğinin 1838'de New York'tan İngiltere'ye 68 yolcu ile sefer yapan Great Western ile başladığı kabul edilir. Bundan dört yıl sonra ünlü Cunard gemicilik işletmesi kurulmuştur. Bu yıllardan başlayarak turistik amaçlı gemi ile seyahat büyük ilgi görmüş ve bu ilgi Birinci ve İkinci Dünya Savaşları yıllarındaki duraksamalarla 1950'lere kadar sürmüştür.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da seyahatlerin yoğunlaşması üzerine konaklama kuruluşları yeni bir endüstri dalı olarak örgütlenmeye başlamıştır. Bu dönemin turistleri olan tüccarların, sanayicilerin ve soyluların kalabileceği lüks ve çok pahalı saray oteller hızlı bir gelişme göstermiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında orta gelir düzeyindeki yeni turist topluluklarının isteklerine ve ödeme güçlerine uygun konaklama işletmeleri gelişmiştir. İkinci Dünya Savaşı izleyen yıllarda ise bu alanda önemli değişiklikler ortaya çıkmış; turistlerin çoğunluğunu oluşturan Amerikalıların beklentileri doğrultusunda bir otelcilik anlayışı Avrupa'da ve tüm dünyada hızla yaygınlaşmıştır.

İçinde bulunduğumuz 20. Yüzyılda turizm açısından büyük önem taşıyan bir olay 1920'lerde otomobil çağının başlamasıdır. Karayolları ağlarının genişlemesi otomobillerin ucuzlayarak kullanımının yaygınlaşması, insanların hareketliliğini önemli ölçüde artırmıştır. Turizm amacıyla yapılan seyahatlerde otomobilden yararlanma tüm beklentilerin ötesinde bir gelişme göstermiştir.

Denizyolu ve demiryolu, önemini özellikle uzak mesafeler arasındaki seyahatlerde bir süre daha olsun koruyabilmiştir. 20. yüzyılın başlarında en büyük ilgiyi toplayan seyahatler, Avrupa ve Amerika arasında büyük transatlantiklerle yapılan seyahatler olmuştur. Yine bu dönemde Paris-Venedik-İstanbul arasında Orient Express'le yolculuk, çoğunlukla zenginlerin ve aristokratların ilgi gösterdiği bir seyahat olmuştur (Toskay, 1989; 94).

Yirminci yüzyılda yaşanan iki dünya savaşı, bir taraftan ekonomik ve sosyal refahı, seyahat özgürlüğünü ve güvenliğini azaltarak turizmi olumsuz yönde etkilerken diğer taraftan da ulaştırma araçlarında ve özellikle havacılık teknolojisinde önemli ilerlemeler yaratarak seyahatleri geliştirici yönde etkiler doğurmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrasında turizmin hızlı bir gelişme göstermesinde havacılıktaki

gelişmelerin rolü çok büyük olmuştur. Ancak diğer taraftan, seyahat amacıyla özellikle uzak mesafelerde havayolunun tercih edilmesi, denizyolu ve demiryolu taşımacılığının da hızla gerilemesine neden olmuştur.

Günümüzde turizm olayının değişen ve gelişen diğer iki önemli boyutu da konaklama işletmeleri ve tur organizatörleri olmaktadır. Bu yüzyılın başlarında çoğunlukla zengin ve aristokrat kişilerin zevklerine ve taleplerine uygun olan oteller günümüzde kitle turizminin koşullarına uygun, büyük kapasiteli ve standart hizmet sunan konaklama işletmelerine dönüşmüşlerdir. Tur organizatörlerinin gruplar için düzenlediği “paket tur” lar ise günümüzde turizm olayının tipik bir yönüdür. Kişiler tek olarak yapabileceklerinden çok daha ucuza tüm ayrıntıları önceden belirlenmiş grup seyahatlerine giderek artan bir ilgi göstermekte ve bunun sonucu olarak da bu hizmeti sunan işletmeler hızla gelişmektedir.

Günümüzde turizm, ekonomik ve sosyal alanlardaki köklü değişimlere paralel olarak önemli gelişmeler göstermektedir. Turizm, kapsamı ve etkileri giderek artan bir sosyo-ekonomik olaya dönüşmektedir. Modern turizm artık geleneksel sayılabilecek bir görüş ile bir “kitle olayı” olarak nitelendirilmekten çok bir “uluslar göçü” olarak nitelendirilmeye uygun bir aşamaya ulaşmıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısında büyük bir genişliğe ve önemli yapısal değişikliklere uğrayan turizm olgusunun gelecekte de bu gelişme hızını daha da artırarak sürdüreceği açıktır.

Ulaşım tekniğinde gelişmeler, buharlı gemilerin ve lokomotiflerin kullanılmaya başlaması ve bunu takiben otomobil sanayindeki gelişmeler turizmin baş döndürücü bir hızla gelişmesine neden olmuştur. Bu gelişim başlangıçta yolcu sayısının büyük boyutlarda artmasına neden olmuştur. Yolcu sayısının artması gidilen yerlerde konaklama ve konaklamalardan doğan ihtiyaçların karşılanması sorunlarını gündeme getirmiş ve bu hareketlilik konaklama sektöründe, yiyecek içecek sektöründe yatırımların hızla artması ile seyahatleri organize eden kuruluşların yapılanmasında kendini göstermiştir. Teknoloji alanındaki gelişme nüfusun büyük kentlerde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Sanayi şehirlerinin gürültülü ve kirli havasından ve monoton yaşantısından uzaklaşma isteği insanları kısa da olsa yoğun yerleşme yerlerinden seyahat etme eğilimine itmiştir (Ürger, 1993: 4).



Turizm 1920'lerin sonlarına doğru 1929 ekonomik krizinden önceki tarihlerde o zamana kadar varmadığı hemen hemen en yüksek düzeye ulaşmıştır. Ancak ekonomik kriz ve arkadan II. Dünya Savaşı bu gelişmeyi durdurmuş ve turizm hareketi daralmıştır. II. Dünya Savaşının zararları ve etkileri bu giderildikten sonra, turizm günümüze kadar çok hızla gelişerek şimdiye kadar ki en yüksek düzeye varmıştır (Toskay, 1989: 95).

II. Dünya Savaşından fertlerin gelirlerindeki yükseliş ve istikrar, gelirin daha adaletli dağılımını gittikçe artan biçimde geniş kitlelerin seyahat etme imkanına kavuşmasına sebep olmuştur. Verimliliğin artışı ile, bir taraftan günlük ve haftalık çalışma saat ve günleri kısalırken diğer taraftan da ücretli yıllık izin bütün gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için genel bir hal haline gelmişti (Toskay, 1989: 103).

Günümüzde uluslar arası turizm hareketlerini etkileyen faktörlerin başında, destinasyon ülkesinin turistik varlığı gelmektedir. Bunun yanında seyahat olayını etkileyen daha değişik faktörler de vardır. Bunlar; sosyo-ekonomik faktörler, sosyo-demografik faktörler, sosyo-psikolojik faktörler olarak üç başlık altında toplanabilir. Seyahat olayını etkileyen makro dengelerin yanında, tüketicilerden kaynaklanan bireysel faktörler de vardır. Örneğin; sağlık problemi, aile durumu, ilgi dereceleri vb. önemli etkenlerdir (Gökdeniz, 1994: 111).

### **2.2.2. Türkiye'de Turizmin Gelişimi**

Türkler tarihin çok eski çağlarından beri hareketlilik içinde olmuşlar, yeni yurtlar edinme, oralarda devlet kurma uğraşı içinde olmuşlardır. Bu sayede diğer toplumları tanıma, onlarla etkileşim içinde olma şansını yakalamışlardır.

Türkler Anadolu'yu yurt olarak seçmeleri ve devlet kurma teşebbüsleriyle birlikte bugün motel olarak isimlendirilen konaklama işletmelerinin dünyada ilk örneğini kervansaraylarla meydana getirmişlerdir (Sezgin, 1995; 22). Asya ile Avrupa arasında bir köprü konumunda olan Anadolu, ticaret yollarının (İpek Yolu) kesiştiği yer olarak tarihte önemli işlev üstlenmiştir.

Bu dönemlerde taşımacılık kervanlarla (develer, at ve merkepten oluşan topluluk) yapılmaktaydı. Doğal olarak kervan yollarının kendine has özellikleri bulunmaktadır. Kervanların konaklaması, can ve mal güvenliklerinin sağlanması,

yiyecek ve içeceklerinin teminini belli mesafelerle inşa edilen kervansaraylarla gerçekleştirilmiştir (Sezgin, 1995; 22).

Anıtsal mimari anlayışla inşa edilen kervansarayların ilk örneklerine Selçuklular devrinde rastlanmaktadır. Kuşadası'ndaki "Öküz Mehmet Paşa", Edirne'deki "Rüstem Paşa" kervansarayları önemli örnekler olmakla birlikte Anadolu Selçuklu kervansaraylarının en büyüğü olarak Konya Aksaray yolu üzerindeki "Sultanhanı Kervansarayı" gösterilmektedir. Bu kervansaray, aynı zamanda Selçuklu mimarisinin, taş işçiliğinin iyi bir örneğidir (Özdemir, 1992; 85). Aynı zamanda kervansaraylar her türlü ihtiyacı (fırını, terzisi, berberi, sağlık yurdu, hamamı, aşhanesi, ahırları, samanlığı, vb.) karşılayabilecek şekilde inşa edilerek, dil, din, ırk farkı gözetmeden, bedelsiz olarak her kesime hizmet veren kurumlardır (Sezgin, 1995; 23).

Türk konaklama tesislerinin, şehir ve kasaba içinde bulunan tiplerine "Han" denilmiş, ancak kervansaraylardan farklı olarak bu yerler ticari amaçlarla kurulmuştur (Sezgin, 1995; 24).

Osmanlı İmparatorluğu'nda yol, köprü, han inşası ve bakımı ile ilgili merkez teşkilatı olmamasına rağmen, askeri amaçlarla yol, köprü vb., ticari amaçlarla hanlar, bunların dışında da yol kavşaklarında, önemli geçitlerde devlet büyükleri, zenginler tarafından kurulan kervansaraylar mevcuttu (Toskay, 1989; 85).

XIX. yy'ın başlarında, sanayi devrimi, ulaşım araçlarındaki gelişmeler, hammadde kaynakları ve pazarlar açısından Avrupalıların yabancı ülkelere ilgi ve merakını arttırmıştır. Bu tarihlerde, Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan azınlıkların ve Levantenlerin Avrupa ülkeleriyle ilişki içinde olmaları, dış turizmin doğuşunu kolaylaştırmıştır. 1870'lerde, ortakları arasında Wagons-Lits şirketinin de bulunduğu ünlü Pera Palas Oteli işletmeye açılmıştır. Bu dönemin yeni filizlenen turizm işletmeleri (seyahat acetaları, oteller, lokantalar, pastaneler, vb.) Pera Palas Oteli'nin etrafında yoğunlaşmıştır (*Yurt Ansiklopedisi*, 1984; 8531).

Türkiye Cumhuriyeti'nin turizm ile ilgili ilk kurumu, eski eserlerin onarılması ve turizme açılmasında önemli katkısı olan şimdiki "Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu"dur. Turizm etkinliklerini yönetmek üzere 1934'de ilk kez "Türk Ofisi" açılmış bu daire 1939'da "Ticaret Vekaleti"ne, 1940'da "Basın Umum Müdürlüğü"ne, 1943'de "Basın Yayın Turizm Müdürlüğü"ne bağlanarak

Türkiye'nin turizm politikasını yürümüştür. Turizm sektörü 1957'de "Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı"na bağlanarak üst düzeyde örgütlenmiştir. Turizm sektörü planlı döneme geçtiğimiz 1963 yılından sonra planlanmaya başlanmış, ancak turizm yatırımlarının toplam yatırım içindeki payı küçük kalmıştır (Bal, 1995: 63).

Turizmin ülke ekonomisinde olumlu etkileri olabileceği düşünülerek, kamu kesimi planlamacıları turizmi teşvik edici politikalar izlemişlerdir. Ancak 1980 yılına kadar kitle turizmine yönelik fiziki alt yapı oluşturulamamıştır.

1980 sonrası kapalı politik ortamda ülkenin turizm tanıtımının tur operatörleri tarafından yapılması, turizmin Türkiye için yeni bir imaj oluşturması, ülkenin sunduğu turizm olanaklarının görece düşük fiyatlı olması, turizmde güçlü olan sendikaların kapalı ve grevlerin yasak olması gibi koşullar aynı yönetim döneminin turizm politikalarının uygulanmasına yardımcı olan etmenlerdir. 1982 yılından sonra Türkiye turizminin en önemli noktası ülkenin batı turizm pazarları için kitle turizmi destinasyonu haline gelmesidir. Sürekli artan uluslar arası turizm talebinin bir bölümü Türkiye'nin turizm ile ilgili koşulları sonucunda ve turizm ekonomisi dışındaki koşullar nedeniyle Türkiye'ye yönelmiştir (Yarcan, 1998; 46-47).

Turizmin gelişmesi için bir ülkede zengin turizm kaynaklarının bulunması gereklidir. Doğal, kültürel ve tarihsel kaynaklara sahip olan ülkemizin sağlıklı turizm gelişmesini gerçekleştirebilmesi gerekmektedir (Yarcan, 1998; 46). Diğer ülkelerde az rastlanan turizm potansiyelimizin iyi değerlendirilerek, turistlerin memnun şekilde ülkesine gönderilmesi, döviz gelirinin yanı sıra dış itibarımızı arttıracaktır (Hız, 1996; 36). Bu amaçla turizmin çeşitlenebilmesi için çalışmalar yapılmakta, yeni politikalar üretilmektedir.

Türkiye, günümüzde dünyada değişen turist talebine uygun büyük bir potansiyele sahip bulunan, sıradan turistik varış noktası olmaktan çıkıp, bütün varlık ve kurumlarıyla Akdeniz ve Avrasya'nın en önemli turizm ülkelerinden biri olmuştur (Ö.İ.K., 2001; 1).

Ülkemize turist gönderen bazı ülke gruplarının toplam turist sayısındaki payları aşağıdaki tabloda verilmiştir;

<b>Bazı Ülke Gruplarının Toplam Turist Sayısındaki Payları</b>			
<b>Yıllar</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
<b>AB</b>	53,0	45,5	51,9
<b>B.D.T</b>	13,4	14,1	13,2
<b>Benelüks Ülkeleri</b>	6,4	6,0	7,7
<b>İskandinavya</b>	3,1	2,7	2,6
<b>Kuzey Amerika</b>	5,1	5,9	5,5
<b>Doğu Avrupa Ülkeleri</b>	11,3	14,9	11,4
<b>Asya-Pasifik Ülkeleri</b>	2,5	2,8	2,7
<b>Ortadoğu (İsrail Hariç)</b>	5,4	7,4	5,9
<b>Ortadoğu (İsrail Dahil)</b>	7,9	10,1	8,9
<b>Afrika</b>	1,1	1,4	1,3
<b>Orta ve Güney Amerika</b>	0,5	0,5	0,5

**Tablo 1** Kaynak; TURSAB istatistikleri.

Tabloda da görüldüğü gibi ülkemize en çok Avrupa Birliğine mensup ülkelerden turist gelmektedir. Bu ülkeleri Bağımsız Devletler Topluluğu ile Doğu Avrupa ülkeleri izlemektedir.

Gelen turistlerin milliyetlerini dikkate alındığında, turist gönderen bazı ülkelerin dağılımı;

ÜLKELER	TURİST GELİŞLERİ			
	1990	1994	1997	2000
Almanya	973.000	994.000	2.338.500	2.276.200
Rusya Fed.	223.000	1.430.000	1.513.500	1.376.600
İngiltere	351.000	568.000	815.300	915.200
A.B.D.	205.000	271.000	364.700	515.000
Romanya	377.000	414.000	398.900	265.100
Fransa	310.000	233.000	333.700	449.500
İran	253.000	231.000	331.600	380.800
Avusturya	196.000	138.000	307.500	320.500
İsrail	40.000	303.000	263.400	311.700
Hollanda	150.000	180.000	263.300	440.000
Bulgaristan	72.000	170.000	219.300	381.500
İtalya	156.000	105.000	207.800	218.700
İsveç	110.000	93.000	199.100	148.500
Yunanistan	227.000	127.000	170.400	218.600
Belçika	56.000	75.000	155.400	256.900
Yugoslavya	325.000	118.000	150.700	285.600
Danimarka	34.000	76.000	148.300	100.900
Norveç	39.000	50.000	112.100	67.500
Finlandiya	104.000	78.000	107.500	53.400
Suriye	112.000	111.000	99.400	122.300
Kıbrıs (KKTC)	52.000	71.000	96.100	103.200
<b>Toplam</b>	<b>4.366.990</b>	<b>5.837.994</b>	<b>8.598.497</b>	<b>9.209.700</b>

**Tablo 2** Kaynak; TURSAB istatistikleri.

Yukarıdaki tabloda 1990-2000 yıllarında ülkemize en fazla turist gönderen 21 ülke görülmektedir. Bu ülkeler arasında Almanya genel olarak en çok turist gönderen ülke olmuştur. Almanya'yı Rusya Federasyonu ile İngiltere izlemektedir.

Ülkemize gelen yabancı turistlerin Türkiye'yi ziyaret nedenleri şunlardır;

Ziyaret Amacı	TOPLAM TURİST SAYISI İÇİNDE %			
	1993	1996	1997	1998
Tatil	60	50	56,12	49,79
Kültürel	9	13	10,45	9,86
Toplantı-Konferans	1	1,5	1,49	2,17
İş İlişkileri	6	10	5,51	8,90
Alışveriş	11	4,4	5,94	5,73
Sağlık-Kaplıcalar	-	-	-	0,55
Dini	-	-	-	0,25
Sportif İlişkiler	-	-	-	1,03
Ticaret	3,5	4,8	6,7	6,10
Yakın Ziyaret	4	4,5	6,28	5,91
Eğitim Öğretim	-	-	-	1,06
Kamu Hizmeti	-	-	-	0,40
Transit	-	-	-	0,71
Çalışma	2	4,3	3,91	4,81
Diğer	-	-	-	2,74

**Tablo 3** Kaynak; TURSAB istatistikleri.

Tablodan da görüldüğü gibi yabancı turistler ülkemizi daha çok tatil amacıyla ziyaret etmektedirler. Türkiye'nin seçiminde etkili olan faktörler şunlardır;

<b>TURİSTLERİN TERCİH NEDENLERİ</b>	
<b>Fiyat</b>	<b>% 25</b>
<b>Türk Halkını Tanıma</b>	<b>% 20</b>
<b>Türkiye Merakı</b>	<b>% 19</b>
<b>Kültürel Etkinlikler</b>	<b>% 15</b>
<b>Ucuz Alışveriş</b>	<b>% 15</b>
<b>İş Olanakları</b>	<b>% 6</b>
<b>Kaliteli Ürünler</b>	<b>% 3</b>
<b>Türkiye Mutfağı</b>	<b>% 2</b>

**Tablo 4** Kaynak; DİE

Ülkemizin tercihinde ucuzluk, Türkiye'yi ve halkını tanıma isteği en önemli faktörler olmaktadır.

Türkiye'de turistik tesis ve yatak kapasitesinin gelişimi;

<b>YILLAR</b>	<b>TESİS SAYISI</b>	<b>YATAK SAYISI</b>
<b>1980</b>	<b>511</b>	<b>56.044</b>
<b>1985</b>	<b>689</b>	<b>85.995</b>
<b>1990</b>	<b>1.260</b>	<b>173.227</b>
<b>1995</b>	<b>1.793</b>	<b>286.463</b>
<b>1996</b>	<b>1.886</b>	<b>301.524</b>
<b>1997</b>	<b>1.933</b>	<b>313.298</b>
<b>1998</b>	<b>1.954</b>	<b>314.215</b>
<b>1999</b>	<b>1.975</b>	<b>321.121</b>

**Tablo 5** Kaynak; TURSAB istatistikleri.

Turizmde tesisleşmenin son yirmi yılda önemli artış sağladığı görülmektedir. 1983 yılında çıkarılan 2634 sayılı turizmi teşvik kanununun ve turizme verilen önem bu artışta etkili olmuştur. Turizmin özel önem taşıyan sektörler arasında sayılmasına bağlı olarak sağlanan ayrıcalıklı teşvikler, turizm yatırımlarını özendirici olmuş ve 1980'de 56.044 olan belgeli yatak kapasitemizde önemli artışlar gerçekleşmiş ve 1999 yılı itibarı ile 321.121 sayısına ulaşmıştır.

Sadece işletmeci – yatırımcı düzeyinde kalmayan bu genişleme turizm sektörünün en önemli halkalarından biri olan, seyahat acentaları sayısında da görülmüş ve 1982’de 320 olan acenta sayısı, 1997 yılı itibarı ile 2727’ye ulaşmıştır.

Dünya Turizm Örgütü’nün (WTO) tahminlerine göre, Türkiye turizmi, 2020 yılına kadar yılda % 5.5 büyüme hızıyla, 2010 yılında 17.1 milyon turiste karşılık 12.5 milyar dolar, 2020 yılında da 27 milyon turiste karşılık 19.8 milyar dolar gelir elde edebilecektir (TURSAB, 2001).

### **2.3. TURİZMİN YERİ VE ÖNEMİ**

Turizm, sanayi devriminden sonra gittikçe artan ve yaygınlaşan bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Sanayileşme ile birlikte artan çevre sorunları, kentleşme, insanların içinde buldukları çalışma ortamları, dinlenmek, eğlenmek, değişik yerleri tanıma isteği, insanların belirli bir süreliğine olsa da buldukları ortamdan çıkmak istemelerine yol açmaktadır (Usta, 1988; 5-8).

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması insanların dünyanın her tarafı hakkında bilgi sahibi olmasına imkan vermekte, onlarda değişik ülkeler gezip görme arzusu uyandırmaktadır. Ayrıca toplumların gittikçe artan bölümünün her yıl seyahat etmesi henüz etmeyenlerin üzerinde seyahate teşvik edici bir etki yapmaktadır (Toskay, 1989;103). Ulaşım imkanlarının gelişmesi, gidilen ülkelerde sağlanan güvenlik, turizm organizasyonlarının cazip imkanlar sunması, her yıl milyonlarca insanın turizme katılmasını sağlamıştır.

Günümüzde turizm ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal mübadelenin yapılanmasına imkan veren bir araçtır (Ürger, 1993; 5). Aynı zamanda sosyal hareketlilik yaratmaktadır. Yüzyıllarca önce başlayan turizm hareketleri günümüz modern dünyasında yeni biçimler, yeni anlayışlar, yeni yöntemler kazanmıştır. Turizm bugün bir sanayi dalı olarak adlandırılmakta ve bu alandaki bütün işlemleri kapsayan çok yönlü bir kavram olarak kabul edilmektedir.

Dünyada önemi sürekli artan ve günümüzde en hızlı gelişen ve büyüyen sektörlerin başında yer alan turizm, insanların fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına doğrudan ve dolaylı olarak, belli bir süre için cevap verebilen en etkili faaliyetlerden biridir (İçöz, 1994; 143).

Dünyada en hızlı gelişen sektörlerden biri olan turizmin hacmi, son 40 yılda, yıllık ortalama % 7.4’ lük bir ivme ile artmıştır. Gelecekte de süreceği beklenen bu



gelişmenin temelindeki nedenler, yükselen refah-seyahat ayrılabilen gelirin artışı, ulaşım olanaklarının gelişmesi, ücretli izin sürelerinin uzaması, yeni ülkeleri, kültürleri tanıma, kentsel alanlardan kaçma, doğa ile bütünleşme, iş hayatının yarattığı gerilimlerden kaçma özlemlerinin güçlenmesidir.

Günümüzde artık seyahat endüstrisi olarak tanımlanan turizmin dünya ekonomisi içindeki payı önemli oranlara ulaşmıştır. Dünya bankası, IMF, Dünya Turizm Örgütü, Dünya Ticaret Örgütü ve OECD'nin çeşitli sektörlerinin dünya ekonomisi içindeki yerini belirlemek amacıyla yaptıkları ortak çalışmaya göre seyahat endüstrisi, 500 milyar dolarlık bir hacim ile dünyanın en büyük 3. sektörüdür. 1997 yılı için yapılan bu araştırmaya göre, 900 milyar dolarla sermaye mal ve araçları sektörü ilk sırayı almaktadır. İkinci sektör, 600 milyar dolarlık hacmi ile iletişim, telekom hizmetleridir. Seyahat endüstrisi de bu iki dev sektörün hemen ardından gelmektedir (*Hotel*, 1998;12)

1995 yılında yapılan bir başka araştırmada, uluslar arası turizme katılanlar 567 milyon kişidir ve toplam tutara havayolu ulaşım harcamaları katılmaksızın, turizm gelirleri yaklaşık 372 milyar dolardır (*WTO*, 1996; 1).

Dünyada yabancı turizmin ülkelerarası gelişimi; 1980'de 285 milyon olan yabancı turist sayısı % 4,61'lik artışla 1997'de 613 milyon kişiye yükselmiş, aynı dönemlerdeki yabancı turizm gelirleri, 1980'de 102 milyar dolardan % 9,1 artışla 1997'de 448 milyar dolara yükselmiştir.1994-1997 yıllarında, yabancı turist sayısı ile yabancı turizm gelirlerinin dünyadaki başlıca bölgelere göre dağılımı;

BÖLGELER	1994 YILI			1997 YILI		
	Turist Sayısı (1000)	Turizm Geliri (milyon \$)	Yıllık Artış (%)	Turist Sayısı (1000)	Turizm Geliri (milyon \$)	Yıllık Artış (%)
Avrupa	358.383	175.398	2.98	361.600	223.300	8.38
Asya Pasifik	77.093	62.198	5.37	90.200	83.200	10.18
Orta Doğu	12.101	5.437	6.70	14.700	8.600	16.52
Güney Asya	3.946	3.178	5.24	4.600	4.100	8.86
Amerika	106.433	95.091	3.76	118.900	119.8000	8
Afrika	18.545	6.511	7.75	23.200	8.700	10.14
Dünya	576.501	347.813	2.08	613.200	447.700	8.75

**Tablo 6** Kaynak; Ö.İ.K. raporu.

İç turizm akımları ve harcamaları da göz önüne alınırsa turizmin oldukça önemli bir ekonomik etkinlik olduğu görülmektedir. İç ve uluslar arası turizm harcamaları toplam olarak dünyadaki gelirin yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Uluslararası ticaret harcamalarının yaklaşık %7'sini oluşturan turizm harcamaları dış ticaretin en önemli kalemlerindedir (Edgell,1990; 9).

Bu yüzden ülkeler, uluslararası turizmden daha fazla pay elde etmek için çaba harcamaktadırlar. Turizm bir yandan milli ekonominin gelişmesine, diğer yandan toplumsal refah düzeyinin yükselmesine yaptığı büyük katkılar sağlamaktadır. Bu sebeple, ulusal ve uluslararası düzeydeki turizm düzeydeki turizm, ekonomiyi, kültürü ve toplumu geniş boyutlarda etkileyerek, beraberinde ülkeye çok yönlü yararlar sağlamaktadır ( Usta, 1995;13).

WTTC (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi)nin tahminlerine göre dünya çapında 262 milyon kişi doğrudan ya da dolaylı şekilde turizm sektöründe istihdam edilmektedir. 1997 sonrası 10 yıllık süre içerisinde ise turizmin 120 milyon kişiye yeni iş imkanı sağlayacağı tahmin edilmektedir. Dünya ekonomisinin % 10.7'sine eşit olan 3.3 trilyon dolar hacmindeki bu sektörün aynı zamanda toplam yatırımların % 11.8 oranına eşit olan 801 milyar dolar tutarında sermaye yatırımı hacmine sahip olduğu tahmin edilmektedir. 2007 yılına kadar yıllık ortalama % 3.8'lik büyüme hızı ile sektörün dünya çapındaki GSMH'ya katkısının 6.3 trilyon dolara yükseleceği

hesaplanmakta ve dünya ekonomisi içindeki payını % 10.9 oranına yükselteceği tahmin edilmektedir (Gürdal, 1997; 1-2).

Bir bölge veya ülkede turizmin gelişmesi, alt ve üst yapı olanaklarını miktar ve kalite olarak arttırmakta, bu artışla birlikte ülkede ya da bölgede yeni gelir ve istihdam alanları oluşmaktadır (İçöz, Kozak, 1998; 245). Ülkemizde, 1997 yılı verilerine göre turizmde doğrudan istihdam edilen kişi sayısı 891 bin kişiye ulaşmıştır. Dolaylı istihdamın toplanmasıyla birlikte bu sayının 2.2 milyona, 2000 yılında da 2.5 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir (TURSAB, 2001).

Dünya Turizm Örgütü'nün hazırlamış olduğu "Turizm: 2020'ye Bakış" isimli incelemede, turistlerin evlerinden çok uzaklara seyahat edeceklerine, Çin'e hatta uzaya gideceklerine işaret ediliyor. Dünya Turizm Örgütü'nün yeni tahminlerine göre 2020 yılında, 1.6 milyar turist, yılda 2 trilyon ya da her gün 5 milyar Amerikan dolarından daha fazla harcama yaparak yabancı ülkeler ziyaret edeceği belirtilmektedir. Bu tahminler, 1996 yılında kaydedilen 595 milyon uluslararası turist sayısının neredeyse üç katı olup 1996'da 425 milyar dolara ulaşan turizm harcamalarının da neredeyse 5 katı daha fazladır. Önümüzdeki 20 yılda uluslar arası turizm gelirleri artış alanının yılda % 6.7'ye ulaşması tahmin edilirken, turist girişlerinde ortalama %4.3'lük bir artış görülmesi beklenmektedir. Yapılan araştırmada; 21. yy. da turistlerin tatillerini çok uzak ülkelerde geçireceklerine, 1995 yılında % 18'lik artış gösteren uzak mesafe tatilcilerinin 2020 yılında % 24'lük bir artış göstereceğine işaret edilmektedir (Paci-Cleverdon, 1997;11-12).

Ülkemizde de, turizm yatırımlarına verilen önem ve dış dünyadaki tanıtım çabaları sonucu turizm yatırımlarına verilen önem ve dış dünyadaki tanıtım çabaları sonucu turizm sektöründe çarpıcı gelişmeler sağlanmış, dünya turizmi pastasından alınan pay giderek artmıştır.

1981' de dünya turizm gelirleri 104.3 milyar dolar olarak ifade edilirken Türkiye 381 milyon dolarlık geliri ile pastadan %0.4'lük pay alıyordu. Yani dünyada turizm için harcanan her bin doların ancak dört doları ülkemize geliyordu.

1985'e gelindiğinde dünya turizm harcamaları 116.1 milyar doları bulurken, Türkiye'nin döviz girdilerininin 1.5 milyar olması sonucu bu pay büyük bir sıçrama ile %1.3'e çıkmıştır. Sonraki yıllarda da dünya turizmindeki gelişmelere paralel bir

gelişme göstermiş ve 1995 sonu itibarı ile 372 milyar dolarlık dünya turizm geliri içerisindeki payı 5 milyar dolarla %1.3 olarak gerçekleştirilmiştir.

Turizm faaliyetlerine katılanların sayısı ile ilgili olarak da benzeri oranlara rastlanmaktadır. Türkiye 1981 de yaklaşık 290 milyon kişinin katıldığı dünya turizm hareketlerinden 1.4 milyon kişilik bir turist girişi ile % 0.5'lik bir pay alabilmişti. Bu pay büyüyerek 1990'da %1.2'ye, 1995'te ise 7.7 milyon turist girişi ile %1.4 e yükselmiştir.

Türkiye'ye gelen turist sayısı, dışarı çıkan vatandaşlarının sayısı ve bunlara bağlı olarak turizm gelir-gider tablosu aşağıdaki tabloda verilmiştir;



Yıllar	Gelen Turist (000 Kişi)	Giden Turist (000 Kişi)	Turizm Geliri (Milyon \$)	Turizm Gideri (Milyon \$)
1953	91	80	-	-
1960	124	28	-	-
1970	725	516	-	-
1975	1.541	1397	201	155
1980	1.288	1.795	326	104
1984	2.117	2.071	548	277
1985	2.615	1.806	1.094	324
1986	2.391	1.622	950	313
1987	2.856	1.922	1.476	448
1989	4.459	2.464	2.557	565
1990	5.389	2.917	3.225	520
1991	5.518	2.771	2.654	592
1992	7.076	3.025	3.639	776
1993	6.501	3.311	3.959	934
1994	6.671	3.447	4.321	866
1995	7.727	3.981	4.957	911
1996	8.614	4.261	5.650	1.265
1997	9.712	4.700	7.002	2.000
1998	9.431	5.000	7.177	2.250
1999	7.487	-	5.203	-
2000	10.428	-	7.636	-
2001*	1.298	-	440	-

**Tablo 7** \*Ocak, Şubat ve Mart ayı rakamları. Kaynak; DİE

Tablodan da görüldüğü gibi gelen turist sayısına bağlı olarak turizm gelirleri, belirli kriz dönemleri haricinde gittikçe artan bir seyir izlemiştir.

Türkiye'nin ve Akdeniz'deki başlıca rakiplerinin seçilmiş son yıllardaki yabancı turist girişleri ile toplam dış turizm geliri ve yabancı turizm başına turizm gelirleri aşağıdaki tabloda verilmiştir;

<b>ÜLKELER</b>	<b>1992</b>	<b>1994</b>	<b>1995</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>
<b>Fransa</b>					
Gelen Turist (000)	58.500	61.312	60.110	61.500	66.800
Gelir (Milyon \$)	22.190	24.678	27.527	28.241	27.947
Kişi Başına Har. \$	379	402.5	458	459	418
<b>İspanya</b>					
Gelen Turist (000)	36.054	39.341	39.324	41.425	43.403
Gelir (Milyon \$)	21.035	21.465	25.343	28.428	28.147
Kişi Başına Har. \$	583	546	644	686	648.5
<b>İtalya</b>					
Gelen Turist (000)	29.974	27.480	31.052	35.500	34.087
Gelir (Milyon \$)	20.013	23.927	27.451	27.349	30.000
Kişi Başına Har. \$	668	871	884	770	880
<b>Yunanistan</b>					
Gelen Turist (000)	9.000	10.713	10.130	9.725	-
Gelir (Milyon \$)	-	3.905	4.128	4.217	-
Kişi Başına Har. \$	-	365	408	434	-
<b>Cezayir, Fas, Tunus</b>					
Gelen Turist (000)	-	8.126	7.242	7.070	-
Gelir (Milyon \$)	-	2.618	2.513	2.724	-
Kişi Başına Har. \$	-	322.2	288.2	385.3	-
<b>Türkiye</b>					
Gelen Turist (000)	7.070	6.670	7.720	8.610	9.689
Gelir (Milyon \$)	3.639	4.921	4.956	5.650	7.002
Kişi Başına Har. \$	514.3	647.8	647.8	656.2	728.7
<b>Portekiz</b>					
Gelen Turist (000)	8.870	9.132	9.706	10.007	9.713
Gelir (Milyon \$)	-	3.828	4.406	4.695	7.002
Kişi Başına Har. \$	-	419.2	454	469	721

**Tablo 8** Kaynak; Ö.I.K Raporu.

Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) verilerine göre,1997 yılında bir önceki yıla göre turizm gelirlerinde % 20.27'lik gelir artışı sağlayan Türkiye, dünyanın en çok turizm geliri elde eden 20 ülkesi arasında 19. sırayı almıştır. Bu listede dünyanın en çok geliri elde eden ülkesi Amerika olurken onu İtalya, Fransa ve İspanya izlemektedir (TURSAB İstatistikleri).

<b>TURİZM GELİRLERİNİN</b>		
<b>YILLAR</b>	<b>GSMH İçindeki Payı (%)</b>	<b>İhracat İçindeki Payı (%)</b>
1963	0.1	2.1
1966	0.1	2.5
1970	0.5	8.8
1975	0.5	14.3
1980	0.6	11.2
1982	0.7	6.4
1984	1.7	11.8
1985	2.8	18.6
1990	2.1	24.9
1992	2.4	24.7
1993	2.2	25.8
1994	3.3	23.9
1995	3.0	22.9
1996	3.2	25.8
1997	4.2	30.8
1998	3.8	29.0
1999	2.8	19.5
2000	3.8	27.8

**Tablo 9** Kaynak; TURSAB İstatistikleri.

Turizm gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı; 1980'de %0.6, 1990'da %2.1 ve 2000'de %3.8'dir. Turizm gelirlerinin ihracat içindeki payının

yıllara bağılı olarak hızla yükselerek, 2000’de %27.8’le önemli bir orana ulaştığı gözlenmektedir. Turizmin dış ticaret açığını kapama payı ise, 1980 yılında % 6.5 iken, 1998’de % 41 gibi önemli bir orana yükselmiştir (*TURSAB*, 2001).

## **2.4. TURİZM POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI**

### **2.4.1. Planlı Dönem Öncesi Turizm**

Planlı dönem öncesi devlet turizm sektörü ile 1934 yılından itibaren ilgilenmeye başlamıştır. 1930 yılında turizm politikasıyla ilgili çalışmaları “Türk ofis” isimli büro üstleninceye dek, bu alandaki çalışmaları Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu (Seyyahin Cemiyeti) yürütmüştür (Usta, 1988; 199).

Milli Turizm Politikamız 1949 yılında, 1.Turizm Danışma Kurulu toplantısında belirlenmiştir. Bu toplantıda hazırlanan raporla, turizm politikasının temeli, ana esasları oluşturularak, devletin ve özel teşebbüsün işlevleri belirlenmiştir. Bu dönemden planlı döneme kadar çıkarılan kanun, yönetmelik ve tüzükler şunlardır;

- 1953 yılında; 6086 sayılı “Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu”
- 1956 yılında; “Türkiye Turizm Bankası Kanunu”
- 1960 yılında; 7470 sayılı “T.C. Turizm Bankası Kanunu”
- 12 Eylül 1955 tarihinde; “Turizm İşbirliği Nizamnamesi”
- 1954 yılında; “4/2269 sayılı kararname ile “Turizm müesseselerinin ve

bunlara ait olup hizmetlerinde kullanılacak ulaştırma tesis ve vasıtalarının haiz olacağı vasıflara dair yönetmelik” (Sezgin, 1995; 150-151).

Turizm sektörü içindeki hangi dalların ve alt dalların yoğunluk kazanacağını, bu amaçla gelişimini sağlamak için öngörülen teşviklerin nasıl olacağını belirlemek, adil bir denge kurabilmek, hızlı ve düzenli bir ekonomik gelişmenin gerçekleşebilmesi için planlama zorunlu olmaktadır (Ekinci ve Doğdu, 1992; 115).

### **2.4.2. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967);**

Kalkınma planlarının ilkinin oluşturduğu bu dönemde, turizm tesis yatırımlarının özel sektör tarafından, alt yapı yatırımlarının ise kamu sektörü tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. Marmara, Ege ve Antalya bölgelerinin öncelikle ele alınması, sektörün iyi bir örgütlenme ve tanıtımla turist sayısının ve turizm gelirlerinin artırılması kararlaştırılmıştır(Sezgin, 1995; 151).



### **2.4.3. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972);**

Bu plan döneminde, turizm yatırımlarının turistik potansiyeli yüksek bölgeler içindeki belli yörelerde yoğunlaştırılması, kitle turizmine uygun konaklama ve ulaşım olanaklarının sağlanması ve bu yatırımların kredi yoluyla, mali-hukuki tedbirlerle desteklenmesi planlanmıştır. Aynı zamanda, dış turizm gelirlerinin, yabancı turist sayısı ve ortalama tüketimlerinin araştırılması ve iç turizm hareketlerinin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır (Sezgin, 1995; 152-153).

Bu dönemin ilk dönemden farklılığı, kitle turizminin benimsenerek yatırımlarına öncelik verilmesiyle birlikte iç turizmin de planlama kapsamına alınmasıdır. Çünkü iç turizmin gelişmesi, dış turizmin gelişmesine basamak oluşturacaktır (Kozak, 1994; 218). Bununla beraber, turizm potansiyeli yüksek yörelerin, teşviklerle turizme hizmet edebilir hale getirilmesi kararının devam ettiği görülmektedir.

### **2.4.4. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977);**

Kitle turizmi esaslarına uygun bir biçimde, yatırım ve tanıtma faaliyetlerinin devam ettirilmesi, iç ve dış turizm talebine uygun biçimde özel sektörün geliştirilmesi, kamu yatırımlarının ise özel ve yabancı yatırımlara öncü ve örnek tesislere yönelmesi amaçlanmıştır. Fiziksel planlama çalışmalarına devam edilerek, alt ve üst yapı yatırımlarının tamamlanması kararlaştırılmıştır (Usta, 1988; 203).

### **2.4.5. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978-1983);**

Bu dönemde de sektörün işleyişi kitle turizmi ilkesine göre düzenlenmiştir. Turizm potansiyeli yüksek yerlerin önceliği devam ettirilmiştir. Kitle turizminin gerekleri yerine getirildikten sonra bireysel turizmin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Kamunun etkinliğinin artırılması, özel sektör, yabancı sermaye ve küçük tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi sağlanarak, konaklama kapasitesinin artırılması amaçlanmıştır.

Turizmde öncelikli yörelerin tespit edilerek, yatırımların bu yörelerde yoğunlaştırılması, kitle turizmine hizmet edecek şekilde “Organize Turizm Bölgeleri”nin oluşturulması planlanmıştır. Bu plan döneminde, çalışanların, tatil gereksinimini karşılamak için, kamu kuruluşlarına ait kamplar, dinlenme tesisleriyle, eğitim tesislerinden geniş ölçüde yararlanabilmeleri sağlanarak, iç turizm hareketi oluşturulmak istenmiştir.

Turistlere ve gnbirlikilere belli miktarda döviz bozdurma zorunluluğunun getirilmesi, deniz, gl ve nehir kıyılarının kamu yararına kullanılmasının sağlanması, ikinci konut yapımının önlenmesi için yasal düzenlemelere gidilmesi, bu dönemin dikkat çeken önemli kararlarıdır (*IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı*, 1979; 429).

#### **2.4.6. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1984-1989);**

Bu plan döneminde, Türkiye'nin tabii, tarihi, arkeolojik ve kültürel varlığı, kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyeli arkeolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlıklı tutma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

OECD ve OPEC lkelerinin yanı sıra Balkan ve nc Dünya lkeleriyle işbirliğine gidilerek turistik ilişkilerin geliştirilmesi, kitle turizmine, bireysel turizmi ihmal etmeden öncelik verilmesi, çalışanların tatil yapmalarının sağlanması, planlanmıştır.

Turizm ile ilgili bilgilerin yetersizliği göz önünde bulundurularak, bilim kurumları, gönüllü kuruluşlar, kamu sektörü ve özel sektör kurumları arasında işbirliğine gidilerek, sağlıklı bilgilerin elde edilmesiyle beraber, doğal ve kültürel evre değerlerinin turizm amaçlı kullanımından, koruma stratejileri ile turizm geliştirme stratejilerinin entegrasyonunun sağlanması, i turizm hareketleriyle ilgili bilgilerin toplanması kararlaştırılmıştır (Usta, 1988; 203).

#### **2.4.7. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994);**

Turizmin çeşitlendirilerek, geliştirilmesi, 3. yaş turizmini cazip hale getirecek projelerin teşvik edilmesi kararları, bu dönemde de devam ettirilmiştir. Bunların yanında, insanlığın kültür ve tabiat mirası durumundaki değerlerin etkin şekilde korunması, evre ve kültür peyzajı esas alınarak yatırımların planlanması kararı dikkat çekmektedir.

Aile işletmeciliğiyle küçük kapasiteli tesislerin teşvik edilmesi, doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilmesi, belli sahaların korunarak turizme açılması önemli kararlardır.

Charter taşımacılığının geliştirilmesi, yerli seyahat acentalarının tur operatrlğnn teşvik edilmesi, turizm mevsiminin uzatılması, niteliğin yükseltilmesi, bu dönemde alınan farklı kararlar olarak dikkat çekmektedir (Sezgin, 1995; 157-159).

#### **2.4.8. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1995-2000);**

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek, yeni turizm alanları yaratabilmek için, golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, karavan, kruvaziyer, kongre ve eğlence turizmini geliştirme faaliyetlerine devam edilmesi kararlaştırılmıştır.

Turizm üst yapısının yeterli alt yapı ile bütünleşmesi için gerekli düzenlemelere gidilmesi Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) projesinin hızla uygulanması planlanmıştır. Turizmin uzun vadeli ve sağlıklı gelişimini sağlamak için dinamik ve stratejik TUSAP ana planının uygulanmasına karar verilmiştir.

Sektördeki hizmet kalitesinin yükseltilmesi, öncelikli bölgelerdeki ikinci konutların pazarlanmasına yönelik organizasyonlara girilmesi amaçlanmıştır.

Bu dönemdeki önemli farklılık, turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimler ile halkın turizm ile ilgili kararlara katılımının sağlanması için karar alınmasıdır (Sezgin, 1995; 161-164).

#### **2.4.9. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005);**

Türkiye'nin 1980'li yılların ikinci yarısından başlayarak, hızlı bir hamle ile dünyaca tanınan ve bilinen bir tatil ve gezi ülkesi konumuna geldiği ancak kalitenin ve çeşitliliğinin artırılması, mevcut tesislerin iyileştirilmesi, tanıtımın etkinleştirilmesi ile birlikte turist sayısına paralel olarak turizm gelirlerinin artırılması kararlaştırılmıştır. Sektörün krizlerden daha az etkilenmesi için daha sağlıklı yapılanmaya gidilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Sektörle ilgili tüm yatırımlarda doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici yaklaşımlara azami özen gösterilmesi, hava ulaşımının iyileştirilmesi, pazarlamaya ağırlık verilmesi amaçlanmıştır. Önceki planda olduğu gibi, yerel yönetimler ile halkın kararlara katılımlarının gerekliliği vurgulanmaktadır.

ATAK projesinin aksayan yönlerinin çözülmesi, küçük ölçekli işletmelerin KOBİ statüsünde değerlendirilmesi, TUSAP planının uygulamaya geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

AB'nin tek pazar uygulamasına geçmesiyle doğabilecek problemlerin tespit edilerek, optimum talep dağılımının yaratılması, turizmin mevsimlik, coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici taleplerini de göz önünde

bulundurarak, golf, kış, dağ, termal, sağlık, yat, kongre turizmi ve eko turizm ile ilgili yönlendirme faaliyetlerinin sürdürülmesi kararlaştırılmıştır.

Turizme yönelik arazi kullanımında, hukuki düzenlemelerin yapılması, arazi kullanım planlarını yapma, yaptırma, onama sürecini tanımlayan, yetkileri belirleyen, etkin denetim sistemi getiren yasal düzenlemelerin yapılması, ekolojik yönden aşırı duyarlı milli park alanlarında sürdürülebilir turizm gelişimi için gerekli düzenlemelere gidilmesi karara bağlanmıştır (*VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*, 166-169).

Gelen Turist	Program Hedefi	Gerçekleşme	Gerçekleşme Oranı (%)	Turizm Geliri (Milyon \$)	
				Plan	Gerçekleşme
<b>IV. BYKP 1979-1983</b>	13.942	7.234	51.8	2.418	1.770
<b>Geçiş Yılı 1984</b>	1.800	2.117	117.6	452	840
<b>V. BYKP 1985-1989</b>	12.300	16.493	134	3.338	9.330
<b>VI. BYKP 1990-1994</b>	31.830	31.154	97.9	21.702	17.798
<b>VII. BYKP 1995-1999</b>	69.250	49.940	72.1	33.777	29.286
<b>TOPLAM</b>	129.122	106.938	82.8	61.773	59.024

**Tablo 10** Kaynak; Ö.İ.K Raporu.

1979'dan 1998 yılı sonunu kapsayan 19 yılda gelen yabancı turist sayısı yılda 1.527 binden 1998 yılında 9753 bine yükselmiştir. Aynı dönemdeki plan hedefleri büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir.

	1995	1999*	2000**	2005**	YILLIK ORT. ARTIŞ (%)	
					VII. Plan	VIII. Plan
Gelen Turist (000)	7.727	7.484	9.000	13.600	3.1	8.6
Giden Turist (000)	3.981	4.756	5.000	8.500	4.7	11.2
Turizm Geliri (milyon \$)	4.957	5.203	7.200	11.627	7.8	10.1
Turizm Gideri (milyon \$)	911	1.471	1.850	3.690	15.2	14.8

**Tablo 11** \* Gerçekleşme tahmini. \*\* Tahmin.

Kaynak; 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı.

Turizm sektörünün, VII. ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında hedeflenen gelişmesi tabloda verilmiştir. Bu plan dönemlerinde de turizm gelirlerinin artırılarak 11.627 milyon dolara çıkarılması hedeflenmektedir.

Planlı döneme geçilmesinden itibaren toplam yatırımlar içinde turizm yatırımlarının payı aşağıdaki tabloda verilmiştir;

YILLAR	Toplam Yatırımlar	Turizm Yatırımları	Payı (%)
	Milyar \$	Milyar \$	
1991	24555	976	4.0
1992	37619	1082	2.9
1993	47834	1056	2.2
1994	32060	712	2.2
1995	41182	974	2.4
1996	46314	980	2.1
1997	51000	1050	2.1
1998	50120	1450	2.8
1999	41335	1625	3.9
2000	46940	1860	4.0

**Tablo 12** Kaynak; TURSAB İstatistikleri.

Toplam yatırımlar içinde, 1963'te % 0.4 olan turizm yatırımlarının payı, 1985'te % 1.3'e, 1989'da en yüksek orana, % 4.2'ye çıkarılmıştır (Bahar, 2000; 62).

Bu tarihten sonra 1991, 1999 ve 2000’de bu orana yaklaştığı görülmekle birlikte 1989’dan bu yana turizm yatırımlarının önemli oranda arttığı ve belli oranların altına düşmediği gözlenmektedir.

Türk turizmindeki gelişmeleri dönemler olarak değerlendirmek gerekirse; 1963-1980 dönemi planlı kalkınma modelinin benimsenmesiyle ve bu dönemde getirilen düzenlemelerle bir “hazırlık dönemi” özelliği taşımaktadır. 1983-1990 dönemi, turizm sektörünün öncelikli sektör kabul edilerek, yatırımcıların teşvik edilmesi gibi tedbirlerle sektörün canlanması, “gelişme aşaması” olmaktadır (Timur, 1991; 225). Turizmin çeşitlendirilmek, nitelik kazandırılmak istendiği 1990 sonrası dönemde “olgunlaşma aşaması” özelliği taşımaktadır.



### III. BÖLÜM

#### TURİZM OLGUSUNUN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ

##### 3.1. TOPLUMSAL DEĞİŞME VE TURİZM

Toplumsal değişme, önceki durum ya da var oluş tarzına göre farklılaşma olarak, gelişme ve ilerlemeyi içermeyen, toplumun üretim biçiminde, kurumlarında, değerlerde, yaşam biçiminde gerçekleşen değişimleri içermektedir. Bu değişim toplumsal sistem olarak da kabul edilen toplumsal yapıda gerçekleşen niteliksel farklılaşmalardır. Toplumların sürekli hareketlilik içinde buldukları, her an değişme içinde oldukları göz önüne alındığında, turizm olgusu değişim eğilimleri yaratan faktörlerden biri olmaktadır.

Toplumsal değişmeye, yapısal-fonksiyonalist ya da çatışma yaklaşımı gibi yaklaşımlar açısından farklı değerlendirmeler yapılsa da, kültürlerin ve siyasal yapıların belirleyicisi olarak kabul edilen toplumsal yapı ile toplumsal değişme arasında sıkı bir etkileşim olduğu, toplumsal değişme teriminin, toplumsal, kültürel ve siyasal alanları kapsayan, farklılaşmayı açıklayan kavram olduğu görüşünde birleşilmektedir (Kongar, 1985; 57).

Toplumsal değişme bütün toplumlara kapsamakla beraber toplumlar ve toplumun her birimi aynı anda ve aynı hızla değişmemektedir (Kongar, 1985; 56). Toplumsal değişme, insan-doğa, maddi-maddi olmayan kültür öğelerinin çelişkilerinden doğmaktadır.

Toplumsal değişme kavramı aynı zamanda, herhangi bir değer yargısı taşımadan, toplumsal yaşamın bütünlüğü içerisindeki nitel ve nicel farklılaşmaları, kazanılan ya da yitirilen kurumsal özellikleri içeren bir kavramdır. Değer yargısı taşıyan ve belirli bir amaca yönelik bir değişme kavramını vurgulayan gelişme, kalkınma, modernleşme, ilerleme gibi kavramlar, toplumsal değişmeden çok farklı anlamlar içermektedirler. Tolan'a göre, toplumsal değişme kavramı, belirli bir toplumsal gerçeği tüm değer yargılarından arınmış olarak, özel durum veya görünümünün tümünü kapsayacak biçimde ifade eden, evrenselleşmiş ve nesnelleşmiş bir kavramdır (Tolan, 1996; 276-277).

Toplumsal değişim, bir faktöre, bir gruba bağlı olarak gerçekleşebildiği gibi pek çok faktörlerin ya da grupların etkisiyle de meydana gelebilmektedir. Bir grubun, karizmatik bir bireyin ya da bir faktörün etkisiyle başlayan değişim süreci toplumun diğer öğelerinin katılımlarıyla bütüne yansımaktadır. İlk planda öğelerin birinde gerçekleşen değişim, farklı şekil veya biçimde olsa da diğer öğelerin de değişmesine yol açmaktadır.

Özdemir'e göre turizm, farklı sosyal ve kültürel yapıya sahip toplumların ilişkiler kurmasına, farklı bilgi, görgü, gelenek ve kültür düzeyleri arasındaki etkileşime ve bunların sonucunda sosyal yapının, kültürel anlayışların ve giderek toplumsal davranış kalıplarının değişmesine yol açan bir sosyal olaydır (Özdemir, 1990; 101).

Çetin'e göre ise turizm, insanların seyahatleri sonucu oluşan toplumsal bir olgu olarak toplum ile insan hayatının ve insanların birlikte yaşamaları sonucu ortaya çıkan sosyal olguların bir yönünü oluşturmaktadır. Bu yönüyle turizm, bireysel ve toplumsal ilişki ve etkileşimlerin ortaya çıkardığı çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir (Çetin,1996; 20-23).

Turizm olayı turistik ürünün olduğu yerde gerçekleştiğinden, ürünün bulunduğu yere gitmeyi ve orada belirli bir süre kalmayı zorunlu kılmasından, nüfus hareketi oluşmaktadır (Akalın, 1991; 40). Bu nüfus hareketinin boyutları önceki bölümde de belirtildiği gibi WTO'nun yaptığı bir araştırmaya göre 1995 yılında uluslar arası turizme katılanların sayısı 567 milyon kişiye ulaşmıştır ve bu rakamın her yıl artarak devam edeceği bu ve benzer araştırmalarda vurgulanmaktadır.

Bu nüfus hareketi, turistik ürünün niteliğine göre, modern teknolojinin ve yaşam şekillerinin karmaşıklaşmış bir görünüm arz ettiği sanayi ülkelerinden, doğal, sosyal, arkeolojik ve egzotik zenginliklere sahip gelişmekte olan ülkelere yönelik bir faaliyet olmasının yanında, ters yönde ve aynı düzeydeki ülkeler arasında olmak üzere evrensel bir boyut taşımaktadır (Akalın, 1991; 40). Bu durumda, farklı kültürlerden insanların birbiriyle etkileşimlerine olanak tanınmasıyla turizm olgusu, toplumsal değişmeyi doğuran etmenlerden biri olmaktadır.

Turizm olgusunun, toplumsal yapıda yarattığı değişim küresel boyutlarda ve hızlı bir biçimde gerçekleşmektedir. Turizm olgusu hem turist hem de turistik



yörenin halkı için değişime yol açabilmektedir. Turist yaşadığı örgüden kısa bir süre için koparak farklı bir ortamın sosyal ve kültürel deseni içerisine girmektedir. Bu etkileşim içerisinde turist bireysel bağlamda değişimi yaşarken yerel halkın kültürel, ekonomik ve çevresel kalıplarının değişimine neden olan etkenlerden birisi olarak belirmektedir (Oktik, 1997; 1).

Bu yönleriyle, toplumsal değişmeyi yaratan diğer etmenlerin yanında turizm, toplumsal değişim sürecini başlatmakta, sürdürmede ve toplumun dışı açılmasında etkisini daha yoğun, daha çok yönlü ve daha kısa sürede gösteren “asli etmen” olmaktadır (Eralp, 1974; 6).

İşte turizmin toplumların değer sistemlerinde, bireysel davranış kalıplarında, aile ilişkilerinde, ortak yaşam biçimi ve alışkanlıklarında, yaratıcılıklarında, geleneksel törenlerinde, toplumsal örgütlenmelerinde başlattığı ya da yarattığı dönüşümlerin hepsi kuşkusuz turizmin toplumsal ve kültürel etkileri olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 1996; 20-23).

İnsanlığın tarihine bakıldığında, devletlerin dolayısıyla toplumların gerek kendi içlerinde gerekse diğer toplum veya topluluklarla çeşitli çıkar çatışmaları sonucu mücadele ettikleri, kanlı savaşlar yaşadıkları, yaşamakta oldukları bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Aynı toplumların, kültürlerin turizm yoluyla bir araya gelmelerine, birbirlerini tanımalarına imkan vermesi turizm olgusunun işlevi hakkında fikir vermektedir.

Turizm aynı zamanda ekonomik, teknolojik, sosyal, kültürel, hukuksal vb., boyutları da olan bir süreçtir. Toplumsal değişim kavramı açıklarken de vurgulandığı gibi toplumsal yapının öğelerinin birinde meydana gelen değişim diğer öğeleri de etkilemektedir. Bu boyutlarıyla turizm, çağımızın önemli endüstri kollarından biri olarak dikkat çekmektedir. Özellikle, gelişmekte olan ülkeler açısından turizmin ekonomik ve sosyal boyutları büyük önem arz etmektedir.

### **3.2. MODERNLEŞME VE TURİZM**

Modernleşme kavramı, bütün gelişmekte olan ya da az gelişmiş toplumların, batı toplumlarını model alarak, sanayileşmemiş toplum tipinden, sanayileşmiş-gelişmiş toplum tipine doğru değişme sürecini ifade etmektedir. Tarihsel olarak Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’da geliştirilmiş olan toplumsal, ekonomik ve siyasal

sistemlerin, diğer toplumlar tarafından ulaşılmaması gerektiği görüşünden hareketle Batılı toplumbilimciler tarafından geliştirilen bir kavramdır (Kongar, 1985; 227).

Özgen'e göre, modernleşmenin temel savı, "her modern toplumun geçmişteki geleneksel yapısından kurtularak bugüne geldiği ve bugün henüz gelişmemiş olanların da ileride evrim çizgisinin daha üst aşamalarına erişeceği"dir (Özgen, 1987; 189).

İlk toplumsal yaşamdaki itibaren gerçekleşen her türlü yapısal değişim, geleneksel yapıdan, modern yapıya geçiş süreci modernleşme kavramı ile ifade edilmektedir (Bal, 1995; 36). Toplumların modernleşmesinde Batı ya da Kuzey Amerika model olarak gösterilse de, evrensel ölçütlere dayanan bir takım kriterler bulunmaktadır. Bu kriterler, tarihsel olarak belirlenmiş, sanayi devrimi sonrası gelişen toplumların ulaştıkları aşama dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu toplumların ekonomik, sosyal vb., bakımdan ulaştıkları aşama diğer toplumları cezbetmektedir. Bu toplumlarda oluşturulan değer sistemleri, diğer toplumlar tarafından da kabul edilmektedir.

Lerner, endüstrileşmenin bir sonucu olarak, modernleşmenin temelinde kentleşme, eğitim seviyesi, kitle haberleşme araçlarının etkisi ve siyasal katılım düzeyi, ölçütlerine yer vermektedir. Kentleşmenin artmasıyla birlikte modern üretimin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Modern üretimin gerçekleşebilmesi eğitim seviyesinin yükselmesine bağlıdır. Şartların iyileşmesi de eğitim seviyesini yükseltecektir. Bunlara bağlı olarak, kitle haberleşme araçlarının etkisinin artması, siyasal katılım düzeyini yükseltecektir (Kongar, 1985; 229-230). Teknolojinin aşama kaydetmesiyle beraber iletişim, sağlık, alt yapı, vb., sektörlerde gelişerek sanayileşmiş topluma daha iyi hizmet vereceklerdir. Bebek ölümlerinin azalması, ortalama insan ömrünün uzaması, ulaşımın hızlanması ve yaygınlaşması, gelişmelere örnek teşkil etmektedir.

Turizm, sanayileşmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleştiğinden, turistler de gelişmiş ülkelerin değerlerinin taşıyıcısı olmaktadır. Bu yolla turizm, gelişmiş toplumların değerlerini, davranış kalıplarını, örgüt biçimlerini, yaygınlaştırarak evrenselleştirmektedir (Bal, 1995; 36).

Turistik ürünün sunulduğu ya da sunulacağı yörelerde, yatırımların teşvik edilerek, hizmet sektörünün geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yüzden genellikle sanayileşmekte olan yörelere göç veren kırsal alanlar göç alan yerlere dönüşmektedir. Turizm bölgelerinin istihdama dayalı göç almasının yanında, değişik amaçlarla yöreye yerleşmek isteyen bireyler de yörenin kentleşmesine, nüfusun farklılaşmasına neden olmaktadır.

Turizme açılan bu yöreler, hızla kentleşme sürecine girmekte, yöre insanı kentsel değerlerle tanışmaya başlamaktadır. Bu yörelerde, turizmden gelir elde eden ya da gelir elde etmeyi hedefleyen bireyler, yeni değerleri daha çabuk benimsemektedirler. Bu yönde gelir elde etmeyi düşünmeyen bireyler ise turizme karşı tepki geliştirmektedirler. Bu süreç geleneksel yapının çözülmekte olduğunu, modernleşme aşamalarının gerçekleşmekte olduğunu göstermektedir.

Tarımsal uğraşların egemen olduğu köylerde ve küçük kasaba topluluklarında turizm, çalışma yerlerindeki fonksiyonel farklılaşmanın ileri düzeyde biçimlenmesine, pazar ekonomisine bağımlılığın giderek artmasına, yaşama standartlarının ve tüketim normlarının yükselmesine ve değişmesine, dış çevre ile ilişkilerin yoğunlaşmasına, tercih ve değer yargılarının dışa kapalılığı yansıtan kalıplardan ayrılmasına elverişli ortam ve koşullar yaratarak, toplumsal değişimi modernleşme yönünde gerçekleştirmektedir (Eralp, 1974: 6-7).

Bu yörelerde, modernleşme sürecine paralel olarak eğitim seviyesinin yükseldiği, nüfusun farklılaşarak yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak, toplumda politik yapıları, politik inanç ve tutumları, gelir dağılımını değiştirdiği, ulusal bilinci ve uluslar arası ilişkileri geliştirdiği kabul edilmektedir (Bal, 1995; 37).

Kısa süre içinde bile olsa, farklı insanların bir araya gelmesi yoluyla değer yargıları dönüşüme uğrayabilmektedir. Yunan adaları üzerinde yapılan bir çalışmada Batılı genç turistlerle temasın gençler arasında “tavırların demokratikleşmesi ve modernleşmesine yol açtığı” belirtilmektedir (Özgüç, 1998;191). Turistler mekanlara ve nesnelere bakmakla yetinmeyip, diğer insanları keşfetmek gibi amaca yöneldiğinde, ziyaretçiyle ev sahibinin birbirlerini dönüştürme süreci başlamaktadır (Zeldin, 2000; 298).

Turizme açılan yörelerde gözlenen bu değişimler, turizmin modernleşmeyi sağlayan faktörlerin en önemlisi olduğunu göstermektedir. Turizm aynı zamanda, sanayileşmenin ya da kentleşmenin bir ürünüdür. İş hayatının düzenliliği, gelir seviyesinin yüksekliği yanında kendilerine ilginç gelen yöreleri gezip görme isteği, sanayileşmiş toplumların bireylerini turizme yöneltmiştir. Bu açıdan da bakıldığında, turizm hem modernleşmenin bir ürünü hem de geliştiricisidir.

Kısa sürede modernleşme sürecine giren bu yöreler, modernleşme sürecinde ortaya çıkan sorunlarla da karşılaşmaktadırlar. Uluslar arası ekonomik sisteme artan bağımlılık, göç olgunun yarattığı sorunlar, aile içi ilişkilerin bozulması, değerlerin değişmesinin yarattığı yabancılaşma, suç oranının artışı, sorunlardan bazılarıdır (Bal, 1995; 37).

### **3.3. TOPLUMSAL YAPI ARAŞTIRMALARINDA TURİZMİN**

#### **ETKİLERİ**

Turizm, dünyada ve Türkiye’de büyüyen ve gelişen bir sektör olarak önemli bir konuma sahiptir. Turizm girdiği yöreleri ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan etkilemekte, özellikle ekonomik açıdan “bacasız sanayi” olarak nitelendirilmektedir. Turizm her şeyden önce nüfus hareketliliği yaratmakta, dünya üzerinde her yıl artmakla birlikte yaklaşık 600 milyon insan bir başka ülkeyi ziyaret etmektedir. Turist kabul eden yörelerin genellikle küçük kasaba ve köyler olduğu dikkate alınır, bu yörelerin toplumsal, ekonomik kültürel vb. yapılarında yarattığı değişim önem arz etmektedir.

Turizmin birey yaşamındaki önemi kadar, bir bütün olarak toplum açısından da büyük önemi bulunmakta toplumun dünya görüşünü, anlayışını ve başka ülke insanları hakkındaki düşüncelerini etkileyen bir olgu olmaktadır (Barutçugil, 1989; 31).

Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkilerini ölçmenin zor olduğu ve dolaylı yollardan yapıldığını savunan görüşlere rastlansa da özellikle kırsal kesimde küçük kasaba ve köylerde kısa zamanda ve etkili bir biçimde gerçekleşen değişimi gözlemlemek, tespit etmek mümkün olmaktadır.

Köylerin, Kasabaların sakin, kendi halinde insanları, tarla, bahçe ve “davar”larını bir yana bırakıp bar işletmeye çalışıyor ya da barlara “takılıyorsa” bunu

turizmin yaşam biçimlerine etkisi olarak yorumlamak mümkün olmaktadır. Turizm, kendine dönük, çevresinden yalıtılmış, kendine yeterli tarıma dayalı bir kırsal ekonominin dışı açık ve çevresine bağımlı duruma gelmesine yol açmaktadır (Tekin, 1994; 45).

Turizmin sosyal yapı üzerinde yarattığı etkileri saptamaya çalışan araştırmalar genellikle turistlerin etkilenmelerinden ziyade, turist kabul eden yörelerin etkilenmelerini anlamaya yönelik olmuştur. Abraham Pizam ve Ady Milmon, turizmin ev sahibi toplumlar üzerindeki etkilerini araştıran çalışmaları gözden geçirerek, bu konuda yapılacak çalışmalar için aşağıdaki çerçeveyi belirlemişlerdir;

1. Demografik etkiler,
2. Kültürel etkiler,
3. Normların transformasyonu,
4. Tüketim kalıplarında değişiklikler,
5. Mesleki değişiklikler,
6. Çevre üzerinde etkiler (Özdemir, 1992; 58).

Turizmin etkilerinin belli başlıklar altında toplanması, toplumsal yapıya etkilerini saptamak ve analiz yapabilmek için belirli bir kriterler getirmektedir. Bu yaklaşım turizmin etkilerinin objektif bir biçimde tespit edilerek, değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Turizmin sosyal ve kültürel etkileri, bireysel davranış, aile ilişkileri, toplu yaşam tarzları, ahlaki tutumlar, değer sistemleri, örf ve adetler, geleneksel törenler ve toplum örgütlenmesindeki değişikliklerle ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 1990; 86). Seyahat ve turizm, modern ve postmodern özneyi dönüştürmektedir (Urry, 1999; 206).

Turizmin toplumsal değişime sosyo-ekonomik etkilerini, seçtiği kasabalarda karşılaştırmalı olarak inceleyen Eralp, turist akımının görüldüğü kasabaların, iş dünyasında çeşitlenme, fonksiyonel farklılaşma, iş alanlarının artması gibi toplumsal değişim sürecine girdikleri sonucuna varmıştır (Eralp, 1974; 270).

Turizmin çok taraflı bir problem olduğuna dikkat çeken Kıray, turizm yatırımlarının önemini vurgulamakta ve turist kabul eden yörelerin toplumsal

özelliklerinin önemine dikkat çekmektedir. Kıray, turist kabul eden veya edecek olan yörelerde, sosyal kurumlar ve sosyal değerler sisteminin şehirleşmiş olması, yabancılarla temas etmeye alışmış, onlarla ilişki kurabilen, onların değişik davranışlarını hoş gören, dış dünyaya açılmış bireylere ihtiyaç bulunduğunu belirtmektedir (Kıray, 1999-1; 187). Kıray, turist kabul eden kırsal kasaba ve köylerin hızla değişmelerinin gerektiğini savunmaktadır. Turizm gelirleri açısından öncelikle değişime daha hazır olan yörelere yatırımların aktarılmasını, bu yörelerin teşvik edilmesini gerekli görmektedir. O halde turizm, turist kabul eden bu yörelerin toplumsal yapılarını mutlaka etkileyecektir.

Turizmin, toplumsal yapıya etkilerinin tüm toplumlar için aynı biçimde geçerli olamayacağı, dolayısıyla evrensel nitelik taşımadığı görüşü de ileri sürülmektedir. Turizm gelişmekte olan ülkelerin değerlerini, küresel değerler yönünde değiştireceğinden, turist kabul eden gelişmiş ülkelerin turizmden etkilenmeyeceği düşünülmektedir.

Bununla birlikte Tatlıdil'e göre, bütün toplumlar statik değil, değişmeye açık dinamik özellik taşımaktadırlar. Toplumlar arası ilişkilerde kamuoyunun ön yargıları, değişme süreci içinde ortak değerlerin paylaşımına göre biçimlenmekte, turizm bu bağlamda önemli bir işlev üstlenmektedir. Turizm aktiviteleri yalnız turist kabul eden yöreleri etkilememekte, aynı zamanda ziyaretçiler, gezdikleri, ziyaret ettikleri yöreden etkilenmekte ve kendi ülkelerine döndüklerinde, bu yöreyle ilgili ön yargıların giderilmesinde önemli rol oynayabilmektedirler (Tatlıdil, 1994; 30).

Özdemir'in belirttiği gibi, turizmin toplumsal yapıya etkilerini araştıran çalışmaların şu faktörlerin değişimine önem verdikleri görülmektedir;

1. Aile yapısında değişimler,
2. Değer yönelişlerinde değişimler,
3. İnşa edilmiş çevrede değişimler,
4. Yaşam stilinde değişimler,
5. Kültürel katılım tarzında değişimler,
6. Suç işleme davranışlarında değişimler (Özdemir, 1992; 65).

Turizmin toplumsal yapıya etkileri konusunda, turizmin olumlu etkilerini savunanların yanında olumsuz etkilerini öne çıkaran çalışmalar da görülmektedir.

### 3.3.1. Turizmin Toplumsal Yapıya Olumlu Etkileri;

Turizmin toplumsal yapıya etkilerini inceleyen farklı çalışmalardan, turizmin toplumsal yapıya olumlu etkileri şu şekilde toplanabilir;

- Yeni iş alanları yaratması, döviz girdisini artırmasıyla ekonomiyi canlandırması (Doğan, 1987; 51). Örneğin ulaştırma sektörü, gerek ekonomik, gerekse turizmin itici gücü ve desteğiyle ülkemizde hacim ve yapısal bakımdan gelişme göstermiştir (Gürdal, 1995; 255).
- Kültür zenginliğini, ulusal bilinci artırması, insanların dünyaya bakış açılarında genişleme yaratması, açık toplumların bilgi, beceri, teknoloji transferine imkan sağlaması (Tatlıdil, 1994; 31).
- Geleneksel aile bağlarının çözülmesi ile birlikte, gençlerin ve kadınların iş hayatına katılması ve statülerinin değişmesi (Lanquar, 1991; 76-77).
- Yeni iş alanları, iş kaynakları yaratmasıyla toplumun sınıfsal yapısının değişmesi (Lanquar, 1991; 78).
- Yarattığı çekim merkezi olma özelliği ile göç veren konumda göç alan konuma geçmesi. Böylece nüfus dağılımının dengelenmesine yol açması (Sezgin, 1995; 37).
- Yöresel geleneklerin, folklorun, yerel kültürlerin canlanması, kaybolma tehlikesinin ortadan kalkması (Sezgin, 1995; 37). Tarihi binaların, eski eserlerin korunması.
- Eğitim seviyesini yükseltmesi.
- Sağlık alanında yatırımların artırılması, koşulların iyileşmesi.
- Yol, su, elektrik, telefon gibi alt yapı hizmetlerinin sağlanması, iyileştirilmesi.
- Ailenin büyüklüğü, sahip olunan çocuk sayısı, aile içi ilişkilerde ve etkileşimde, statü ve rol dağılımında kentsel değerlerin benimsenmesi (Tatlıdil, 1994; 36).
- Çevreye duyarlılığın gelişmesi.
- Siyasal katılım düzeyinin yükselmesi.

- Turizm bir ülkede ulusal bilinci arttırmakta ve yerli halkın sahip olduğu kültür değerleriyle övünmelerine neden olmaktadır (Kozak ve diğ., 1997; 77).

### 3.3.2. Turizmin Toplumsal Yapıya Olumsuz Etkileri;

Yine farklı çalışmalardan, turizmin toplumsal yapıya olumsuz etkilerini şu şekilde derlemek mümkündür;

- Turizm sezonluk yaşanmasından dolayı sezonluk işsizliği de yaratabilmesi (Lanquar, 1991; 78).
- İlişkilerin, davranışların bedelli, çıkara dayanması (Lanquar, 1991; 82).
- Özellikle turistlerle ev sahipleri arasında çok belirgin ırksal farkların olduğu yerlerdeki ırksal gerginlikler.
- Turizm işinde çalışanlar hesabına bir köleye yakışır tutumun gelişmesi.
- Kumar, fahişelik ve diğer aşırılıklar gibi istenmeyen faaliyetlerin başlaması, evlilik yaşının küçülmesi.
- Yerli halkın, turistler tarafından kullanılan lüks ve ithal mallara talep göstermesinin demonstrasyon etkisi.
- Zanaat ve sanatların, turizm ticareti için büyük hacimli hatıra eşya üretimi sağlamak üzere, "küçük boyutlu bir hal alması".
- İşçilerin rollerinin standartlaşması (her ülkede aynı tip olan uluslar arası garson tipi standartlaşması).
- Kültür, ziyaretçi tarafından acayip bir adet veya eğlence olarak görülürse, ev sahibi halkın kültürel övünçlerinin kaybolması.
- Çok fazla turist in mevcudiyeti yüzünden mahalli hayat tarzlarında çok süratli bir değişme.
- Otel ve lokanta işinin karakteristiği olan, kol gücüne dayalı olarak çalışan ve düşük ücret alan aşırıya kaçan sayıda işçiler (Özdemir, 1992; 70).
- Politikaya, dine, ırka ve kültürel değerlere dayalı çözülme ve yabancılaşmaya yani kültürel kirlenmeye yol açması (Tatlıdil, 1994; 31).
- Aşırı betonlaşmaya, çarpık kentleşmeye yol açması.



- Yeşil alanların, yangın, inşaat alanı açma gibi nedenlerle yok edilmesi. Turizmin gelişmesi, hızlı nüfus artışıyla, kentleşmeyi doğurarak, toprak ve diğer ekosistemler üzerinde baskı oluşturmaktadır (UÇEP, 1999; 43).
- Gençlerin para kazanmaya önem vermesi, yüksek öğretim isteklerinin kaybolması.
- Yasal ya da yasa dışı turizm etkinlikleri, çok sayıda insanın oldukça duyarlı mekanlarla, eserlerle ve ekosistemlerle doğrudan ilişkiye geçmesine olanak tanımakta bu da söz konusu değerlerin bozulmasına yol açmaktadır (UÇEP, 1999; 49).

### 3.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN ÖNEMİ

Sürdürülebilir turizm kavramı, turizmin hızlı ve plansız gelişmesiyle birlikte artan çevresel kaygıların sonucu, sürdürülebilir kalkınma politikalarının da uzantısı olarak geliştirilmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma, doğal sermayeyi tüketmeyen, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını elinden almayan, ekonomiyle ekosistem arasındaki dengeyi koruyan, ekolojik açıdan sürdürülebilir özellikle kalkınmayı ifade etmektedir (Yıldırım ve diğ., 2000; 109).

Sürdürülebilir kalkınma, 1987 Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu'nda "bugünün ihtiyaçlarını, gelecekteki kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan karşılamak" şeklinde tanımlanmaktadır (Marshall, 1999; 705-706). Sürdürülebilir kalkınma tanımdan da anlaşıldığı gibi, çevre koruması anlamından ibaret bir kavram olmayıp, belirli bir döneme ulaşmayı hedeflemeyen, dengeli ve uyumlu evrimsel bir süreci ifade etmektedir. Bunun temelindeki ilke de doğal kaynak stoklarının kendini yeniden üretme kapasitesinin üzerinde tüketilmemesidir (Geenhuisen-Nijkamp, 1994; 129).

İktisadi büyüme ve modernleşme, tarihte ulus devletler tarafından doğaya hakim olma anlayışıyla, çevre ve doğal kaynakların tahrip oluşu dikkate alınmadan gerçekleştirilmek istenmiştir (Marshall, 1999; 706). Bu kalkınma anlayışının kaynakları hızla tükettiği, gelecek nesillerin yaşamını yok edeceği düşüncesiyle, çevreyle uyumlu kalkınmanın gerçekleştirilmesinin zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın amaçları arasında mekanların ve ekosistemlerin korunması yer almaktadır (OECD, 1999; 137).

Doğal çevredeki kaynakların temelini koruyan ve geliştiren politikalara dayalı, yeni iktisadi büyüme felsefesinin gerekliliği, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu raporunda ortaya konmuştur (Marshall, 1999; 706).

Tarihsel süreç içinde kentsel turizm olarak gelişen kitle turizmi, arazi kullanımı, doğal çevrenin korunması, yeşil alan, dinlence ve eğlence yerlerinin düzenlenmesi gibi sorunları doğurmuştur. Bu sorunlara çözüm olarak sürdürülebilir turizm kavramı geliştirilmiştir. Sürdürülebilir turizm gelişmesi için üç koşulun birlikte yerine getirilmesi zorunlu sayılmaktadır;

1. Hem kısa hem de uzun dönemde iyileştirilmiş yaşam kalitesine göre yerel halkın gereksinimlerinin karşılanması.
2. Artan sayıda turist talebini karşılamak ve ilk amacın gerçekleştirilmesi için daha fazla turist akımını sağlamak.
3. Belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için doğal çevrenin korunmasını sağlamak (Ceylan, 1996; 114-115).

Bu koşullardan anlaşıldığı gibi sürdürülebilir turizm gelişmesi, turist kabul etmeyip, turizm yatırımlarını durdurmayı hedeflememekte, doğal çevreyi koruyarak, geliştirerek turizm faaliyetlerinin devam ettirilmesidir.

Turizm endüstrisinin uzun dönemli ve güvenli olabilmesi, çevresel değerlerin gelecek nesillere de hizmet edebilmesi için çevrenin korunmasına ve geliştirilmesine, başta turizm işletmecileri ve turizm yatırımcıları olmak üzere her kesimin katkı sağlaması gerekmektedir (Kahraman, 1997; 111). Turizm sektörünün gelişerek sürdürülmesi, ekonomik kalkınmaya etkisinin devam edebilmesi doğal ve kültürel kaynaklarla mümkün olmaktadır (Yıldız, 1996; 47). Bu doğal kaynaklar ve sosyo-kültürel değerler turistik ürünün büyük bir bölümünü oluşturmaktadır (Yavuz, 2000; 332).

Ülkemizin ekonomik büyümesini sağlayan sektörlerden biri olan turizm sektörü, 1980'li yıllardan günümüze gelinceye dek turizm gelirlerini hızla

arttırabilmek amacıyla, kaynak tüketimini, çevre sistemlerini, yöredeki insanın gelecekteki yaşantısını dikkate almadan büyümeyi hedeflemiştir (Öztürk, 1992; 427). Bu yönde gelişen turizm sektörü bir anlamda kendi varoluş koşullarını da tehdit etmiştir. Bu açıdan sürdürülebilir turizm gelişmesi, sektörün sağlıklı bir şekilde devamı için zorunluluk haline gelmiştir.

Turizm sektörünü tehdit eden bu kalkınma anlayışına karşı yeni politikalar belirlenerek, 2872 sayılı çevre yasasında, çevre korunmasına ve çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler, önlemler ve yasaklar belirlenmiştir. Bu yasaya paralel olarak Ulusal Parklar Yasası kabul edilerek, doğal alanların korunması hedeflenmiştir. Bu tedbirlerin yanında, Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol'ün 1988 yılında onaylanmasıyla, Özel Çevre Koruma Bölgeleri oluşturulmuştur. Doğal ve tarihi değerlerin, hassas eko sistemlerin ve nesli tükenmekte olan türlerin bir arada bulunduğu alanlar ÖÇKB kapsamında değerlendirilmektedir. Ülkemizde ÖÇKB için güçlü bir organizasyon ve yasa oluşturularak turizm faaliyetlerinden, imar planlarına kadar hemen her konuda karar alma, bilgi verme ve danışılma işlevini yerine getirebilmesine imkan sağlanmıştır (Ceylan, 1996; 128-130).

Araştırmamızın örneklemini olan Akyaka beldesi de 1989 yılından itibaren Bakanlar Kurulu Kararıyla, Özel Çevre Koruma Bölgesi kapsamına alınmıştır. Daha önceki bölümlerde değinildiği gibi 8. Beş Yıllık Kalkınma Planının da sürdürülebilir turizm gelişimi için gerekli düzenlemelere gidilmesi kararlaştırılmıştır.

Sürdürülebilir turizm gelişmesinde bölge halkının katılımının sağlanması, yörenin kültürel değerlerinin ortaya çıkarılmasında, geliştirilmesinde ve korunmasında önem arz etmektedir. Bu yüzden turizmin geleneksel yaşantı ile bağdaştırılması, yöredeki bilir kişilerin bilgi birikimlerinin uzmanların bilimsel birikimleriyle kaynaştırılmasıyla mümkün olacaktır. Bu şekilde yörenin kültürel değerleri ortaya çıkarılarak zenginleştirilmiş olacaktır (Öztürk, 1992; 429). Ayrıca turizm bölgelerindeki turistik yapılarda betonlaşmadan kaçınılarak, çevreye zarar vermeyen ahşap yapılanmalara gidilmeli hatta teşvik edilmelidir (Yavuz, 2000; 334).

Tarihi ve kültürel çevrenin korunduğu ve yaşatıldığı ortamlar, yurttaşlık bilincinin gelişmesini, toplumsal aydınlanmanın güçlenmesini de sağlarlar. Tarihi ve

kültürel mirasın ve bu mirası kucaklayan doğal çevrenin korunması, çağdaş ülkelerin ve toplumların öncelikli ulusal ve evrensel görevleri arasındadır. Ancak bu çabalar, sadece bir mirasın gelecek kuşaklara aktarılması açısından değil, yurttaşlık bilincinin gelişmesi ve toplumsal aydınlanmanın güçlenmesi açısından da büyük önem taşımaktadır (*Kastamonu Bildirgesi*, 2000). Çağdaş toplumun uyumlu ve bütünleşmiş bir yapı arz etmesi büyük ölçüde kültürel ve sanatsal etkinliklerle bağlantılı olmaktadır. Kültürel ve sanatsal birikimler ve etkinlikler hızla gelişen teknolojinin ve buna bağlı bilgi ağının şekillendirdiği modern dünyada birey ve dolayısıyla toplumların içine düşebilecekleri kimlik bunalımlarının panzehiri olmaktadır (Tuncay, 2000; 220).

Bu yönleriyle turizm, sürdürülebilir kalkınma anlayışının yaygınlaşmasında, toplumsal bilincin yerleşmesinde önemli bir işleve sahiptir. Sürdürülebilir turizm gelişmesi, toplumsal yapının kontrollü değişmesini sağlamasıyla olumlu etkilemesi mümkün olacaktır.

## 2. KISIM

### ARAŞTIRMA ALANI VE ALAN VERİLERİNİN ANALİZİ

#### I. BÖLÜM

##### ARAŞTIRMA ALANI

###### 1.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE HİPOTEZLERİ

Turizm, sanayileşme gibi toplumsal değişimin en önemli araçlarından biri olmaktadır. Turizm, günümüzde ulaştığı aşama ile toplumları ekonomik, sosyal ve kültürel yönden etkileyen en etkili etmenlerden biri konumundadır. Bu çalışmada, turizmin toplumsal yapıya etkileri, toplumsal yapının öğelerindeki değişimler bağlamında tespit edilmeye çalışılacaktır. Turizmin turist kabul eden kırsal bir yörede yarattığı değişimler ortaya konularak irdelenecektir.

###### 1.1.1. Sayıtlar

Turizm, toplumsal yapıda önemli değişimlere yol açmaktadır.

Turizmin meydana getirdiği değişim toplumların yapısına göre farklılık göstermektedir.

Gelir, eğitim, turizm potansiyeli gibi faktörler, turizmin toplumsal etkilerini belirleyebilmektedir.

Toplumsal yaşamın bir ürünü olan konutlar, toplumsal yapının bir yansımasını oluşturur.

Doğal çevrenin, kültürün, korunmasında ve geliştirilmesinde toplumsal yapının önemli bir yönünü oluşturan bireylerin tutumları hayati öneme sahiptir.

###### 1.1.2. Hipotezler

Turizm, turist kabul eden yörelerin gelir yapısını, eğitim seviyesini ve aile büyüklüğünü değiştirmektedir.

Turizm, turistik yörenin nüfusunu arttırmakta ve yapısını değiştirmektedir.

Turizm, konutların yapılarını ve biçimlerini etkilemektedir.

Akyaka'nın mimari yapısı, turistlerin ilgisini çeken özelliğe sahiptir.

Akyaka'ya gelen Batılı turistler, yöreye sadece bir yıl değil, her yıl gelme eğilimindedirler.

Öğrenim düzeyi yükseldikçe çevreye karşı tutumlar değişmektedir.

Yaş arttıkça turizmden alınan payda artmaktadır.

Turist kabul eden yöreler daha çok yabancı turistleri tercih etmektedir.

Turizm, bu yöreler için alışılmış, kabul edilmiş bir olgu haline gelmiştir.

Turizmin Akyaka'ya etkileri diğer turistik yörelere göre farklı gelişme göstermiştir.

## 1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Sanayileşmenin ve kentleşmenin ürünü olarak ortaya çıkan turizm olgusu, toplumsal yapıyı çeşitli yönlerden etkilemektedir. Gelişmekte olan toplumlar için bir nevi modernleşme ögesi olarak görülmektedir. Turizm, hızlı ve etkili değişim aracı olmaktadır. Turizm olayının gerçekleşme sürecinde, ev sahibi toplum ile turist arasında karşılıklı etkileşim oluşmaktadır. Genellikle turizmin ev sahibi toplumlar üzerindeki etkileri araştırmalara konu olmuştur.

Bu çalışmada, turizmin ekonomik, sosyal, kültürel, vb. yönlerden toplumsal yapıya olumlu ya da olumsuz etkileri tespit edilmek istenmiştir. Akdeniz ülkelerinde ve ülkemizde turizm gelirlerini arttırmak için hızla yatırım yapılan dönemlerde turizm, doğal çevreyi, kültürel değerleri olumsuz etkilemiştir. Bu yüzden doğal çevreyle, kültürel değerlerle uyumlu, sürdürülebilir turizm gelişmesi projeleri uygulamaya geçirilmiştir.

Bu çalışmada, yapısal-işlevselci yaklaşımla, turizmin ev sahibi toplum olarak Akyaka Beldesinin toplumsal yapısına etkileri irdelenecektir. Toplumsal yapısını bir ölçüde koruyarak, turizmle farklı bir değişim sürecine girdiği gözlenen Akyaka Beldesinin değişiminde etkili olan faktörler belirlenecektir.

Böylelikle turizm beldesi olarak Akyaka'nın, sürdürülebilir turizm açısından model olup olmayacağı da tartışılacaktır. Akyaka'da gerçekleşen turizme bağlı değişimin bu yönleriyle ortaya çıkarılarak, turizmin toplumsal yapıya etkilerini araştıran çalışmalara katkı sağlayabilmesi amaçlanmaktadır.

### 1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın evrenini Akyaka Beldesi oluşturmaktadır. Akyaka'da oturan ya da belli dönemlerde Akyaka'da yazlığında ikamet eden bireyler araştırma kapsamında değerlendirilmiştir.

Araştırma örnekleminin seçiminde, kaba gözlemlerimizle alanla ilgili bilgilerimiz etkili olmuştur. Akyaka'nın genel nüfusu dikkate alınarak tesadüfi örneklem metoduyla seçilen 177 kişiye anket uygulanmıştır. Anket uygulamasına katılan kişiler, araştırmanın evrenin yaklaşık % 10'unu oluşturmaktadır. Akyaka Beldesinin ileri gelenleriyle ve anket uygulaması sırasında yapılan mülakatlar değerlendirilmiştir.

### 1.4. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS paket programından yararlanılarak frekans dağılım analizi ile kıkare testinden faydalanılmıştır. Yapılan kıkare testlerinde,  $p<0,05$ ,  $p<0,01$  ve  $p<0,001$  değerleri ölçü alınmıştır.

### 1.5. MUĞLA İLİ

Muğla, yurdumuzun Güneybatı köşesinde, Antalya, Denizli, Aydın ve Burdur il sınırlarıyla çevrili, Ege ve Akdeniz'de kıyısı bulunan bir ilimizdir. Milas Akbük Koyu'ndan Eşen Çayı ağzındaki Antalya sınırına kadar uzanan, Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinde sahip olan Muğla ilinin kıyı şeridi uzunluğu toplam 1124 km.dir (deniz kıyısı: 840km, göl kıyısı: 52,6km, adalar kıyısı 231,4km).

İklim şartlarının elverişliliği, doğal güzellikleri ve özellikleri, yılın on iki ayında turizm yapma imkanının bulunması nedeniyle, 1970'li yıllarda başlayan turizm hareketi, 1980'den sonra hız kazanarak, günümüzde yılda bir milyonu aşan turist ağırlama kapasitesiyle ülkemizin turizm gelirlerinde önemli bir aşamaya ulaşmıştır.

Yüzölçümünün % 67'sini kaplayan ormanları, tarihi kalıntıları, iklimi ve Türk kültürünün belirgin özelliklerini koruyan örf ve gelenekleriyle, Muğla ili eşsiz bir turizm potansiyeline sahiptir. Bodrum ilçesi kıyılarından başlayarak, Antalya sınırında sona eren "Mavi Yolculuk" güzergahında, yılda ortalama on bini aşkın yerli ve yabancı yat yolculuk yapmaktadır. Bu potansiyele paralel olarak, yat yapımı, yat çekek, yat yanaşma yerleri ve marinalar başlı başına sektör haline gelmiştir.

Gelişen yat turizmi yanında, turizm çeşitliliği yaratabilmek için, Dalaman Çayında rafting, Fethiye ilçesi Baba Dağında, Milas Ören’de paralayding, Marmaris’te frekking jeep seferi, bütün kıyılarda su sporları, Köyceğiz Ağla Yaylasında yayla turizmi, yapılmaktadır.

Turizm potansiyelinin yoğunluğunu karşılamak üzere uluslararası düzeyde iki havaalanı (Dalaman, Milas-Bodrum) hizmet vermektedir.

Turizm faaliyetlerinin planlı bir şekilde gelişebilmesi için ilin bazı bölgeleri Bakanlar Kurulunca, “Turizm Merkezi”, “Turizm Alanı”, Özel Çevre Koruma Bölgesi”, Anıtlar kurulunca da “Tarihi ve Doğal Sit Alanları” ilan edilmiştir. İlin bir çok plaj ve marinası iyi korunabildiği için Avrupa Çevre Eğitim Vakfı tarafından “Mavi Bayrak” la ödüllendirilmektedir.

Ülkemizin döviz gelirlerinin yaklaşık %25 ‘lik bölümünü sağlayan Muğla ili, yatırım aşamasındaki tesislerinin de işletmeye açılmasıyla, bu gelirlerini iki katına çıkarmayı hedeflemektedir.

1960’lardan sonra Muğla’da gelişmeye başlayan turizm olgusu yörenin kültür değişmesinin önemli etkenlerindendir. Geleneksel yapının büyük ölçüde değişime uğradığı Muğla’da, töresel değerler de çağdaş etkilerle yeniden biçimlenmektedir. Evlenme geleneklerinde kimi törensel özelliklerin korunması yanında eş seçimi, evlilik öncesi ilişkiler açısından büyük bir serbestlik görülmektedir. Çekirdek aile, az çocukluluk ilin genel özellikleri arasındadır. Kırsal kesimlerde daha güçlü bir nitelik taşıyan inançlar da, çağdaş öğelerin etkisiyle belli bir esneklik kazanmıştır.

Muğla, Menteşe egemenliği ve Osmanlı Dönemlerine ait dini yapıları, kalesi, özellikle son devir Osmanlı Sivil Mimarlık eserlerinin en güzel örnekleri sayılabilecek evleri ile tipik bir Anadolu Şehridir. Milas’ta, Ula’da 19.yy’dan Türk Evlerine rastlanmaktadır (*Kuşadası, Muğla ve Antalya*, 1983; 24).

Muğla, doğası, ören yerleri yanında, özgün yerleşmeleri ve evleriyle de ilgi çekmektedir. Yöredeki çoğu yerleşmelerde geleneksel kent dokusu korunabilmiştir. Kıyı boyunca Bodrum, Marmaris, Datça ve Fethiye evleriyle, iç kesimdeki Muğla, Milas, Ula ve yatağan evleri oldukça değişik özellikler göstermektedir. Güneşe karşı korunaklı, taş duvarları, ak badanalı, ahşabın çokça kullanıldığı, avlulu, açık sofalı, ilginç bacalı, çoğu düz damlı yapılar, yöre mimarisinin ortak özelliklerini



yansıtmaktadır. Yörede, doğa, iklim, insan ve mekan ilişkisinin sonucu olarak doğan bu yapılar “Muğla Evi” olarak adlandırılmıştır (*Yurt Ansiklopedisi*, 1983; 5940).

Muğla’ya gelen yabancı turist sayısı;

YILLAR				% DEĞİŞİM ORANI				
1997	1998	1999	2000	1998/97	1999/98	2000/99	2000/98	2000/97
1.235.463	1.546.680	982.330	1.350.974	25,2	-36,5	37,5	-12,7	9,3

**Tablo 13** Kaynak; Türsab İstatistikleri.

Aynı yılları dikkate aldığımızda, Türkiye’ye gelen turistin %13’ü Muğla’ya gelmektedir. Değişim oranları da göstermektedir ki, gelen turist sayısı önümüzdeki yıllarda artarak devam edecektir.

Gelen turist sayısına paralel olarak, turizm gelirlerinin %10’u Muğla’dan sağlanmaktadır.

1999 yılı Aralık ayı sonu itibariyle Muğla ili gümrük kapılarından giriş yapan turistlerin tabiiyetleri;

<b>TABİYET</b>	<b>MUĞLA</b>
İngiltere	600,286
Almanya	182,290
Hollanda	58,795
İsrail	56,078
Avusturya	32,871
Fransa	21,663
B.D.T.	13,008
A.B.D	11,541
Yunanistan	5,442
İtalya	5,395
Japonya	547
Diğer	190,820
<b>TOPLAM</b>	<b>1,178,736</b>

**Tablo 14** Kaynak; İl Turizm Müdürlüğü.

Tabloya göre Muğla'yı sırasıyla, İngiliz, Alman ve Hollandalı turistler tercih etmektedir.

<b>Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesisleri</b>	
Tesis Sayısı	328
Yatak Sayısı	49793
<b>Yatırım Belgeli Olup İnş. Dev. Eden ve Açık Tesisler</b>	
Tesis Sayısı	405
Yatak Sayısı	68877
<b>Belediye Denetimli Konaklama Tesisleri</b>	
Tesis Sayısı	1585
Yatak Sayısı	59175
<b>Bakanlık Belgeli Yat İşletmeleri</b>	
Yat İşletmesi	73
Yat Sayısı	1356
Yatak Sayısı	13878
<b>Bakanlık Belgeli Seyahat Acentaları</b>	
AG	129
A	228
B	10
C	13

**Tablo 15** Kaynak; İl Turizm Müdürlüğü.

Muğla tabloda gösterilen tesis ve yatak sayılarıyla turizme hizmet vermektedir. İnşaatı devam eden tesislerde devreye girdiğinde bugünkü kapasitesini iki misli arttırmış olacaktır.

### 1.6. ULA İLÇESİ;

İl merkezine 14 km. uzaklıkta, Muğla'nın en yakın ilçesinin yüzölçümü 407 km<sup>2</sup> dir. Muğla-Fethiye, Marmaris yolu Ula ilçesinin 3 km batısından geçmektedir. Denizden yüksekliği 605 m. olan ilçenin, kuzeyinde ve batısında Muğla-Merkez, doğusunda Köyceğiz, Güneyinde ise Marmaris yer almaktadır. Akdeniz ikliminin etkisi altında olan ilçenin % 65'i ormanlarla kaplıdır.

M.Ö. 6. yüzyılda kurulduğu tahmin edilen ilçenin, Karya bölgesinde yer aldığı kabul edilmektedir. Atina'daki kazılarda çıkarılan kitabelerde Karya'lılara ait şehirler arasında "Ola" ismi geçmektedir. Evliya çelebi ise eserinde Mentеше Beylerinden Ulama Bey tarafından fethedildiği için Ola adının Ula olarak değiştirildiğini kaydetmektedir. Bu eserde Ula'nın XVII. yüzyılda bağlık, bahçelik içinde olduğu, yetiştirilen üzümlerin Mısır'a ihraç edildiği anlatılmaktadır.

Küçük bir kasaba görünümü sergileyen ilçenin, 1997 yılı nüfus sayımlarında, ilçe merkezi nüfusu 5,121 köyleriyle beraber toplam nüfusu 21,035'tir. Ula, 1895'te belediye, 1954 yılında da ilçe yapılmıştır. İlçe genelinde konutlar tek katlı olup, ahşap ve bahçelidir. Ula, ahşap ve taş karışımı özgün evleriyle ün yapmıştır. "Muğla evi"nin benzerleri olan bu evler, daha ince ve gelişmiş işçilikle inşa edilmişlerdir (*Yurt Ansiklopedisi*, 1983; 5941). Bu evlerin 19 tanesi Eski Eserler ve Anıtlar Kurulunca koruma altına alınmıştır.

İlçenin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İl merkezine yakın olması, ulaşım sorununun bulunmaması, il merkezindeki sosyal imkanlardan yararlanmalarını sağlamaktadır. İlçenin eğitim öğretim seviyesi oldukça yüksektir.

### 1.7. AKYAKA BELDESİ

Akyaka, Gökova (Kerme) körfezinin kuzey doğusunda, Muğla'ya 28 Km, Marmaris'e 32 Km uzaklıkta, Ula ilçesine bağlı bir belde merkezidir. Muğla ilinin en yakın limanının çevresinde basit evlerden oluşan Kozlukuyu (Gökova) köyüne bir bağlı bir mahalle iken, 1971 yılında muhtarlık ve 1992 yılında da Belediye teşkilatı kurularak belde merkezi olmuştur. 1970li yıllardan başlayarak hızla gelişen bir turizm merkezi haline dönüşmüştür. 1989 yılında Türkiye'de ilan edilen ilk "Çevre Koruma Bölgesi" içine dahil edilmiştir.

Akyaka beldesinin nüfusu kışın 1500 dolaylarında olmakla birlikte, yaz aylarında 3-4 bine ulaşmaktadır.

Akyaka ormanlarla kaplı dağları, temiz azmakları, denizi, Orman Kampı, bol suyu, tarihi, mimari özellikleri olan ahşap evleri ile aranan bir turizm merkezidir.

### 1.7.1. Tarihçesi

Akyaka'da 2600 yıldan beri yerleşim olduğu, yörede İdima isimli kent kurulduğu bilinmektedir. Kentin Nekropol alanı (Kaya Mezarları) ve Akropolis'i Gökova köyünün sırtlarındadır. Akropolis(Kale) 1937 yılında Fransız araştırmacı Louis Robert tarafından ortaya çıkarılmıştır. Akropolis'in kuzey-batısının üstünden Muğla-Marmaris kara yolu geçmektedir.

Hellenistik dönemde, Roma ve Bizans dönemlerinde limanı ile önemi koruyan İdima, 13. yüzyıl sonlarında Türk yönetimine girmiştir. Cova çukuru, Gökabad ve Gökova olarak anılan bölge Menteşe Beyliğinin hakimiyetine geçer. 1420 yılında Osmanlı İmparatorluğuna katılan Gökova, Cumhuriyet döneminde bucak olmuşsa da, 1954 yılında Muğla iline bağlı Ula'nın ilçe merkezi olmasıyla bu ilçeye bağlı köy olmuştur (Bildirici, 2001).

Yörenin bataklık olan bölgesi 1940-1950 yılları arasında kurutulmuş, 1970'li yıllarda Muğla-Marmaris kara yolunun açılmasıyla birlikte turizm faaliyetleri başlamıştır.

### 1.7.2. Nüfusu

YILLAR	NÜFUS	ARTIŞ %
1950	150	-
1970	400	2,7
1975	537	1,3
1980	807	1,5
1985	891	1,1
1990	2279	2,6
1997	1520	0,7
2000	2176*	1,4

**Tablo 16** Kaynak; DİE nüfus istatistikleri.

\*Kesin olmayan sonuçlara göre.

Tabloda görüldüğü gibi Akyaka'nın nüfusu turizmin gelişmesiyle birlikte artış göstermiştir. Nüfus artışına paralel olarak 1992'de belde yapılmıştır. Akyaka'ya Muğla, Denizli ve büyük şehirlerden yerleşenlerin yanında, yabancı turistlerden (İngiliz, Alman, Hollandalı ve Avusturyalı) de yerleşenlere rastlanmaktadır. Yerli nüfus önemli bir yoğunluğa sahiptir.

### 1.7.3. Sosyo-Kültürel Yapı

Turizm gelişmeden önce tarım gelirleri önemli geçim kaynağını oluştururken, günümüzde önemini kaybetmiştir. Başlıca geçim kaynağını turizm faaliyetlerinin oluşturduğu Akyaka'da, balıkçılık ve arıcılık diğer geçim kaynaklarıdır.

1960 yılında açılan ilkokul ile eğitim faaliyetlerinin başladığı köyde bugün 20 öğretmenle, 281 öğrencinin eğitim gördüğü ilköğretim okulu eğitim-öğretim hizmetini yürütmektedir. Beldede okuma-yazma oranı yüksektir.

PTT şubesi, Orman Bölge Şefliği, sağlık ocağı, muhtarlık ve belediye, beldede hizmet vermekte olan kamu kuruluşlarıdır. Belde de iki kalkınma kooperatifi, iki dernek faaliyet göstermektedir. Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneği, çevre bilincinin gelişmesi, doğal çevrenin korunması için çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşudur. 7 üyeden oluşan yönetim kurulunun başkanı ile beraber iki üyesi yabancı uyrukludur.

Genellikle yörede 1 veya 2 çocuk sayısı ile çekirdek aile yapısının hakimiyeti görülmektedir.

1983'te Ağa han mimarlık ödülü kazanan Nail Çakırhan Evi İzmir II nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 19.01.2000 tarih ve 601 sayılı kararıyla, korunması gerekli kültür varlığı niteliğinde sivil mimarlık örneği olarak tescil edilmiştir. Bu ev 1998 yılında Nail Çakırhan tarafından, Nail Çakırhan-Halet Çambel Kültür ve Sanat Evi'ne dönüştürülmüştür.

Akyaka'da iki katlı, ahşap ağırlıklı, beyaz badanalı, geleneksel Muğla-Ula evlerinin yeniden inşa edildiği konutlar yaygındır. Belediyenin kayıtlarına göre, 1466 konutun 1100'ü ikinci konut yazlıktır. Bu evlerin yaygınlaşmasında Nail Çakırhan'ın ödül kazanması etkili olmuştur. Konutların dış cephelerinin yörenin mimari yapısına uygun olarak inşa edilmesi yürürlükte bulunan imar planıyla zorunlu hale getirilmiştir.

1986 yılında Ula Belediyesinin mücavir alanında yer almakta iken İller Bankasının desteğiyle Bayındırlık Müdürlüğü tarafından imar planı uygulamasına gidilmiştir. 1988 yılında Özel Çevre Koruma kapsamına alınan beldenin imar planı 1990 yılında 383 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanmıştır. Aynı plan 11.06.1997 tarih 6820 sayılı İzmir II. Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı, 16.10.1997 tarihli Özel Çevre Koruma Kurulu kararıyla onaylanmıştır. Bu planda yapılan revizyon çalışması, 29.03.2000 tarih 9262 sayılı İzmir II. Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararıyla onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

31.12.2000 tarihleriyle Ula ilçesine bağlı Akyaka Beldesinde, Turizm Bakanlığından işletme belgeli 3 tesiste 198, Belediye belgeli 24 tesiste 525 yatak olmak üzere toplam 27 konaklama tesisinde 723 yatak kapasitesi mevcuttur. Ayrıca yapımı halen devam eden 2 yatırım belgeli tesisteki 166 yatak sayısı ile Ula'nın yatak kapasitesi 889'a çıkacaktır.

## II. BÖLÜM

### ALAN VERİLERİNİN ANALİZİ

#### 2.1. NÜFUS YAPISI;

CİNSİYET	FREKANS	YÜZDE
Kadın	51	28,8
Erkek	126	71,2
<b>TOPLAM</b>	177	100

**Tablo 17**

Ankete katılan 177 kişinin % 71.2'si erkek, % 28.8'i kadındır.

YAŞ	FREKANS	YÜZDE
18 ve altı	10	5,6
19-26	42	23,7
27-34	30	16,9
35-42	33	18,6
43-50	23	13,0
51-58	21	11,9
59 ve üstü	18	10,2
<b>TOPLAM</b>	177	100

**Tablo 18**

Ankete katılanların yaş dağılımında, orta yaş ve üzeri yaş grubunun çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Bu durum Akyaka'da yaşayanların yaş dağılımına uygundur.



DOĞUM YERİ	FREKANS	YÜZDE
Köy ve çevresi	56	31,6
Muğla ili	40	22,6
Diğer şehirler	76	42,9
Yurt dışı	5	2,8
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

Tablo 19

SÜREKLİ İKAMET YERİ	FREKANS	YÜZDE
Köy ve çevresi	98	55,4
Muğla ili	46	26,0
Diğer şehirler	28	15,8
Yurt dışı	5	2,8
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

Tablo 20

Ankete katılanların doğum yerleri göz önüne alındığında, Muğla dışından özellikle de büyük şehir doğumlu olanlar % 42.9'luk oranla en yüksek orana sahiptir. % 31.6'lık oranla köy ve çevresinde doğanları, % 22.6 ile Muğla ili doğumlular takip etmektedir. Turizm beldesi olarak Akyaka nüfusunda yerli halkın ağırlığının devam ettiği gözlenmektedir.

Yazlık ağırlıklı turizm beldesi olan Akyaka'nın sürekli ikamet yeri olarak da tercih edildiği, % 55.4 oranla sürekli ikamet yeri olarak belde de oturanların oranının yüksekliğinden anlaşılmaktadır. Muğla il merkezine yakın olması, Muğla-Marmaris ana yoluna az bir mesafede oluşu, ulaşım imkanlarının büyük ölçüde iyileşmesi, bu tercihte etkili olmaktadır.

**Ne zamandan beri Akyaka'da yaşıyorsunuz?**

	FREKANS	YÜZDE
5 yıldan az	32	18,1
5-10 yıl	44	24,9
11-16 yıl	28	15,8
17-22 yıl	18	10,2
23 yıl ve üstü	55	31,1
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 21**

23 yıl ve daha fazla süredir Akyaka'da yaşayanların yerli halkı oluşturduğu, turizm vesilesiyle Akyaka'ya yerleşimin %57 ile on yıldır yoğunluk kazandığı görülmektedir.

ÖĞRENİM	FREKANS	YÜZDE
Okur-yazar değil	2	1,1
İlkokul	53	29,9
Ortaokul	15	8,5
Lise	52	29,4
Üniversite ve üstü	55	31,1
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 22**

Öğrenim durumlarında yüksek eğitimin oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Yüksek öğrenimi, ilkokul, küçük bir farkla da ortaöğretim mezunları takip etmektedir. Turizmden önce kırsal nüfusa sahip olan Akyaka Beldesinin turizmle beraber okur-yazar oranıyla birlikte öğrenim seviyesinin de yükseldiği gözlenmektedir.

DOĞUM YERİ	ÖĞRENİM DURUMU					TOPLAM
	O.Y. Değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üni.ve Üstü	
Köy ve çev.	1 %1,8	29 %51,8	6 %10,7	16 %28,6	4 %7,1	56 %100
Muğla ili		9 %22,5	5 %12,5	12 %30	14 %35	40 %100
Diğer şehir	1 %1,3	15 %19,7	4 %5,3	23 %30,3	33 %43,4	76 %100
Yurt dışı				1 %20	4 %80	5 %100
<b>TOPLAM</b>	2 %1,1	53 %29,9	15 %8,5	52 %29,4	55 %31,1	177 %100

**Tablo 23**  $\chi^2=35,281$  **df=12** **Sig=0,000** **P<0,001**

Tabloda da görüldüğü gibi doğum yerleri dikkate alındığında, yüksek öğrenim mezunlarında ağırlığın Akyaka dışından gelenlerde olduğu görülmektedir.

## 2.2. GELİR VE MESLEK YAPISI

TARIMSAL GELİR	FREKANS	YÜZDE
Evet	26	14,7
Hayır	151	85,3
<b>TOPLAM</b>	177	100

**Tablo 24**

Turizm yörenin temel geçim kaynağını değiştirmiştir. Yörede Muğla'nın en önemli ovalarından Gökova ovasının olması sonucu değiştirmemiştir.

MESLEK	FREKANS	YÜZDE
Esnaf	48	27,1
Memur	17	9,6
İşçi	18	10,2
Çiftçi	4	2,3
Turizmci	35	19,8
Emekli	25	14,1
İşsiz	20	11,3
Ev hanımı	10	5,6
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

Tablo 25

Tabloda görüldüğü gibi, meslek dağılımı turizme bağlı olarak değişmiştir. Esnaflık ve turizmciilik önemli ağırlığa sahip olurken, çiftçilik ağırlığını kaybetmiştir.

AYLIK GELİR	FREKANS	YÜZDE
Geliri olmayan	11	6,2
150 milyon ve altı	40	22,6
151-300 milyon	71	40,1
301-500 milyon	29	16,4
501-750 milyon	9	5,1
750 milyon ve üstü	17	9,6
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

Tablo 26

Mesleklere bağlı olarak gelir dağılımı da farklılaşmıştır. Yüksek gelir grubu en yüksek orana sahip olmasa da belli bir ağırlığa sahiptir.

MESLEK	AYLIK GELİR (MİLYON TL)						TOPLAM
	Yok	150-altı	151-300	301-500	501-750	750-üstü	
Esnaf		14 %29,2	16 %33,3	8 %16,7	4 %8,3	6 %12,5	48 %100
Memur		1 %5,9	10 %58,8	5 %29,4	1 %5,9		17 %100
İşçi		8 %44,4	7 %38,9	1 %5,6	1 %5,6	1 %5,6	18 %100
Çiftçi		2 %50	2 %50				4 %100
Turizmci		7 %20	13 %37,1	7 %20	1 %2,9	7 %20	35 %100
Emekli		1 %4	15 %60	5 %20	1 %40	3 %12	25 %100
İşsiz	8 %40	6 %30	4 %20	1 %5	1 %5		20 %100
Ev hanımı	3 %30	1 %10	4 %40	2 %20			10 %100
TOPLAM	11 %6,2	40 %22,6	71 %40,1	29 %16,4	9 %5,1	17 %9,6	177 %100

**Tablo 27**  $\chi^2=92,633$   $df=35$   $Sig=0,000$   $P<0,001$

Ortalama gelir seviyesi fazla yüksek olmamakla beraber, turizmci ve esnaf kesiminin aylık gelir miktarlarının yüksek olduğu gözlenmektedir.

### Turizmin gelişmesi ile birlikte gelirlerinizde artış oldu mu?

	FREKANS	YÜZDE
Evet	104	58,8
Hayır	73	41,2
<b>TOPLAM</b>	177	100

**Tablo 28**

Ankete katılanlar, turizme bağlı olarak gelirlerinde artış olduğunu beyan etmektedirler. Yöre de öncelikle arsa sahibi olanların gelirlerini arttırdıkları, arsa satın alanlarında uzun vadede kazançlı çıktıkları ifade edilmektedir.

### 2.3. AİLE YAPISI

MEDENİ DURUM	FREKANS	YÜZDE
Evli	121	68,4
Bekar	49	27,7
Dul	7	4,0
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 29**

#### Aynı evde oturan kişi sayısı

	FREKANS	YÜZDE
Bir kişi	11	6,2
İki kişi	36	20,3
Üç ve dört	104	58,8
Beş ve daha fazla	26	14,7
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 30**

Ankete katılanların büyük çoğunluğu evlidir. Aile biçimi olarak, çekirdek aile tercih edilmektedir.

### 2.4. YAŞADIĞI YER İLE İLGİLİ TUTUMLAR

Akyaka'nın Turizm beldesi olarak farklılıkları olduğuna inanıyor musunuz?

	FREKANS	YÜZDE
Evet	168	94,9
Hayır	9	5,1
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 31**

**Akyaka'nın farklılıkları nelerdir?**

	<b>FREKANS</b>	<b>YÜZDE</b>
Doğal güzelliği ve temizliği	121	68,4
Konumu ve ucuzluğu	15	8,5
Sakin ve huzurlu bir yer oluşu	99	55,9
Yerli turizme hizmet etmesi	19	10,7
Geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi	64	36,2
Diğer	3	1,7
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 32**

**Yerleşme ya da yazlık sahibi olmak için Akyaka'yı tercih sebebiniz nedir?**

	<b>FREKANS</b>	<b>YÜZDE</b>
Doğal güzelliği ve temizliği	85	48,0
Konumu ve ucuzluğu	17	9,6
Sakin ve huzurlu bir yer oluşu	95	53,7
Yerli turizme hizmet etmesi	13	7,3
Geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi	38	21,5
Diğer	32	18,1
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 33**

**Sizce, yerleşme ya da turizm amacıyla Akyaka niçin tercih edilir?**

	<b>FREKANS</b>	<b>YÜZDE</b>
Doğal güzelliği ve temizliği	119	67,2
Konumu ve ucuzluğu	21	11,9
Sakin ve huzurlu bir yer oluşu	118	66,7
Yerli turizme hizmet etmesi	13	7,3
Geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi	45	25,4
Diğer	1	0,6
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 34**

Çok seçenekli olarak sorulan bu sorularda, ankete katılanların büyük bir çoğunluğu, Akyaka'nın diğer turizm yörelerinden farklılıkları olduğuna inanmaktadır. Anket sırasında yapılan mülakatlarda da Akyaka'nın doğal yapısını ve güzelliklerini koruyabildiğini, yörenin mimarisini yansıtan evleriyle, otantik görünüm kazandığını, sakin ve huzurlu bir yer olduğunu beyan etmektedirler. Akyaka'nın farklılıklarını sorduğumuz soruya verdikleri yanıtta da; % 68.4'le doğal güzellik ve temizlik öne çıkmaktadır. Bu seçeneği, % 55.9'la sakin ve huzurlu bir yer olması ile % 36.2'lik oranla geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi seçenekleri, takip etmektedir.

Yerleşme veya benzer nedenlerle Akyaka'nın tercih edilmesinde; % 53.7'lik oranla sakin ve huzurlu bir yer olması öne çıkmaktadır. Daha sonra, % 48lik oranla doğal güzellik ve temizlik, % 21.5 ile geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi gelmektedir.

Akyaka'nın tercih edilmesinde yine doğal güzellik ve temizlik ile sakin ve huzurlu bir oluşu öne çıkmaktadır. Bu sıralamayı geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi takip etmektedir.

Bu sorulardan da anlaşıldığı gibi Akyaka, başta doğal güzellikleri ve temizliği olmak üzere sakinliği, geleneksel evlerin otantik bir hava vermesi gibi özelliklerinden tercih edilmektedir.



## 2.5. KONUT BİÇİMLERİNİN YÖRENİN TURİZMİNE KATKISI

Evinizin biçimi;

	FREKANS	YÜZDE
Köy evi	30	16,9
Normal daire	57	32,2
Geleneksel mimari tarzında	90	50,8
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 35**

Akyaka'da geleneksel mimari tarzında ev inşası neden yaygınlaşmıştır?

	FREKANS	YÜZDE
Kullanışlı olmasından	13	7,3
Yasal gerekliliklerden	34	19,2
Yörenin kültürüne katkı sağlamak	65	36,7
Nail Çakırhan'ın ödül alması	69	39,0
Genel eğilime uyma isteğinden	41	23,2
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 36**

Geleneksel mimari tarzda yapılan bu evlerin yörenin kültürünü yansıttığına inanıyor musunuz?

	FREKANS	YÜZDE
Evet	155	87,6
Hayır	22	12,4
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 37**

**Bu evlerin Akyaka turizmine katkı sağladığına inanıyor musunuz?**

	<b>FREKANS</b>	<b>YÜZDE</b>
Evet	158	89,3
Hayır	19	10,7
<b>TOPLAM</b>	177	100

**Tablo 38**

Evlerin biçimine verilen yanıtlardan da anlaşıldığı gibi, Akyaka'da yörenin kültürünü yansıttığı kabul edilen geleneksel mimari tarzında evler daha çok tercih edilmektedir. Turizmin gelişmesiyle birlikte daha çok bu evlerin inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu konut biçiminin yörenin kültürünü yansıtmakla birlikte, turizme de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla yörede yazlık, pansiyon, otel vb. amaçlarla inşa edilen binalarda geleneksel mimari tarz tercih edilmektedir. Bu mimari tarzın benimsenmesinde ilk olarak mimarlık eğitime sahip olmamakla birlikte Ula doğumlu Nail Çakırhan'ın kendi doğup büyüdüğü evi inşa etmesi, bu evin uluslar arası Ağahan mimarlık ödülü kazanması etkili olmuştur. Anket sorusuna verilen cevaplarda da bu faktör öne çıkmaktadır. Daha sonra yapılan inşaatlarda da yörenin kültürüne katkı sağlama ve genel eğilime ayak uydurma isteği etkili olmuştur. Bu tür düşüncelerin yanında, bu evlerin biçimi ile ilgili olarak yasal düzenlemeler getirilmesi bu anlayışı kurumsallaştırmıştır.

## 2.6. ÇEVREYE KARŞI TUTUMLAR

Akyaka'nın çevre sorunları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?

	FREKANS	YÜZDE
Hiç bilgim yok	17	9,6
Yeterli değil	56	31,6
Fikrim yok	4	2,3
Az bilgim var	36	20,3
Yeterli bilgim var	64	36,2
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 39**

Akyaka'nın geleceğini sizce neler tehdit ediyor?

	FREKANS	YÜZDE
Konutların çoğalması	40	22,6
Orman yangınları	80	45,2
Alt yapı yetersizlikleri	64	36,2
Termik santralin etkisi	74	41,8
Çevreye karşı duyarsızlık	51	28,8
Diğer	16	9,0
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 40**

**Akyaka'nın değişmesi, konutların artması sizi rahatsız ediyor mu?**

	FREKANS	YÜZDE
Oldukça rahatsızım	44	24,9
Rahatsızım	41	23,2
Fikrim yok	11	6,2
Rahatsız etmiyor	46	26,0
Rahatsız etmez	35	19,8
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 41**

Akyaka'nın çevre sorunları hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenler çoğunluğu oluşturmakla birlikte yeterli bilgi sahibi olmadığını düşünenlerin oranı da yüksektir. % 9.6'lık bir kesimde hiç bilgilerinin olmadığını beyan etmişlerdir.

Akyaka'nın geleceği ile ilgili en büyük çevre sorunu olarak, % 45.2'lik bir oranla orman yangınları, % 41.8'lik bir oranla da termik santralin etkisi gösterilmektedir. Bu kaygıları, % 36.6 oranında altyapı yetersizlikleri % 28.8 oranında çevreye karşı duyarsızlık, % 22.6 oranında da konutların çoğalması izlemektedir.

Konutların artmasından % 24.9'luk bir kesim oldukça rahatsızdır. Bu orana rahatsız olduğunu beyan eden % 23.2'lik kesimi eklediğimizde, konutların çoğalmasından rahatsız olanlar çoğunluğu oluşturmaktadır.

**Sivil toplum kuruluşunun (Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneğinin) çalışmalarını hakkında bilginiz var mı?**

	FREKANS	YÜZDE
Hiç bilğim yok	55	31,1
Yeterli değil	37	20,9
Fikrim yok	14	7,9
Az bilğim var	37	20,9
Yeterli bilğim var	34	19,2
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 42**

Akyaka'nın korunması, güzelleşmesi için çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşu Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneği'nin çalışmalarının yeterli olmadığı verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Akyaka küçük bir turizm beldesi olarak düşünüldüğünde böyle bir çalışmadan %31.1'lik bir kesimin hiç bilgilerinin olmadığını ifade etmeleri ilgi çekicidir.

**Akyaka'nın korunup, güzelleşmesi için maddi bedel istense, nasıl karşılırsınız?**

	FREKANS	YÜZDE
Öderim	54	30,5
Ödemek isterim	82	46,3
Fikrim yok	20	11,3
Ödemek istemem	13	7,3
Ödemem	8	4,5
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 43**

Çevreye karşı duyarlılıkları hakkında fikir vermesi amaçlanarak sorulan bu soruya verilen yanıtlarda, bedel ödemeyi kabul edenlerin oranı % 76.8'dir. Bu oran yörede çevreye karşı duyarlı önemli bir kesimin varlığını göstermektedir. Sivil toplum kuruluşunun çalışmalarını, çevreye karşı belirli bir bilince sahip olduğunu düşündüğümüz bu yörede yaygınlaştırması mümkün görünmektedir. Önceki soruya verilen yanıtlardan çalışmaların yöre halkına mal edilemediği anlaşılmaktadır. Özellikle dernek başkanının yerel halktan veya yöreden olmaması tepki çekmektedir.

#### Yerel yönetimin çalışmalarını nasıl değerlendirirsiniz?

	FREKANS	YÜZDE
Hiç memnun değilim	36	20,3
Memnun değilim	33	18,6
Fikrim yok	27	15,3
Memnunum	65	36,7
Çok memnunum	16	9,0
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 44**

Genel olarak yerel yönetimin çalışmaları, ankete katılanların % 45.7'si tarafından olumlu karşılanmakla birlikte, fikir beyan etmeyenlerinde olumsuz düşüncelere sahip olan kesime dahil edersek, memnun olmayanlar çoğunluktadır. % 20.3 oranında hiç memnun olmadığını beyan eden bir kesimin var olması, yerel hizmet yürüten küçük bir belde teşkilatı için yüksek bir orandır.

## 2.7. AKYAKA'DA TURİZMİN GELECEĞİ

**Turizm ekonomik açıdan Akyaka'yı ve Türkiye'yi kalkındırabilir mi?**

	FREKANS	YÜZDE
Kesinlikle kalkındırır	59	33,3
Kalkındırır	87	49,2
Fikrim yok	10	5,6
Kalkındırmaz	18	10,2
Kalkındırmaktan çok zarar veriyor	3	1,7
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 45**

Ankete katılanların büyük bir kesimi (% 82.5) için, turizm kalkınmanın bir aracı olarak görülmektedir. Turizm yoluyla hem yörelerinin, hem de Türkiye'nin kalkınabileceğini düşünmektedirler. Hatta bu soruyu yanıtlayanların % 33.3'ü bugünkü ekonomik ortamda turizmi kurtuluş yolu olarak görmektedirler.

**Akyaka'nın yeterince tanıtıldığına inanıyor musunuz?**

	FREKANS	YÜZDE
Evet	21	11,9
Hayır	156	88,1
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 46**

**Akyaka'ya gelen turist sayısının artmasını ister misiniz?**

	FREKANS	YÜZDE
Evet	164	92,7
Hayır	13	7,3
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 47**

**Akyaka'daki turistik tesislerin çoğalmasını ister misiniz?**

	FREKANS	YÜZDE
Evet	146	82,5
Hayır	31	17,5
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 48**

Anketimizi yanıtlayanların % 88.1'i Akyaka'nın yeterince tanınmadığı veya tanıtılmadığı düşüncesiyle, yeterince turistin gelmediğini düşünmektedirler. Gerçek anlamda turizm faaliyeti yapamadıklarından şikayet etmektedirler. Ankete katılanların % 92.7'si bu nedenle daha çok turist gelmesini, artacak olan turist sayısına bağlı olarak % 82.5'i de turistik tesislerin sayısının ve niteliğinin yükseltilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu oranlardan da anlaşıldığı gibi Akyaka'daki turizm faaliyetleri tatmin edici bulunmamaktadır.

Ancak açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda ve mülakatlarda mevcut yapının korunması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır. Buradaki çelişkinin nedeni, turizmden elde edilmek istenen gelir beklentisinin yüksek olmasındandır.

Bununla birlikte Akyaka'nın turizm politikasının gözden geçirilmesi gereklidir. Turizm tesislerinin belli standartlara kavuşturulması, belirli bir meslek çatısı altında toplanması, kendi pazarına uygun tanıtım çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Özellikle yeni iş alanlarının açılması yerel topluluğun gelir düzeyini arttırmakta etken olabilir. Ancak, Akyaka'ya dışardan yerleşenlerle yapılan



mülakatlarda, beldenin daha fazla turistik tesisi kaldırabilecek potansiyeli olmadığını belirtmeleri ilgi çekicidir.

## 2.8. İNSAN İLİŞKİLERİ İLE TURİSTE KARŞI TUTUMLAR

**Beldenizde turizmin gelişmesiyle birlikte, insanlar arası ilişkinin bozulduğu, yardımlaşma ve dayanışmanın kaybolduğu fikrine katılırmısınız?**

	FREKANS	YÜZDE
Tamamıyla katılıyorum	34	19,2
Katılıyorum	38	21,5
Fikrim yok	18	10,2
Katılmam	49	27,7
Hiç katılmıyorum	38	21,5
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 49**

Ankete katılanların % 49.5'u insan ilişkilerini deneye gettiği fikrine katılmamaktadır. Aksine bireylerin sosyalleşmelerine, dışa açılmalarına, hoşgörülerinin artmasına, vb. sebep olarak olumlu etkilerinin daha fazla olduğu kanaatinde dirler.

Bunun yanında çıkar çatışmalarının arttığı, dayanışmanın azaldığı, ahlaki değerlerin zayıfladığı, vb. olumsuz etkilere yol açtığını savunan, kabul eden kesimin % 40.7'lik oranı oldukça yüksektir.

**Genel olarak yerli turistlerin tutumlarından memnun musunuz?**

	<b>FREKANS</b>	<b>YÜZDE</b>
Hiç memnun değilim	19	10,7
Memnun değilim	34	19,2
Fikrim yok	19	10,7
Memnunum	93	52,5
Çok memnunum	12	6,8
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 50**

**Genel olarak yabancı turistlerin tutumlarından memnun musunuz?**

	<b>FREKANS</b>	<b>YÜZDE</b>
Hiç memnun değilim	5	2,8
Memnun değilim	3	1,7
Fikrim yok	14	7,9
Memnunum	117	66,1
Çok memnunum	38	21,5
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 51**

Genel olarak yerli turistlerin tutumlarından, % 59.3 oranında memnuniyet görülmekteyse de, % 29.9 gibi yüksek oranda bir kesimin memnun olmadıkları dikkat çekmektedir. Yabancı turistlerin tutumlarından memnuniyet oranı % 87.6 gibi oldukça yüksek bir orana çıkmaktadır. Yabancı turistlerden, % 4.5 oranında küçük bir kesimin memnun olmadığı görülmektedir.

Yerli ve yabancı turistlerle ilgili tutumların farklı olmasının nedenleri arasında; yerli turistin genel olarak günübirlikçi olması, ihtiyaçlarını yanında taşıdığından gelir getirmemesi, çevreye karşı ilgisiz ve dikkatsiz oluşu sayılabilir. Yabancı turistlerin bunun tersine hem gelir getirdikleri, hem de çevreye karşı daha duyarlı oldukları ifade edilmektedir.

**Turizmin Akyaka'ya etkileri hakkında siz neler düşünüyorsunuz?**

	<b>FREKANS</b>	<b>YÜZDE</b>
Sakin ve Huzurlu Ortam Bozuldu	15	8,5
Ekonomik Gelişme Ve Arazi Fiyatları	61	34,5
Nüfus Artışı	13	7,3
Üretim Arttı, İşsizlik Azaldı	17	9,6
evre Kirlendi	19	10,7
Toplum Dejenere Oldu	16	9,0
Sosyalleşme Ve Kültürel Yakınlaşma	21	11,9
Eğitim Yükseldi	13	7,3
Boş	2	1,1
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 52**

Açık uçlu soru olarak sorduğumuz soruların yanıtlarını tablodaki gibi toplamak mümkündür. Buna göre; % 34.5 oranıyla turizmin ekonomik gelişmeye, arazi fiyatların yükselmesine etkisi olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Bu oranı % 11.9'la sosyalleşme ve kültürel yakınlaşmaya neden olduğu, % 10.7 ile evre kirlenmesine yol açtığı kanaatleri takip etmektedir.

**Akyaka'nın geleceği ile ilgili sizce neler yapılmalı?**

	FREKANS	YÜZDE
Çevre ve deniz temizliği daha etkin yapılarak doğal çevre ile huzurlu ortam korunmalı	36	20,3
Yapılaşmaya izin verilmemeli, mimari yapının dışına çıkılmamalı	35	19,8
Altyapı sorunu giderilmeli	37	20,9
Yüksekokul yapılmalı, kış turizmi yapılmalı, banka şubesi ya da ATM kurulması, kışın ulaşım sorunu çözülmeli	23	13,0
Akyaka daha fazla tanıtılmalı	30	16,9
Gençlere yönelik, sportif, eğlenceye, vb. yönelik yatırımlar yapılmalı	15	8,5
Yat limanı, beş yıldızlı otel, gibi yatırımlar yapılmalı	30	16,9
Yeni cazibe alanları yaratılmalı	9	5,1
Yerel sorunlar çözülmeli	18	10,2
<b>TOPLAM</b>	<b>177</b>	<b>100</b>

**Tablo 53**

Akyaka'nın geleceğiyle ilgili düşünceleri topladığımızda birbirlerine yakın oranlarla, altyapı sorunu giderilmeli (%20.9), çevre ve deniz temizliği daha etkin yapılarak doğal çevre ile huzurlu ortam korunmalı (%20.3), yapılaşmaya izin verilmemeli, mimari yapının dışına çıkılmamalı (%19.8), önerileri ilk sırada yer almaktadır. Bu önerilerden anlaşıldığı gibi, çevreye karşı duyarlılık, mimari yapının korunması ile ilgili görüşler, Akyaka'nın korunarak bu günlere gelmesinin tesadüfi olmadığını göstermektedir.

Bunun yanı sıra Akyaka'nın belde olmasına rağmen en az bir banka şubesine sahip olmaması tepki çekmektedir. İdari açıdan bağlı olduğu Ula ilçesinden destek alamadığı da sık sık vurgulanmaktadır.

MESLEKLER	AKYAKA'NIN DEĞİŞMESİ, KONUTLARIN ARTMASI SİZİ RAHATSIZ EDİYOR MU?					TOPLAM
	Oldukça Rahatsızım	Kısmen	Fikrim Yok	Rahatsız Etmiyor	Rahatsız Etmez	
Esnaf	13 %27,1	8 %16,7	1 %2,1	13 %27,1	13 %27,1	48 %100
Memur	2 %11,8	8 %47,1	2 %11,8	3 %17,6	2 %11,8	17 %100
İşçi	3 %16,7	5 %27,8	2 %11,1	4 %22,2	4 %22,2	18 %100
Çiftçi	1 %25	1 %25		1 %25	1 %25	4 %100
Turizmci	19 %54,3	6 %17,1	3 %8,6	5 %14,3	2 %5,7	35 %100
Emekli	1 %4	6 %24	1 %4	9 %36	8 %32	25 %100
İşsiz	2 %10	6 %30	2 %10	7 %35	3 %15	20 %100
Ev Hanımı	3 %30	1 %10		4 %40	2 %20	10 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>44 %24,9</b>	<b>41 %23,2</b>	<b>11 %6,2</b>	<b>46 %26</b>	<b>35 %19,8</b>	<b>177 %100</b>

**Tablo 54**  $\chi^2=44,188$   $df=28$   $Sig=0,027$   $P<0,05$

Mesleklerin, Akyaka'nın değişmesi, konutların artması rahatsız edip etmeme üzerinde etkisi vardır. Turizmcilerin konutların artmasından (%54,3) oldukça rahatsız olduğu görülmektedir. Buna karşın esnaflar yüksek oranla (%27,1) kendilerini rahatsız etmeyeceğini belirtmişlerdir. Bu durumda esnaflar gelir elde etmek için nüfusun daha fazla artmasını arzulamakta, turizmciler ise Akyaka'nın turistik özelliğini kaybetmesinden daha fazla endişe etmektedirler.

ÖĞRENİM DURUMU	AKYAKA'NIN DEĞİŞMESİ, KONUTLARIN ARTMASI SİZİ RAHATSIZ EDİYOR MU?					TOPLAM
	Oldukça Rahatsızım	Kısmen	Fikrim Yok	Rahatsız Etmiyor	Rahatsız Etmez	
O.yaz değ.				1 %50	1 %50	2 %100
İlkokul	8 %15,1	4 %7,5	4 %7,5	18 %34	19 %35,8	53 %100
Ortaokul	4 %26,7	3 %20	2 %13,3	5 %33,3	1 %6,7	15 %100
Lise	12 %23,1	16 %30,8	4 %7,7	15 %28,8	5 %9,6	52 %100
Üni.ve üst.	20 %36,4	18 %32,7	1 %1,8	7 %12,7	9 %16,4	55 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>44 %24,9</b>	<b>41 %23,2</b>	<b>11 %6,2</b>	<b>46 %26</b>	<b>35 %19,8</b>	<b>177 %100</b>

**Tablo 55**  $\chi^2=36,643$   $df=16$   $Sig=0,002$   $P<0,01$

Öğrenim durumlarının, Akyaka'nın değişmesi, konutların artması üzerine etkisi vardır. Öğrenim durumu arttıkça konut sayısının artmasından rahatsız olanların sayısı da artmaktadır.

YAŞINIZ	AKYAKA'NIN DEĞİŞMESİ, KONUTLARIN ARTMASI SİZİ RAHATSIZ EDİYOR MU?					TOPLAM
	Oldukça Rahatsızım	Kısmen	Fikrim Yok	Rahatsız Etmiyor	Rahatsız Etmez	
18 ve altı	2 %20	3 %30	2 %20	3 %30		10 %100
19-26	14 %33,3	14 % 33,3	4 %9,5	9 %21,4	1 %2,4	42 %100
27-34	9 %30	10 %33,3	3 %10	3 %10	5 %16,7	30 %100
35-42	12 %36,4	6 %18,2		7 %21,2	8 %24,2	33 %100
43-50	2 %8,7	4 %17,4		9 %39,1	8 %34,8	23 %100
51-58	5 %23,8	2 %9,5		8 %38,1	6 %28,6	21 %100
59 ve üstü		2 %11,1	2 %11,1	7 %38,9	7 %38,9	18 %100
<b>TOPLAM</b>	44 %24,9	41 %23,2	11 %6,2	46 %26	35 %19,8	177 %100

**Tablo 56**  $\chi^2=50,326$   $df=24$   $Sig=0,001$   $P<0,001$

Yaş gruplarının, Akyaka'nın değişmesi, konutların artması üzerinde etkisi vardır. Yaş gruplarına göre tutumların değiştiği görülmektedir. Oldukça rahatsız olduğunu ifade eden yaş gruplarında, en yüksek orana % 36,4 ile 35-42 yaş aralığında rastlamaktayız. Buna karşın, yaş gruplarının en yüksek oranla (%38,9) rahatsız olmayacağını belirten yaş grubu 59 yaş ve üzeridir.

ÖĞRENİM DURUMU	TURİST SAYISININ ARTMASINI İSTER MİSİNİZ		TOPLAM
	Evet	Hayır	
O.yaz değ.	2 %100		2 %100
İlkokul	51 %96,2	2 %3,8	53 %100
Ortaokul	15 %100		15 %100
Lise	50 %96,2	2 %3,8	52 %100
Üni.ve üst.	46 %83,6	9 %16,4	55 %100
<b>TOPLAM</b>	164 %92,7	13 %7,3	177 %100

**Tablo 57**  $\chi^2=9,850$   $df=4$   $Sig=0,043$   $P<0,05$

Öğrenim seviyelerinin, daha çok turist gelmesini isteme üzerine etkisi vardır. Öğrenim seviyesi yükseldikçe daha fazla turist gelmesini isteme oranı düşmektedir.

DOĞUM YERİ	TURİST SAYISININ ARTMASINI İSTER MİSİNİZ		TOPLAM
	Evet	Hayır	
Köy ve çev.	56 %100		56 %100
Muğla ili	39 %97,5	1 %2,5	40 %100
Diğer şehir	65 %85,5	11 %14,5	76 %100
Yurt dışı	4 %80	1 %20	5 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>164 %92,7</b>	<b>13 %7,3</b>	<b>177 %100</b>

**Tablo 58**  $\chi^2=12,671$  **df=3** **Sig=0,005** **P<0,01**

Doğum yerinin, turist sayısının artmasını isteme üzerinde etkisi vardır. Köy doğumlu olanlardan, yurt dışı doğumlu olanlara gidildikçe, turist sayısının artmasını arzulamadıkları gözlenmektedir.

YAŞINIZ	GENEL OLARAK YERLİ TURİSTLERİN TUTUMLARINDAN MEMNUN MUSUNUZ?					TOPLAM
	Hiç mem. değilim	Memnun değilim	Fikrim Yok	Memnunum	Çok memnunum	
18 ve altı	1 %10	1 %10	5 %50	3 %30		10 %100
19-26	9 %21,4	6 %14,3	3 %7,1	24 %57,1		42 %100
27-34	3 %10	5 %16,7	6 %20	12 %40	4 %13,3	30 %100
35-42	5 %15,2	9 %27,3	1 %3	17 %51,5	1 %3	33 %100
43-50		6 %26,1	2 %8,7	15 %65,2		23 %100
51-58	1 %4,8	7 %33,3	1 %4,8	10 %47,6	2 %9,5	21 %100
59 ve üstü			1 %5,6	12 %66,7	5 %27,8	18 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>19 %10,7</b>	<b>34 %19,2</b>	<b>19 %10,7</b>	<b>93 %52,5</b>	<b>12 %6,8</b>	<b>177 %100</b>

**Tablo 59**  $\chi^2=62,050$  **df=24** **Sig=0,000** **P<0,001**

Yaş grubunun genel olarak yerli turistlerin tutumlarının memnuniyet üzerinde etkisi vardır. Yaş arttıkça memnuniyet oranı da yükselmektedir.

YAŞINIZ	GENEL OLARAK YABANCI TURİSTLERİN TUTUMLARINDAN MEMNUN MUSUNUZ?					TOPLAM
	Hiç mem. değilim	Memnun değilim	Fikrim Yok	Memnunum	Çok memnunum	
18 ve altı		1 %10	4 %40	3 %30	2 %20	10 %100
19-26	1 %2,4	2 % 4,8	4 %9,5	22 %52,4	13 %31	42 %100
27-34			3 %10	18 %60	9 %30	30 %100
35-42	3 %9,1		2 %6,1	25 %75,8	3 %9,1	33 %100
43-50	1 %4,3		1 %4,3	16 %69,6	5 %21,7	23 %100
51-58				18 %85,7	3 %14,3	21 %100
59 ve üstü				15 %83,3	3 %16,7	18 %100
<b>TOPLAM</b>	5 %2,8	3 %1,7	14 %7,9	117 %66,1	38 %21,5	177 %100

**Tablo 60**  $\chi^2=44,191$  **df=24** **Sig=0,007** **P<0,01**

Yaş grubunun, yabancı turistlerin tutumlarından memnuniyet üzerinde etkisi vardır.

YAŞINIZ	BELDENİZDE TURİZMLE BİRLİKTE İNSANLAR ARASI İLİŞKİNİN BOZULDUĞU, FİKRİNE KATILIR MİSİNİZ?					TOPLAM
	Tamamıyla katılırim	Katılırim	Fikrim Yok	Katılmam	Hiç katılmam	
18 ve altı	1 %10	1 %10	1 %10	3 %30	4 %40	10 %100
19-26	10 %23,8	10 %23,8	6 %14,3	12 %28,6	4 %9,5	42 %100
27-34	11 %36,7	7 %23,3	4 %13,3	5 %16,7	3 %10	30 %100
35-42	4 %12,1	11 %33,3	2 %6,1	11 %33,3	5 %15,2	33 %100
43-50	1 %4,3	4 %17,4	2 %8,7	4 %17,4	12 %52,2	23 %100
51-58	5 %23,8	3 %14,3	1 %4,8	6 %28,6	6 %28,6	21 %100
59 ve üstü	2 %11,1	2 %11,1	2 %11,1	8 %44,4	4 %22,2	18 %100
<b>TOPLAM</b>	34 %19,2	38 %21,5	18 %10,2	49 %27,7	38 %21,5	177 %100

**Tablo 61**  $\chi^2=38,624$  **df=24** **Sig=0,030** **P<0,05**

Yaş grubunun beldenizde turizmle birlikte insanlar arası ilişkinin bozulduğu, yardımlaşma ve dayanışmanın kaybolduğu fikri üzerinde etkisi vardır. 27-34 yaş aralığında diğer yaş gruplarına göre yüksek oranda (36,7) bu fikre katıldıkları, 43-50



yaş aralığının ise yine diğer yaş gruplarına göre yüksek oranda (52,2) bu fikre katılmadıkları gözlenmektedir.

AYLIK GELİR	AKYAKA'NIN ÇEVRE SORUNLARI HAKKINDA YETERİNCE BİLGİ SAHİBİ OLDUĞUNUZU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?					TOPLAM
	Hiç bilgim yok	Yeterli değil	Fikrim Yok	Az bilgim var	Yeterli bilgim var	
Yok		4 %36,4		1 %9,1	6 %54,5	11 %100
150 ve az	7 %17,5	17 %42,5	1 %2,5	9 %22,5	6 %15	40 %100
151-300	7 %9,9	21 %29,6	3 %4,2	15 %21,1	25 %35,2	71 %100
301-500	3 %10,3	5 %17,2		10 %34,5	11 %37,9	29 %100
501-750		1 %11,1			8 %88,9	9 %100
751ve üstü		8 %47,1		1 %5,9	8 %47,1	17 %100
<b>TOPLAM</b>	17 %9,6	56 %31,6	4 %2,3	36 %20,3	64 %36,2	177 %100

**Tablo 62**  $\chi^2=35,658$   $df=20$   $Sig=0,017$   $P<0,05$

Aylık gelirin Akyaka'nın çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olma üzerinde etkisi vardır. 150 milyon ve daha az gelire sahip olanlar, %17,5 oranla hiç bilgilerinin olmadığını, 501-750 milyon aralığında gelire sahip olanların ise %88,9 oranında yeterli bilgilerinin olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

ÖĞRENİM DURUMU	AKYAKA'NIN ÇEVRE SORUNLARI HAKKINDA YETERİNCE BİLGİ SAHİBİ OLDUĞUNUZU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?					TOPLAM
	Hiç bilgim yok	Yeterli değil	Fikrim Yok	Az bilgim var	Yeterli bilgim var	
O.yaz değ.	2 %100					2 %100
İlkokul	4 %7,5	21 %39,6	1 %1,9	11 %20,8	16 %30,2	53 %100
Ortaokul	1 %6,7	6 %40		3 %20	5 %33,3	15 %100
Lise	5 %9,6	11 %21,2	3 %5,8	13 %25	20 %38,5	52 %100
Üni.ve üst.	5 %9,1	18 %32,7		9 %16,4	23 %41,8	55 %100
<b>TOPLAM</b>	17 %9,6	56 %31,6	4 %2,3	36 %20,3	64 %36,2	177 %100

**Tablo 63**  $\chi^2=28,989$   $df=16$   $Sig=0,024$   $P<0,05$

Öğrenim durumunun Akyaka'nın çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olma üzerinde etkisi vardır. Öğrenim seviyesi arttıkça bilgi düzeyi yükselmektedir.

CİNSİYET	AKYAKA'NIN KORUNUP GÜZELLEŞMESİ İÇİN MADDİ BEDEL İSTENSE, NASIL KARŞILARSINIZ?					TOPLAM
	Öderim	Ödemek isterim	Fikrim Yok	Ödemek istemem	Ödemem	
Kadın	18 %35,3	18 %35,3	11 %21,6	1 %2	3 %5,9	51 %100
Erkek	36 %28,6	64 %50,8	9 %7,1	12 %9,5	5 %4	126 %100
<b>TOPLAM</b>	54 %30,5	82 %46,3	20 %11,3	13 %7,3	8 %4,5	177 %100

**Tablo 64**  $\chi^2=12,228$  **df=4** **Sig=0,016** **P<0,05**

Cinsiyetin Akyaka'nın korunup güzelleşmesi için maddi bedel ödemeyi kabul etme üzerinde etkisi vardır.

AYLIK GELİR	AKYAKA'NIN KORUNUP GÜZELLEŞMESİ İÇİN MADDİ BEDEL İSTENSE, NASIL KARŞILARSINIZ?					TOPLAM
	Öderim	Ödemek isterim	Fikrim Yok	Ödemek istemem	Ödemem	
Yok	3 %27,3	6 %54,5			2 %18,2	11 %100
150 ve az	7 %17,5	16 %40	7 %17,5	8 %20	2 %5	40 %100
151-300	23 %32,4	38 %53,5	7 %9,9	3 %4,2		71 %100
301-500	10 %34,5	11 %37,9	4 %13,8	1 %3,4	3 %10,3	29 %100
501-750	6 %66,7	3 %33,3				9 %100
751 ve üstü	5 %29,4	8 %47,1	2 %11,8	1 %5,9	1 %5,9	17 %100
<b>TOPLAM</b>	54 %30,5	82 %46,3	20 %11,3	13 %7,3	8 %4,5	177 %100

**Tablo 65**  $\chi^2=34,544$  **df=20** **Sig=0,023** **P<0,05**

Aylık gelirin Akyaka'nın korunup güzelleşmesi için maddi bedel ödemeyi kabul etme üzerinde etkisi vardır. Aylık geliri olmadığını belirtenlerin, diğer gelir gruplarına göre yüksek oranda (18,2) ödemeyeceklerini, buna karşın 501-750 gelir grubunda olanlar, diğer gelir gruplarına göre yüksek oranda (66,7) maddi bedel ödemeyi kabul ettiklerini ifade etmektedirler.

EVİNİZİN BİÇİMİ	AKYAKA'NIN KORUNUP GÜZELLEŞMESİ İÇİN MADDİ BEDEL İSTENSE, NASIL KARŞILARSINIZ?					TOPLAM
	Öderim	Ödemek isterim	Fikrim Yok	Ödemek istemem	Ödemem	
Köy evi	7 %23,3	11 %36,7	6 %20	6 %20		30 %100
N. Daire	13 %22,8	30 %52,6	8 %14	2 %3,5	4 %7	57 %100
Geleneksel	34 %37,8	41 %45,6	6 %6,7	5 %5,6	4 %4,4	90 %100
<b>TOPLAM</b>	54 %30,5	82 %46,3	20 %11,3	13 %7,3	8 %4,5	177 %100

Tablo 66  $\chi^2=18,595$   $df=8$   $Sig=0,017$   $P<0,05$

Oturulan evlerin biçiminin Akyaka'nın korunup güzelleşmesi için maddi bedel ödemeyi kabul etme üzerinde etkisi vardır. Geleneksel mimari ile yapılmış evde oturanlar, Akyaka'nın korunması için maddi bedel ödemeyi diğer evlerde oturanlara göre daha fazla benimsemektedirler.

ÖĞRENİM DURUMU	EVİNİZİN BİÇİMİ			TOPLAM
	Köy evi	N.Daire	Geleneksel	
O.yaz değ.		2 %100		2 %100
İlkokul	20 %37,7	12 %22,6	21 %39,6	53 %100
Ortaokul	3 %20	4 %26,7	8 %53,3	15 %100
Lise	5 %9,6	22 %42,3	25 %48,1	52 %100
Üni.ve üst.	2 %3,6	17 %30,9	36 %65,5	55 %100
<b>TOPLAM</b>	30 %16,9	57 %32,2	90 %50,8	177 %100

Tablo 67  $\chi^2=32,248$   $df=8$   $Sig=0,000$   $P<0,001$

Öğrenim durumu evlerin biçimini etkilemektedir. Tablodan da görüldüğü gibi öğrenim düzeyi yükseldikçe geleneksel evi tercih edenlerin oranı artmaktadır. Geleneksel evler genel olarak tercih edilmekle birlikte, en çok yüksek öğrenim görmüş kişiler tarafından tercih edilmektedir.

MESLEKLER	EVİNİZİN BİÇİMİ			TOPLAM
	Köy evi	N.Daire	Geleneksel	
Esnaf	9 %18,8	14 %29,2	25 %52,1	48 %100
Memur	2 %11,8	5 %29,4	10 %58,8	17 %100
İşçi	2 %11,1	8 %44,4	8 %44,4	18 %100
Çiftçi	4 %100			4 %100
Turizmci	6 %17,1	11 %31,4	18 %51,4	35 %100
Emekli	3 %12	5 %20	17 %68	25 %100
İşsiz	3 %15	8 %40	9 %45	20 %100
Ev Hanımı	1 %10	6 %60	3 %30	10 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>30 %16,9</b>	<b>57 %32,2</b>	<b>90 %50,8</b>	<b>177 %100</b>

**Tablo 68**  $\chi^2=28,781$  **df=14** **Sig=0,011** **P<0,05**

Mesleklerin evlerin biçiminin belirlenmesi üzerine etkisi vardır. Buna göre geleneksel evler sırasıyla, emekliler (%68), memurlar (%58,8), esnaf (%52,1) ve turizmciler(%51,4) tarafından tercih edilmektedir.

AYLIK GELİR	EVİNİZİN BİÇİMİ			TOPLAM
	Köy evi	N.Daire	Geleneksel	
Yok	1 %9,1	7 %63,6	3 %27,3	11 %100
150 ve az	13 %32,5	11 %27,5	16 %40	40 %100
151-300	10 %14,1	23 %32,4	38 %53,5	71 %100
301-500	5 %17,2	8 %27,6	16 %55,2	29 %100
501-750		1 %11,1	8 %88,9	9 %100
751 ve üstü	1 %5,9	7 %41,2	9 %52,9	17 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>30 %16,9</b>	<b>57 %32,2</b>	<b>90 %50,8</b>	<b>177 %100</b>

**Tablo 69**  $\chi^2=19,628$  **df=10** **Sig=0,033** **P<0,05**

Aylık gelirin evlerin biçiminin belirlenmesinde etkisi vardır. Gelir miktarı arttıkça geleneksel evin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu tip evlerin maliyetlerinin yüksek olması, bu sonucun çıkmasında etkilidir.

TARIMSAL GELİR	EVİNİZİN BİÇİMİ			TOPLAM
	Köy evi	N.Daire	Geleneksel	
Evet	10 %38,5	8 %30,8	8 %30,8	26 %100
Hayır	20 %13,2	49 %32,5	82 %54,3	151 %100
<b>TOPLAM</b>	30 %16,9	57 %32,2	90 %50,8	177 %100

Tablo 70  $\chi^2=10,757$   $df=2$   $Sig=0,005$   $P<0,01$

Tarımsal gelirin evlerin biçimlerinin belirlenmesine etkisi vardır. Geleneksel evler, tarımsal geliri olmayanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir.

DOĞUM YERİ	EVİNİZİN BİÇİMİ			TOPLAM
	Köy evi	N.Daire	Geleneksel	
Köy ve çev.	18 %32,1	16 %28,6	22 %39,3	56 %100
Muğla ili	8 %20	12 %30	20 %50	40 %100
Diğer şehir	4 %5,3	27 %35,5	45 %59,2	76 %100
Yurt dışı		2 %40	3 %60	5 %100
<b>TOPLAM</b>	30 %16,9	57 %32,2	90 %50,8	177 %100

Tablo 71  $\chi^2=18,068$   $df=6$   $Sig=0,006$   $P<0,01$

Doğum yerinin, evlerin biçiminin belirlenmesinde etkisi vardır. Köy doğumlu olanlardan yurt dışı doğumlu olanlara doğru geleneksel evi tercih edenlerin oranı artmaktadır.

İKAMET YERİ	EVİNİZİN BİÇİMİ			TOPLAM
	Köy evi	N.Daire	Geleneksel	
Köy ve çev.	27 %27,6	30 %30,6	41 %41,8	98 %100
Muğla ili	2 %4,3	16 %34,8	28 %60,9	46 %100
Diğer şehir	1 %3,6	9 %32,1	18 %64,3	28 %100
Yurt dışı		2 %40	3 %60	5 %100
<b>TOPLAM</b>	30 %16,9	57 %32,2	90 %50,8	177 %100

Tablo 72  $\chi^2=18,429$   $df=6$   $Sig=0,005$   $P<0,01$

Sürekli yaşanan yer, evlerin biçiminin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Köy dışında oturanlar daha çok geleneksel evi tercih ettikleri görülmektedir. Geleneksel evlerin sürekli oturma için kullanışlı olmadığı, genellikle yazlık olarak düşünüldüğü gözlenmektedir.

KAÇ YILDIR AKYAKA'DA	EVİNİZİN BİÇİMİ			TOPLAM
	Köy evi	N.Daire	Geleneksel	
5 yıldan az	2 %6,3	9 %28,1	21 %65,6	32 %100
5-10 yıl	4 %9,1	16 %36,4	24 %54,5	44 %100
11-16 yıl	1 %3,6	12 %42,9	15 %53,6	28 %100
17-22 yıl	4 %22,2	4 %22,2	10 %55,6	18 %100
23 yıl, üstü	19 %34,5	16 %29,1	20 %36,4	55 %100
<b>TOPLAM</b>	30 %16,9	57 %32,2	90 %50,8	177 %100

**Tablo 73**  $\chi^2=23,056$  **df=8** **Sig=0,003** **P<0,01**

Akyaka'da oturma süresi de evlerin biçimlerinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. 23 yıldan fazla Akyaka'da yaşayanların yerli halk olduğu düşünüldüğünde, geleneksel evi tercih edenler oturma sürelerine göre artış göstermektedir. Bu tip evlerin tercihi son on yılda en yüksek orana çıkmaktadır. Bu sonucun çıkmasında imarla ilgili yasal düzenlemeler getirilmesi etkili olmaktadır.

YAŞINIZ	TURİZM GELİRLERİNİZDE ARTIŞ SAĞLADI MI?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
18 ve altı	8 %80	2 %20	10 %100
19-26	26 %61,9	16 %38,1	42 %100
27-34	18 %60	12 %12	30 %100
35-42	22 %66,7	11 %33,3	33 %100
43-50	18 %78,3	5 %21,7	23 %100
51-58	6 %28,6	15 %71,4	21 %100
59 ve üstü	6 %33,3	12 %66,7	18 %100
<b>TOPLAM</b>	104 %58,8	73 %41,2	177 %100

**Tablo 74** ·  $\chi^2=19,213$  **df=6** **Sig=0,004** **P<0,01**

Yaş dağılımının turizmden sağlanan gelir üzerinde etkisi vardır. Turizm daha çok genç kesimin gelirlerini olumlu yönde etkilemektedir.

MESLEKLER	TURİZM GELİRLERİNİZDE ARTIŞ SAĞLADI MI?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
Esnaf	38 %79,2	10 %20,8	48 %100
Memur	5 %29,4	12 %70,6	17 %100
İşçi	9 %50	9 %50	42 %100
Çiftçi	3 %75	1 %25	4 %100
Turizmci	24 %68,6	11 %31,4	35 %100
Emekli	8 %32	17 %68	25 %100
İşsiz	11 %55	9 %45	20 %100
Ev Hanımı	6 %60	4 %40	10 %100
<b>TOPLAM</b>	104 %58,8	73 %41,2	177 %100

**Tablo 75**  $\chi^2=24,197$  **df=7** **Sig=0,001** **P<0,001**

Mesleklerin turizmden sağlanan gelir üzerine etkisi vardır. Turizm yoluyla başta esnaf olmak üzere turizmciler, ev hanımları gelirlerini arttırmaktadırlar.

İKAMET YERİ	TURİZM GELİRLERİNİZDE ARTIŞ SAĞLADI MI?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
Köy ve çev.	63 %64,3	35 %35,7	98 %100
Muğla ili	29 %63	17 %37	46 %100
Diğer şehir	9 %32,1	19 %67,9	28 %100
Yurt dışı	3 %60	2 %40	5 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>104 %58,8</b>	<b>73 %41,2</b>	<b>177 %100</b>

Tablo 76  $\chi^2=9,772$   $df=3$   $Sig=0,021$   $P<0,05$

İkamet edilen yer, turizm gelirlerinin artmasında etkili olmaktadır. Turizmden gelir elde eden ya da bekleyen bireyler ikamet yeri olarak beldeyi tercih etmektedir.

DOĞUM YERİ	DAHA ÇOK TURİSTİN GELMESİNİ İSTER MİSİNİZ?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
Köy ve çev.	56 %100		56 %100
Muğla ili	39 %97,5	1 %2,5	40 %100
Diğer şehir	65 %85,5	11 %14,5	76 %100
Yurt dışı	4 %80	1 %20	5 %100
<b>TOPLAM</b>	<b>104 %58,8</b>	<b>73 %41,2</b>	<b>177 %100</b>

Tablo 77  $\chi^2=12,671$   $df=3$   $Sig=0,005$   $P<0,01$

Doğum yerlerinin Akyaka'ya gelen turist sayısının artmasını isteyenler üzerinde etkisi vardır. Buna göre yöre halkı turist sayısını artmasını daha çok arzulamaktadır.



ÖĞRENİM DURUMU	TURİSTİK TESİSLERİN ÇOĞALMASINI İSTER MİSİNİZ?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
O.yaz değ.	2 %100		2 %100
İlkokul	50 %94,3	3 %5,7	53 %100
Ortaokul	11 %73,3	4 %26,7	15 %100
Lise	46 %88,5	6 %11,5	52 %100
Üni.ve üst.	37 %67,3	18 %32,7	55 %100
<b>TOPLAM</b>	146 %100	31 %17,5	177 %100

**Tablo 78**  $\chi^2=16,546$   $df=4$   $Sig=0,002$   $P<0,01$

Öğrenim seviyesinin, turistik tesislerin sayısının artmasını istemeleri üzerinde etkisi vardır. Öğrenim seviyesi yükseldikçe, daha çok tesis yapılmasını istemeyenlerin oranı artmaktadır.

DOĞUM YERİ	TURİSTİK TESİSLERİN ÇOĞALMASINI İSTER MİSİNİZ?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
Köy ve çev.	52 %92,9	4 %7,1	56 %100
Muğla ili	35 %87,5	5 %12,5	40 %100
Diğer şehir	56 %73,7	20 %26,3	76 %100
Yurt dışı	3 %60	2 %40	5 %100
<b>TOPLAM</b>	146 %100	31 %17,5	177 %100

**Tablo 79**  $\chi^2=10,691$   $df=3$   $Sig=0,014$   $P<0,05$

Doğum yerlerinin turistik tesislerin çoğalmasını istemelerinde etkili olmaktadır. Yöre halkı daha çok turistik tesis yapılmasını istemektedir.

KAÇ YILDIR AKYAKA'DA	TURİSTİK TESİSLERİN ÇOĞALMASINI İSTER MİSİNİZ?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
5 yıldan az	23 %71,9	9 %28,1	32 %100
5-10 yıl	32 %72,7	12 %27,3	44 %100
11-16 yıl	23 %82,1	5 %17,9	28 %100
17-22 yıl	17 %94,4	1 %5,6	18 %100
23 yıl, üstü	51 %92,7	4 %7,3	55 %100
<b>TOPLAM</b>	146 %100	31 %17,5	177 %100

**Tablo 80**  $\chi^2=11,172$  **df=4** **Sig=0,025** **P<0,05**

Akyaka'da yaşama süresi, turistik tesislerin çoğalmasını istemelerinde etkili olmaktadır. Akyaka'da yaşama süresi kısaltıkça, tesisleşme istemeyenlerin oranı artmaktadır.

KAÇ YILDIR AKYAKA'DA	GELENEKSEL EVLER YÖRENİN KÜLTÜRÜNE UYGUN MU?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
5 yıldan az	22 %68,8	10 %31,3	32 %100
5-10 yıl	41 %93,2	3 %6,8	44 %100
11-16 yıl	25 %89,3	3 %10,7	28 %100
17-22 yıl	17 %94,4	1 %5,6	18 %100
23 yıl, üstü	50 %90,9	5 %9,1	55 %100
<b>TOPLAM</b>	146 %100	31 %17,5	177 %100

**Tablo 81**  $\chi^2=13,107$  **df=4** **Sig=0,011** **P<0,05**

Akyaka'da yaşama süresinin, geleneksel mimari tarzda yapılan evlerin yörenin kültürünü yansıttığı düşüncesi üzerinde etkisi vardır. Daha çok yaşama yılına bağlı olarak yörenin kültürünü yansıttığını düşünmektedirler.

### III. BÖLÜM

#### 3.1. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Turizm, farklı sosyal ve kültürel yapıya sahip toplumları bir araya getiren, birbirlerinden etkilenmelerine imkan sağlayan, ekonomik, sosyal, kültürel vb. boyutları olan bir süreçtir.

Turizm, sanayileşme ile birlikte hızla gelişip, büyüyerek, Dünya ekonomisinin en önemli üçüncü sektörü konumuna gelmiştir. Turizm gelirlerinin önemli bir payını, gelişmiş ülkelerin paylaşmasına rağmen, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkeler turizmi “bacasız sanayi” olarak niteleyerek, turizm gelirlerini arttırmak istemektedirler.

Gelişmiş ülkelerin gelir seviyeleri yükselmiş bireyleri, tatil, dinlenme, eğlenme vb. ihtiyaçları için kendilerine ilginç gelen, doğal, kültürel zenginliğe sahip az gelişmiş ülkelerin mekanlarını tercih etmektedirler. Bu nedenle, turizm potansiyeline sahip olan yörelerde yatırımların yapılması, mal ve hizmet üretilmesi zorunlu olmaktadır. Böylelikle turizm potansiyeline sahip, küçük sahil kasabalarının ve köylerinin toplumsal yapısı kısa zamanda değişmektedir. Turizm bu yörelerde modernleştirici bir öge olarak, gelişmiş toplumların değerlerini, davranış kalıplarını, örgütlenme biçimlerini, yaygınlaştırmaktadır (Bal, 1995; 36).

Dünya turizm hareketlerine paralel olarak, ülkemizde de turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için çeşitli düzenlemelere gidildiği, hazırlıkların yapıldığı görülmektedir. Beş yıllık kalkınma planları dönemine girildiğinde, turizm sektörünü canlandırabilmek için çalışmaların yapıldığı ancak bu dönemlerdeki çalışmaların alt yapı oluşturma çabalarından ileri gitmediği anlaşılmaktadır. Beşinci plan döneminde sağlanan teşvikler etkili olmuş, turizm potansiyeli yüksek olan yörelerde hedeflenen kitle turizmini gerçekleştirebilecek ortam hazırlanmıştır. Bu sayede turizm gelirleri ciddi oranlarda artarak ülke ekonomisine önemli katkılar sağlar hale gelmiştir.

Kısa zamanda sağlanan plansız tesisleşmenin turizm potansiyelini olumsuz yönde etkilemesi, sürdürülebilir turizm gelişmesinin hedeflenmesine yol açmıştır. VII. ve VIII. Beş yıllık kalkınma planlarında, turizmin çeşitlendirilmesi, doğal

güzelliklerle ve toplumsal yapıyla uyumlu, sürdürülebilir turizm gelişmesi hedeflenmiştir.

Toplumsal yapıyı değişik yönlerden etkileyebilen bir süreç olarak turizm, turist kabul eden toplumların yapısında değişime neden olmaktadır. Toplumsal yapının farklılığı, turizmin yarattığı değişim üzerinde etkili olmaktadır.

Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinde sahip, Türkiye turizm gelirlerinin %25'ni sağlayan önemli turizm merkezlerinden biri olan Muğla İlinde, Marmaris, Bodrum gibi önemli turizm potansiyeline sahip olan yöreler, kitle turizmine hizmet etmektedir. Geçmişlerinde küçük birer sahil kasabası olan bu yöreler, 1980'li yıllardan sonra hızla değişerek, bir anlamda kentleşme sürecine girmişlerdir. Turizm yatırımcıları, kullandıkları teşvik kredileri ile bu yörelerin tesis ve yatak sayısını arttırarak kitle turizmine hizmet verir hale getirmişlerdir. Kısa zamanda nüfusunun artması, yaz sezonunda ise büyük şehir nüfusuna yaklaşması, başta alt yapı olmak üzere pek çok sorunu beraberinde taşımaktadır. Bu gelişmeler yörelerin turizm potansiyelini oluşturan değerlerini kaybetme tehlikesini doğurmuştur.

Araştırmamızın örneklemini oluşturan, Muğla İlinin, Ula İlçesine bağlı, Akyaka Beldesi turizmin gelişmesiyle değişen bir yapıya sahiptir. Gökova köyüne bağlı bir mahalle iken 1971'de muhtarlık, 1992'de belde merkezi olmuştur. Diğer yörelerde olduğu gibi 1970'li yıllarda başlayan turizm hareketi, 1980'li yıllardan sonra hız kazanarak, beldeyi turizm merkezi haline dönüştürmüştür. Ormanları, azmakları, denizi ve temiz koyları gibi doğal güzellikleri yanında, tarihi-arkeolojik kalıntıları, yamaç paraşütüne imkan veren Sakartepe dağıyla önemli bir turizm potansiyeline sahip olan belde daha çok yerli turizme hizmet vermektedir. Turizmle birlikte gelişen belde, Marmaris, Bodrum gibi turizm merkezlerinden farklı değişim göstermektedir. Sosyal yapısını büyük ölçüde koruyan ve doğal güzelliklerinin yanında yerel kültürün özelliklerini yansıtan konutlarıyla dikkat çekmektedir.

Araştırma alanında uyguladığımız anketin sonuçları, yaptığımız mülakatlar hipotezleri doğrular nitelikte olup;

- Akyaka'nın nüfusu turizmle beraber artış göstererek, homojen nüfus yapısı heterojen yapıya dönüşmüştür. Nüfusun çoğunluğunu büyük şehirlerden ve Muğla ili çevresinden yerleşenler oluşturmakla birlikte yerli nüfus da

önemli bir yoğunluğa sahiptir. Beldeye yerleşim turizmin gelişmeye başladığı 1985'li yıllardan sonra yoğunluk kazanmıştır.

- Turizm öğrenim seviyesinin yükselmesine yol açmıştır. Akyaka dışından gelenlerin öğrenim seviyelerinin yüksek olmasının yanında yerel halkın öğrenim seviyesi de yükselmektedir.
- Turizm beldenin meslek yapısını, gelir yapısını ve dağılımını değiştirmiştir. Tarımsal gelir başlıca geçim kaynağı iken turizmle birlikte farklı meslek alanları oluşmuştur. Bu meslekler içerisinde tarımsal gelir ağırlığını yitirmiştir. Turizmin gelişmesi gelir seviyesinin yükselmesine de yol açmıştır. Arsaların değerlendirilmesi, mesleklerin farklılaşmasıyla birlikte gelir dağılımında farklılıklar ortaya çıkmıştır.
- Aile biçimi olarak çekirdek aile tercih edilmektedir. Muğla genelinde de kabul gören bu aile biçimi, turizmle birlikte daha yoğunluk kazanmıştır.
- Akyaka'da yaşayanlar yörelerinin diğer turizm merkezlerine göre doğal yapısını ve güzelliklerini koruyabildiğini, yörenin mimari yapısıyla otantik görünüm kazandığını ileri sürmektedirler. Sakin, huzurlu ve temiz yer olması Akyaka'ya yerleşme nedenleri arasında sayılmaktadır.
- Akyaka'nın farklılığını en iyi konut biçimleri yansıtmaktadır. Ula doğumlu, mimarlık deneyimine sahip olmayan Nail Çakırhan'ın yörenin halk mimarisini yansıtan geleneksel Muğla-Ula evini yeniden inşa etmesi, bu evle uluslararası Ağahan mimarlık ödülü kazanması, yörede bu evlerin tercih edilmesinde etkili olmuştur.
- Akyaka halkı çevre sorunları konusunda duyarlıdır. Yörede bu anlamda bir sivil toplum kuruluşunun çalışmalar yürütmesi, çevre için maddi bedel ödemek istemeleri duyarlılıklarını pekiştirmektedir.
- Yöre halkı ekonomik kalkınmanın aracı olarak gördükleri turizmden daha fazla gelir elde etmek istemektedirler. Bu nedenle, turizmin gelişmesi için iyi bir tanıtımın yapılması, turistik tesislerin iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Akyaka'da turizmin gelişmesiyle birlikte bireyler arasındaki yardımlaşma ve dayanışmanın yerini çıkar çatışmalarının aldığı, ahlaki değerlerin zayıfladığı gibi olumsuz etkilere yol açtığını savunanların yanında

bireylerin sosyalleştiği, dışa açıldığı gibi olumlu etkilerinin daha fazla olduğu düşünölmektedir.

- Akyaka halkı, yabancı turisti gelir getirdiği, çevreye karşı daha duyarlı olduğu gerekçeleriyle daha çok tercih etmektedir.
- Başta kanalizasyon olmak üzere alt yapı eksiklikleri Akyaka'da turizmin geleceğini tehdit etmektedir. Yerel yönetimin, deniz ve çevre temizliği konusunda daha duyarlı olması, aşırı yapılaşmaya izin vermemesi, mimari dokunun korunmasına özen göstermesi, turizmin cazibesini arttıracak önlemler alması gerekmektedir.
- Konutların artması ve çevreye duyarlılık, mesleklere, öğrenim durumlarına ve yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir. Buna göre, turizmciler, öğrenim seviyeleri yüksek olanlar ile orta yaş grubu çevreye karşı daha duyarlı olduklarını ifade etmektedirler.
- Gelen turist sayısının artmasını daha çok esnaf kesimi, yerli halk ile yüksek öğrenime sahip olmayan kesim arzulamaktadır. Bu kesimler turizmden daha fazla gelir elde etme beklentisi içindedirler.
- Yerli-yabancı turistlerin tutumları konusunda yaş grubu yükseldikçe memnuniyet oranı yükselmektedir. Bu yaş grupları, yabancı turistlerin gelir getirmesi yanında çevreye daha duyarlı olmalarını göz önünde bulundurmaktadırlar. Buna karşın yerli turistlerin daha çok günübirlikçi olmaları, çevreye karşı dikkatsiz oluşları ve gelir üzerinde fazla etkilerinin olmayışı memnuniyet oranlarını düşürmektedir.
- Turizmle birlikte insanlar arası ilişkilerin bozulduğu fikrine katılım yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir. Daha çok iş kurma, gelir seviyesini yükseltme aşamasında olan genç nüfus menfaat çatışmalarının arttığını, ahlaki değerlerin bozulduğunu düşünmektedir. Orta yaş grubu ve üstü ise Akyaka halkının turizmle sosyalleştiğini, dışa açıldığını, hoşgörülerinin arttığını düşünmektedirler.
- Çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olma konusu, aylık gelire ve öğrenim durumuna göre değişmektedir. Öğrenim seviyeleri ve gelir seviyeleri yükseldikçe çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade edenlerin oranları yükselmektedir.

- Çevreye karşı duyarlılıklarını ölçmek için sorulan, Akyaka'nın korunup, güzelleşmesi için maddi bedel ödeme konusunda, cinsiyet, aylık gelir ve oturulan evlerin biçimi farklılık göstermektedir. Kadınlar, geleneksel evlerde oturanlar ile gelir seviyesi yüksek olan gruplar maddi bedel ödemeyi daha çok benimsemektedirler.
- Oturulan evlerin biçiminde, öğrenim durumu, meslek grubu, aylık gelir seviyeleri etkili olmaktadır. Öğrenim düzeyi, gelir seviyesi yükseldikçe geleneksel evler daha çok tercih edilmektedir. Meslekler arasında emekliler, memurlar, esnaf ve turizmciler bu tip evlerde oturmak istemektedirler. Bunun yanında gelirini tarımdan elde etmeyenler ile Akyaka'ya daha sonra yerleşenlerin bu evleri daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Sürekli ikamet yeri ile Akyaka'da oturma yılı da evlerin biçimi üzerinde etkili olmaktadır. geleneksel evler sürekli ikamet edilen evler olarak tercih edilmemekte, daha çok yazlık, pansiyon gibi turizm amaçlı konutlarda etkili olmaktadır. ayrıca Akyaka'ya son yirmi yılda yerleşenler, ya da konut yapanlar daha çok geleneksel ev biçimini tercih etmişlerdir. Buna göre yörenin geleneksel kültürü turizmle birlikte yerleşmeye başlayanlar tarafından sürdürülmek istenmektedir.
- Turizm yaş, meslek ve ikamet yerlerinin farklılığına göre gelirlerde artış sağlamıştır. Genç nüfus ile orta yaş ile yerli halkın gelirlerinde öncelikle artış gözlenmektedir. Yeni mesleklerin ortaya çıkmasına paralel olarak esnaf, turizmciler ve işçi kesimi turizm gelirlerinden faydalanmaktadır. Bunun yanında geçici işlerde çalışan işsizlerle, ev hanımları, tarım arazileri değerlendirilen çiftçilerde turizm gelirlerinden pay almaktadırlar.
- Turizm gelirlerinden daha fazla gelir elde etmeyi bekleyen yöre halkı ile bu amaçla Akyaka'ya yatırım yapanlar, turistik tesislerin artmasını, buna bağlı olarak da turist sayısının artmasını arzulamaktadır. Buna karşın öğrenim seviyesi yükseldikçe, doğal yapının korunmasını isteyerek turistik tesislerin çoğalmasını istemeyenlerin oranı artmaktadır. Akyaka'da yaşama yılı azaldıkça yeni tesis isteyenlerin oranı da düşmektedir. Bu gruplardaki bireyler, Akyaka'nın doğal yapısının korunmasını, kapasitesinin zorlanmamasını istemektedirler.

- Geleneksel mimari tarzda inşa edilen evlerin yörenin kültürünü yansıttığı genel olarak kabul edilmekle birlikte, yaşama yılına bağlı olarak, daha önce yerleşenler, yeni yerleşenlere oranla daha çok kabul etmektedirler.

Anketlerden elde ettiğimiz bu verileri, anketler sırasında veya ayrıca yapılan mülakatlar ile gözlemler desteklemektedir. Bu verileri toparlayacak olursak; turizm yörelerinde görülen değişimlerden büyük ölçüde etkilenen Akyaka'nın toplumsal yapısında dönüşüm gerçekleşmiştir. Başta nüfus, gelir yapısı olmak üzere, öğrenim seviyesi, bireyler arası ilişkiler ile çevreye karşı tutumları değişmiştir. Bu değişimlerin yanında Akyaka'nın belli oranda yapısını koruduğu, diğer yörelerden farklı gelişmek isteği dikkat çekmektedir. Diğer yörelerin aksine nüfusun belli yoğunluğunu yerli halk oluşturmakta, iş ve meslek hayatını yoğunlukla yöre insanı sürdürmektedir.

Akyaka'da büyük çaplı turizm tesisleri bulunmamakta, daha çok pansiyonculuk, bar, restoran gibi birbirinden bağımsız eğlence ve dinlenme merkezleriyle hizmet vermektedir. Sivil toplum kuruluşunun faaliyet göstermesi çevreye duyarlılık konusunda fikir vermektedir. Ancak, çalışmalarını çevreye duyarlı olan Akyaka halkına yaygınlaştırmaları, yerel yönetimle işbirliği yollarını aramaları, derneğin başarı şansını arttıracaktır.

Akyaka'da tercih edilen konutların biçiminde, daha fazla maliyet gerektirmesine, sürekli kullanım için uygun olmamasına rağmen geleneksel mimari tarzın seçilmesi, beldenin yapısı hakkında somut bilgi vermektedir. Bu evlerle ilgili yasal düzenleme getirilmesiyle bu tercih kurumsallaştırılmıştır.

Turizm yatırımcılarının kitle turizmi için, yöreye yakın olan turizm potansiyeli yüksek olan Marmaris'i tercih etmeleri, beldenin doğal yapısının korunmasında etkili olmuştur. Kısa zamanda kitle turizmine hizmet verir hale getirilen Marmaris, yerli turistlerin tercihinin Akyaka'ya yöneltmiştir. İl merkezine yakın olması, yazlık ya da sürekli yaşam için tercih edilmesine yol açmıştır.

Belli gelir seviyesine ve kültür düzeyine sahip bireylerin yöreyi yazlık için tercih etmeleri, Nail Çakırhan öncülüğünde konut biçiminde tercihlerini ortaya koymaları, Akyaka'nın toplumsal yapısının oluşumunda etkili olmuştur. Uluslar arası ödül kazanan bu mimari anlayış daha sonra yerleşenler tarafından benimsenerek devam ettirilmiş, Akyaka'nın konut yapısına hakim olarak özellik kazandırmıştır.



1989'da Özel Çevre Koruma kapsamına alınan yörede, Nail Çakırhan'ın ve yerli halkın görüşleri alınarak beldenin imar uygulaması oluşturulmuştur. İmar uygulamalarının düzenlenmesi ve denetlenmesi, 1992'de oluşturulan yerel yönetime devredilmiştir. Yerel yönetim, yapacağı düzenlemeleri ilgili kuruluşların onayına sunarak hayat geçirmektedir.

Turizm beldesi olarak yörede yaşanan gelişmeler, VII. ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında öngörülen sürdürülebilir turizm gelişmesine uygun düşmektedir. Yörede yaşanan sorunların tespit edilerek çözüm yollarının aranması sürdürülebilir turizm gelişmesi politikaları için önem arz etmektedir.

### 3.2. ÖNERİLER

Turizmle birlikte değişmekle birlikte, sürdürülebilir turizm gelişmesi kapsamında iyi bir örnek oluşturan belde ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlardan en önemlisi, turizm gelirlerinin istenen düzeyde olmayışıdır. Araştırmada dile getirilen, koruma anlayışla ters düştüğü de görülen yeni turizm tesislerinin yapılarak yabancı turistlerin sayısının arttırılmak istenmesinin gerisinde turizm gelirlerinin tatmin etmemesi yatmaktadır.

Öncelikle yörede sürdürülen turizmin anlayışının tanımlanarak, ona uygun tanıtım ve organizasyon çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Belirlenen turizm anlayışına uygun olarak yörenin turizm potansiyeli değerlendirilerek, niteliği yükseltilmelidir.

2000 yılında plajları mavi bayrakla ödüllendirilen Akyaka'nın yükümlülüğünü yerine getirmediğinden bu şansını iyi kullanamaması, mevcut şartlar içerisinde yapılması gereken çalışmaların bulunduğunu göstermektedir. Çevre düzenlemelerin yapılması, çöplerin turistleri rahatsız etmeden toplatılması, banka şubelerinin hizmet vermelerinin sağlanması, alt yapı sorunlarının çözümlenmesi ile bozulmaya başlayan mimari anlayışın denetlenmesi, yapılması gerekli öncelikli çalışmalar olarak dikkat çekmektedir. Bu tip sorunlar gelen turistleri huzursuz etmekte, turizm şirketlerinin beldeden çekilmelerine yol açmaktadır.

Çevrenin korunmasında ve güzelleştirilmesinde, yerli halkın ve gönüllüleri olarak gelen yerli turistlerin geniş katılımlarının sağlanması yerel yönetimin yükünü hafifletecektir. Sivil Toplum Kuruluşu halkın çevreye duyarlı olması ve bilinçlenmesinde etkin rol oynamalıdır.

Beldenin en değerli yerlerindeki kamu arazilerinin özelleştirilerek, yörenin mimari yapısına uygun bungalow tipinde ciddi yatak kapasitesine sahip turistik tesis inşa edilerek turizme kazandırılması, turizm gelirlerinde önemli bir iyileşme sağlayacaktır. Daha az yatak kapasitesine sahip olan mevcut tesislerin standartlarının yükseltilmesi, belli bir meslek kuruluşu kapsamında değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Yörenin turizm çeşitliliğine (yamaç paraşütü, dağcılık, sörf, vb.) imkan sağlayan alt yapı çalışmalarının yerine getirilmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilir turizm gelişmesi için gerekli potansiyele sahip olduğu gözlenen beldenin özelliklerini iyi kullandığı, gerekli organizasyonları yerine getirdiğı takdirde turizm için cazibe merkezi olacaktır.



## KAYNAKÇA

- AKALIN, Nur, Türk Turizm Sosyolojisi (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Üni. Sosyal Bil. Ens., İstanbul, 1991
- AKÇORA, Necla, Turizmin Ekonomik, Psikolojik, Sosyolojik Yönleri İle Türkiye'deki Önemi, Son Gelişmeler ve Yasal Düzenlemeler (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üni. Sosyal Bil. Ens., Ankara, 1987
- AKOĞLU, Tunay, Turizm Olay ve Ekonomisine Toplu Bakış, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yay., İstanbul, 1979
- ALADAĞ, Ertuğrul, Muğla Evi, Hamle Matbaacılık A.Ş., Muğla, 1991
- ALDAĞ, Muammer, Turizmin Coğrafya ve Coğrafya Öğretimindeki Yeri (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üni. Sos.Bil.Ens., Ankara, 1992
- BAHAR, Ozan, Turizm Talebini Etkileyen Faktörler ve Bu Faktörlerin Güney-Ege Turizmi Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üni. Sosyal Bil. Ens., Muğla, 2000
- BAL, Hüseyin, Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi, Doğa İnsan Yayınları, İstanbul, 1995
- BARUTÇUGİL, İ. Sabit, Turizm İşletmeciliği, Beta Basım, İstanbul, 1989
- BAYER, M.Zekai, Turizme Giriş, Küre Ajans, İstanbul, 1992
- BELTAN, Meral, KARAAĞAÇ, Günur, Karya'dan Caretta'ya Ortaca, Lal Basın Yayın Ltd.Şti, İstanbul, 1997
- BORAN, Behice, Toplumsal Yapı Araştırmaları, D.T.C. Fakültesi Yayınları, Ankara, 1945
- BOTTOMORE Tom, NİSBET, Robert, Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, V Yayınları, Ankara, 1990
- BOTTOMORE, Tom B., Toplumbilim, (Çev: Ünsal Oskay), Doğan Yayınevi, Ankara, 1977
- BOZKURT, Ömer, Ayrımsal Sosyoloji ve Toplumsal Yapı, TODAİE Yayınları, Ankara, 1972
- CANGIZBAY, Kadir, "İneğe Dokunmadan Sineğe de dokunulmaz", Bilim ve Siyaset Dergisi, Cantekin Matbaası, Ankara, Kış-2001

- CANGIZBAY, Kadir, Gurvitch: Sosyoloji ve Felsefe, Ütopya Yayınevi, Ankara, 1999
- CEVİZCİ, Ahmet, Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul, 1999
- CEYLAN, Tülay, Ekonomik Gelişme ve Çevre Sorunları Açısından Turizm Gelişmesi (Dalyan Örneği) (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üni. Sosyal Bil. Ens., İzmir, 1996
- ÇETİN, Deniz, Turizmin Alibey (Cunda) Adası'nda Sosyal Yapıya Etkileri (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Ens., Ankara, 1996
- DEMİR, Ömer, ACAR, Mustafa, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1992
- DIKEÇLİGİL, Beylül, "Sosyal Yapı Analizi", Yeni Türkiye Dergisi Yıl: 3 Sayı: 15, Ankara, 1997
- DOĞAN, Hasan Zafer, Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri, İzmir, 1987
- EDGEELL, D L, Charting A Course for International Tourism in The Nineties, US Departman of Commerce, USTTA, Washington, 1990
- EKİNCİ, Oktay, Yaşayan Muğla, Bilimsel Eserler Kollektif Şirketi, İstanbul, 1985
- EKİNCİ, Yüksel, DOĞDU, Arzu, "Planlı Dönemlerde Türk Turizmine Bakış (1963-1990)", Turizm Yıllığı, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, 1992
- ERALP, Ziya, Turizmin Toplumsal Değişime Sosyo-Ekonomik Etkisi, Ankara Üni. SBF. Yayınları, Ankara, 1974
- ERCAN, Fuat, Kırsal Yapıda Toplumsal Değişme, Yar Yayınları, İstanbul, 1993
- ERKAL, Mustafa E., BALOĞLU, Burhan, BALOĞLU, Filiz, Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul, 1997
- ERKAL, Mustafa E., Sosyoloji (Toplumbilimi), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987
- EVLİYAOĞLU, Sait, Genel Turizm Bilgileri, Gazi Üni. Mesleki Eğitim Fak., Ankara, 1989

- GEENHUISEN, Marina Van, NĪJKAMP, Peter, "Sürdürülebilir Kenti Nasıl Planlamalı?", Toplum ve Bilim, Birikim Yayınları, İstanbul, Kış 1994
- GIDDENS, Anthony, Sosyoloji, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000
- GIDDENS, Anthony, Toplumun Kuruluşu, (Çev: Hüseyin Özel), Bilim ve Sanat Yayını, Ankara, 1999
- GÖKÇE, Birsen, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Savaş Yayınevi, Ankara, 1996
- GÖKDENİZ, Ayhan, Dünyadaki Yarı Yapısal Değişikliklerin Uluslararası Turizm Hareketlerine Yansıması ve Türkiye, Türkiye Kalkınma Bankası, Turizm Yıllığı, Ankara, 1994
- GÜRDAL, İbrahim, Turizm Bakanlığı Bütçesi, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonuna Sunuş Konuşması, Ankara, 25 Kasım 1997
- GÜRDAL, Mehmet, Turizm Ulaştırması, Karınca Matbaası, İzmir, 1995
- GÜRKAN, İlhan, "Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri" Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 1-2, Ankara, 1996
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Toplumbilim Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986
- HIZ, Koşar, "Turizmde Talebi Etkileyen Psikolojik Faktörler", Vizyon, Marmaris Ticaret Odası Yay., Marmaris, 1996
- İÇÖZ, Orhan, "2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Dünya ve Avrupa Turizmindeki Yeri" Turizm Yıllığı, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, 1994
- İÇÖZ, Orhan, KOZAK, Metin, Turizm Ekonomisi, Turhan Kitabevi, Ankara, 1998
- KAHRAMAN, Nüzhet, "Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi", Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, 1997
- KEAT, Russel, URRY, John, Bilim Olarak Sosyal Teori, (Çev: Nilgün Çelebi), İmge Kitabevi, Ankara, 1994
- KIRAY, Mübeccel B., Seçme Yazılar, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999-1
- KIRAY, Mübeccel B., Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999-2

- KIZILÇELİK, Sezgin, Sosyoloji Teorileri 2, Yunus Emre Ltd.Şti., Konya, 1994
- KOCACIK, Faruk, Toplum Bilim Ders Notları, Cumhuriyet Üni. Yayınları, Sivas, 2000
- KONGAR, Emre, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985
- KONGAR, Emre, Toplumsal Değişme, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1972
- KOZAK, Metin, "Türkiye'de İç Turizm Hareketleri ve Geliştirilmesi için Çözüm Önerileri" Turizm Yıllığı, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, 1994
- KOZAK, Nazmi, AKOĞLAN, Meryem, KOZAK, Metin, Genel Turizm, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997
- LANQUAR, Robert, Turizm-Seyahat Sosyolojisi, (Çev: Gülser Ö. Kayır), Cep Üniversitesi İletişim Yayınları, İstanbul, 1991
- MARSHALL, Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, (Çev: Osman Akınhay-Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999
- NİRÜN, Nihat, Sosyal Dinamik Bünye Analizi, D.T.C. Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969
- OKTİK, Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri, 20. yy. Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı TODAEİ, Ankara, 1997
- OLALI, Hasan, Turizm Politikası ve Planlaması, İşletme Fak. Yayın No:228, İstanbul, 1990
- OZANKAYA, Özer, Toplum Bilim, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996
- ÖRÜCÜ, Edip, CEYLAN, Tülay, Muğla İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı, Muğla Üni. Yayınları, Muğla, 1995
- ÖZDEMİR, Mehmet, Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Tesirleri, Türkiye Kalkınma Bankası, Turizm Yıllığı, Ankara, 1990
- ÖZDEMİR, Mehmet, Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri, KÖK-SAV, Ankara, 1992

- ÖZDEMİR, Mehmet, Turizmle İlgili Sosyal Yapı Araştırmalarında Metodoloji Denemesi, Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi, Ankara, 1993
- ÖZGEN, Neşe, “Modernleşmeci Kuramın Ölçütlerine Eleştirel Bir Bakış”, Sosyoloji Dergisi, Ege Üni. Edeb. Fak. Yayını, Sayı: 1, İzmir, 1987
- ÖZGÜÇ, Nazmiye, Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1998
- ÖZTÜRK, Funda, “Turizm Bilincini Geliştirme Araçlarından Biri: Planlama Sürecine Katılım” Turizm Eğitimi, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 1992
- PACİ, Enzo, CLEVERDON, Robert, Turizm Vizyonu 2020 Raporu, Dünya Turizm Örgütü 12. Genel Kurulun Ardından, T.C. Turizm Bakanlığı, Ankara, 1997
- PAMİR, Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkisi (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üni. Sosyal Bil. Ens., İstanbul, 1997
- SAYGILIOĞLU, Nevzat, “Turizm”, Yeni Türkiye Dergisi Yıl: 5 Sayı: 28, Ankara, 1999
- SAYIN, Önal, “Toplumsal Yaşam ve Toplumsal Yapı”, Sosyoloji Dergisi, Ege Üni. Edeb. Fak. Yayını, Sayı: 4, İzmir, 1993
- SEZGİN, Orhan M., Genel Turizm, Tutubay Ltd.Şti. Yayınları, Ankara, 1995
- SMITH, Anthony D., Toplumsal Değişme Anlayışı, (Çev: Ülgen Oskay), Ege Üni. Basımevi, İzmir, 1988
- ŞENER, Sami, Sosyoloji-Sosyal Bilimlere Alternatif Yaklaşım, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1998
- TATLIDİL, Ercan, “Toplumsal Değişim Sürecinde Turizmin Etkisi”, I. Turizm Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 1994
- TEKİN, Abdullah, “Turizmin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Etkileri”, Anatolia Turizm ve Çevre Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 3, Ankara, 1994
- TİMUR, Alp, “Türk Turizminin Genel Değerlendirilmesi”, II. Ulusal Turizm Kongresi, Belediye Yayınları-4, Kuşadası, 1991
- TİTİZ, Tınaz, Farzedin ki “Hindi”yiz, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1994
- TOKU, Neşet, İlm-i Umran İbni Haldun’da Toplum Bilimsel Düşünce, Beyan Yayınları, İstanbul, 1999

- TOLAN, Barlas, Toplum Bilimlerine Giriş, Gazi Üni. Yayınları, Ankara, 1985
- TOLAN, Barlas, Toplum Bilimlerine Giriş, Murat-Adım Yayıncılık, Ankara, 1996
- TOLUNGÜÇ, Ahmet, Türkiye'nin Dış Tanıtım ve Turizm Sorunları, Ankara Üni. Basın Yayın Yüksek Okulu, Ankara, 1990
- TOSKAY, Tunca, Turizm Olayına Genel Yaklaşım, Der Yayınları, İstanbul, 1989
- TUNCAY, Suavi, "Sanat, Kültür ve İletişimin Sosyal Dokunun Oluşumuna Katkısı", Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 124, İstanbul, 2000
- TUNÇ, Azize, SAÇ, Firuzan, Genel Turizm, Detay Yayıncılık, Ankara, 1998
- TÜRKEŞ, Ünal, Muğla İli Toplum Yapısı Araştırmaları, Oktay Matbaacılık, 1971
- URRY, John, Mekanları Tüketmek, (Çev: Rahmi G. Ögdül), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999
- USTA, Öcal, Turizm, As Matbaacılık ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1995
- USTA, Öcal, Turizm, Sümül Basımevi, İstanbul, 1988
- ÜRGER, Savaş, Genel Turizm Bilgisi, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 1992
- World Tourism Organization, WTO's 1995 International Tourism Overview, Preliminary Results, Madrid, 1996
- YARCAN, Ş, Türkiye'de Turizm ve Uluslararasılaşma, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1998
- YASA, İbrahim, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları, TODAİE Yayınları, Ankara, 1970
- YAVUZ, Sürdürülebilir Kalkınmanın Turizme Etkisi, Balıkesir Üni. Sosyal Bil. Ens. Dergisi, Balıkesir, 2000
- YILDIRIM, Uğur, GENÇTÜRK, Muharrem, TAŞ, Ethem, "Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin Uluslararası Düzenlemeler ve Bunların Hukuki Niteliği", Türk İdare Dergisi, İçişleri Bakanlığı, Yıl: 72, Sayı: 426, Ankara, 2000



YILDIZ, Murat, Marmaris Örneğinde Doğal Kaynakların Dengeli Kullanımı ve Sürdürülebilir Turizm İçin Çevre-Kent Modeli Üzerinde Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üni. Fen Bil. Ens., Ankara, 1996

YÜKSEL, Ayşegül, Yapısalcılık ve Bir Uygulama, Gündoğan yayınları, Ankara, 1995

ZELDİN, Theodore, İnsanlığın Mahrem Tarihi, (Çev: Elif Özsayar), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000

### **DİĞER YAYINLAR**

BİLDİRİCİ, Mehmet, İdima'dan Gökova Akyaka'ya, <http://www.akyaka.org>, 2001

Devlet İstatistik Enstitüsü, <http://www.die.gov.tr>

DİE İstatistikleri, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-98>

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, DPT Yayın No: 1664, Ankara, 1979

Ekonomik ve Sosyal Göstergeler "Muğla", DİE Yayınları, Ankara, 1998

Gezi Türkiye Tatil Rehberi 95, Ekin Yazım Merkezi, İstanbul, 1995

Hotel, Türkiye Otelciler Birliği Yayın Organı, Eylül, Sayı 9, 1998

İl Yıllığı, Muğla, 1998

Kastamonu Bildirgesi, "Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunmasında Mahalli İdarelerin Rolü ve Sorumluluğu" Sempozyumu, Kastamonu, 3-4 Haziran, 2000

Kuşadası, Muğla ve Antalya Yöreleri Tarihsel Çekiciliklerinin Saptanması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Planlama ve Yatırımlar Dairesi Başkanlığı, Yayın No; 1982/10, Ankara, 1983

Muğla İli Çevre Durum Raporu, İl Çevre Müdürlüğü, Hamle Matbaacılık A.Ş., Muğla, 1998

Muğla İl Turizm Müdürlüğü, broşürleri.

Muğla Müzeleri Ören Yerleri, İl Kültür Müdürlüğü, Muğla, 2000

Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Yayın No: 28, Ankara, 1993

Özel Çevre Koruma Bölgesi Gökova, Özel Çevre Koruma Kurumu  
Başkanlığı, Yayın No: 24, Ankara, 1993

Özel İhtisas Komisyonu Raporu, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı,  
<http://dpt.gov.tr>

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://dpt.gov.tr>

Turizm Bakanlığı İstatistikleri, <http://www.turizm.gov.tr/istatistikler>

Turizm Yıllığı, T.C. Turizm Bakanlığı A.Ş., Ankara, 1985

Türkiye Çevresel Başarı Raporu, OECD, 1999

Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, DPT Yayını, Ankara, 1999

TURSAB, 2001, <http://www.tursab.org.tr/12.htm>

TURSAB İstatistikleri, <http://www.tursab.org.tr/>

Yurt Ansiklopedisi, Muğla Maddesi, Anadolu Yayıncılık A.Ş., İstanbul 1983

Yurt Ansiklopedisi, Türkiye-Genel, Anadolu Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1984

DİE İstatistikleri, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-98>

**EK-1. ANKET FORMU ÖRNEĞİ****“TURİZM OLGUSUNUN SOSYAL YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ”****ANKET SORU FORMU**

Bu anket, yürütmekte olduğum Yüksek Lisans Tezi çalışması için Akyaka’da turizmin toplumsal yapıya etkilerini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. İstenilen bilgiler istatistiki amaç dışında hiçbir surette kullanılmayacaktır. Verdiğiniz bilgiler turizmin etkileriyle ilgili çalışmalara katkı sağlayacaktır. Harcadığınız zaman ve verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim. 26.06.2001

Arş.Gör Ünal BOZYER

Muğla Üni. Fen-Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü

1. Cinsiyetiniz;
  - (1) Kadın                      (2) Erkek
2. Yaşınız;
  - (1) 18 ve altı      (2) 19-26      (3) 27-34      (4) 35-42      (5) 43-50
  - (6) 51-58      (7) 59 ve üstü
3. Öğrenim durumu;
  - (1) Okur-yazar değil      (2) İlkokul      (3) Ortaokul
  - (4) Lise      (5) Üniversite ve üstü
4. Mesleğiniz;
  - (1) Esnaf      (2) Memur      (3) İşçi      (4) Çiftçi      (5) Turizmci
  - (6) Emekli      (7) İşsiz      (8) Ev hanımı
5. Aylık geliriniz;
  - (1) 150 milyon ve altı      (2) 151-300 milyon      (3) 301-500 milyon
  - (4) 501-750 milyon      (5) 751 milyon ve üstü
6. Tarımsal geliriniz var mı?
  - (1) Evet      (2) Hayır
7. Medeni durumunuz;
  - (1) Evli      (2) Bekar      (3) Dul
8. Aynı evde oturan kişi sayısı;
  - (1) Bir kişi      (2) İki kişi      (3) Üç ve dört kişi      (4) Beş ve daha fazla

9. Doğum yeriniz;

- (1) Köy ve çevresi (2) Muğla ili ..... (3) Diğer Şehirler .....  
 (4) Yurt dışı .....

10. Sürekli ikamet yeriniz;

- (1) Köy ve çevresi (2) Muğla ili ..... (3) Diğer Şehirler .....  
 (4) Yurt dışı .....

11. Ne zamandan beri Akyaka'da yaşıyorsunuz?

- (1) 5 yıldan az (2) 5-10 yıl (3) 11-16 yıl (4) 17-22 yıl (5) 23 yıl ve üstü

12. Akyaka'nın Turizm beldesi olarak farklılıkları olduğuna inanıyor musunuz?

- (1) Evet (2) Hayır

13. Akyaka'nın farklılıkları nelerdir?

- (1) Doğal güzellikleri ve temizliği (2) Konumu ve ucuzluğu  
 (3) Sakin ve huzurlu bir yer oluşu (4) Yerli turizme hizmet etmesi  
 (5) Geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi (6) Diğer .....

14. Yerleşme ya da yazlık sahibi olmak için Akyaka'yı tercih sebebiniz nedir?

- (1) Doğal güzellikleri ve temizliği (2) Konumu ve ucuzluğu  
 (3) Sakin ve huzurlu bir yer oluşu (4) Yerli turizme hizmet etmesi  
 (5) Geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi (6) Diğer .....

15. Sizce, yerleşme ya da turizm amacıyla Akyaka niçin tercih edilir?

- (1) Doğal güzellikleri ve temizliği (2) Konumu ve ucuzluğu  
 (3) Sakin ve huzurlu bir yer oluşu (4) Yerli turizme hizmet etmesi  
 (5) Geleneksel evleriyle otantik görünüm sergilemesi (6) Diğer .....

16. Akyaka'da geleneksel mimari tarzında ev inşası neden yaygınlaşmıştır?

- (1) Kullanışlı olmasından (2) Yasal gerekliliklerden  
 (3) Yörenin kültürüne katkı sağlamak için (4) Nail Çakırhan'ın ödül alması  
 (5) Genel eğilime uyma isteğinden

17. Evinizin biçimi;

- (1) Köy evi (2) Normal daire (3) Geleneksel mimari tarzında

18. Geleneksel mimari tarzda yapılan bu evlerin yörenin kültürünü yansıttığına inanıyor musunuz?

- (1) Evet (2) Hayır

19. Bu evlerin Akyaka turizmüne katkı sağladığına inanıyor musunuz?  
 (1) Evet (2) Hayır
20. Turizmin gelişmesi ile birlikte gelirlerinizde artış oldu mu?  
 (1) Evet (2) Hayır
21. Akyaka'nın değişmesi, konutların artması sizi rahatsız ediyor mu?  
 (1) Oldukça rahatsızım (2) Kısmen (3) Fikrim yok  
 (4) Şu an rahatsız etmiyor (5) Rahatsız etmez
22. Akyaka'nın yeterince tanıtıldığına inanıyor musunuz?  
 (1) Evet (2) Hayır
23. Akyaka'ya gelen turist sayısının artmasını ister misiniz?  
 (1) Evet (2) Hayır
24. Akyaka'daki turistik tesislerin çoğalmasını ister misiniz?  
 (1) Evet (2) Hayır
25. Genel olarak yerli turistlerin tutumlarından memnun musunuz?  
 (1) Hiç memnun değilim (2) Memnun değilim (3) Fikrim yok  
 (4) Memnunum (5) Çok memnunum
26. Genel olarak yabancı turistlerin tutumlarından memnun musunuz?  
 (1) Hiç memnun değilim (2) Memnun değilim (3) Fikrim yok  
 (4) Memnunum (5) Çok memnunum
27. Beldenizde turizmin gelişmesiyle birlikte, insanlar arası ilişkinin bozulduğu, yardımlaşma ve dayanışmanın kaybolduğu fikrine katılır mısınız?  
 (1) Tamamıyla katılırım (2) Katılırım (3) Fikrim yok  
 (4) Katılmam (5) Hiç katılmıyorum
28. Akyaka'nın geleceğini sizce neler tehdit ediyor?  
 (1) Konutların çoğalması (2) Orman yangınları  
 (3) Alt yapı yetersizlikleri (4) Termik santralin etkisi  
 (5) Çevreye karşı duyarsızlık (6) Diğer .....
29. Akyaka'nın çevre sorunları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?  
 (1) Hiç bilğim yok (2) Yeterli değil (3) Fikrim yok  
 (4) Az bilğim var (5) Yeterli bilğim var

30. Yerel yönetimin çalışmalarını nasıl değerlendirirsiniz?

- (1) Hiç memnun değilim      (2) Memnun değilim      (3) Fikrim yok  
 (4) Memnunum      (5) Çok memnunum

31. Sivil toplum kuruluşunun (Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneğinin) çalışmaları hakkında bilginiz var mı?

- (1) Hiç bilğim yok      (2) Yeterli değil      (3) Fikrim yok  
 (4) Az bilğim var      (5) Yeterli bilğim var

32. Akyaka'nın korunup, güzelleşmesi için maddi bedel istense, nasıl karşılırsınız?

- (1) Öderim      (2) Ödemek isterim      (3) Fikrim yok  
 (4) Ödemek istemem      (5) Ödemem

33. Turizm ekonomik açıdan Akyaka'yı ve Türkiye'yi kalkındırabilir mi?

- (1) Kesinlikle kalkındırır      (2) Kalkındırır      (3) Fikrim yok  
 (4) Kalkındırmaz      (5) Kalkındırmaktan çok zarar veriyor

34. Turizmin Akyaka'ya etkileri hakkında siz neler düşünüyorsunuz?

- (1) .....  
 (2) .....  
 (3) .....  
 (4) .....  
 (5) .....

35. Akyaka'nın geleceği ile ilgili sizce neler yapılmalı?

- (1) .....  
 (2) .....  
 (3) .....  
 (4) .....  
 (5) .....

## ÖZGEÇMİŞ

### KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ünal BOZYER

Doğum Yeri : Ula

Doğum Yılı : 22.07.1968

Medeni Hali : Evli

### EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1979-1986 : Muğla İ. H. L.

Lisans 1987-1991 : Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce

### MESLEKİ BİLGİLER

1992-1993 İslamköy İlkokulu Öğretmeni Kulp/DİYARBAKIR

1993-1994 Kulp Lisesi Felsefe Grubu Öğretmeni Kulp/DİYARBAKIR

1994-1995 Günlüce Köyü İlkokul Öğretmeni Muğla

1995-1996 Günlüce Köyü İlkokul Öğretmeni Muğla

1996-1998 Yunus Emre Çok Programlı Lisesi Felsefe Grubu Öğretmeni Ula/Muğla

1998- Muğla Üni. Fen Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi